



Ontwikkelopgave Natura 2000

Jaarverslag 2022

Disclaimer:

Deze bijlage maakt geen onderdeel uit van de accountantscontrole op het jaarverslag 2022

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Ontwikkelopgave Natura 2000	3
Verbetervoorstellen	4
Samen werkt beter	4
Provinciaal natuurbeleid	5
De Resultaten	7
Belangrijkste resultaten 2021	7
Organisatie	7
Gebiedsprocessen	11
Realisatie (voorbereiding en uitvoering)	12
Ruimtelijke planvorming	12
(Herstel)maatregelen bestaande natuur	14
Beschikbaarheid gronden	16
Financiën	17
Communicatie	20
Maatregelen per gebied	25
Voortgang ontwikkelopgave	26
Gemeente Dinkelland	27
Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek	28
Bergvennen en Brecklenkampse Veld	30
Lemselermaten	32
Gemeente Haaksbergen	34
Buurserzand en Haaksbergerveen	35
Witte Veen	37
Gemeente Raalte	38
Boetelerveld	39
Landschap Overijssel	41
Aamsveen	42
Lonnekermeer	44
LTO Noord	46
Engbertsdijkvenen	47
Springendal en Dal van de Mosbeek	49
Wierdense Veld	51
Natuurmonumenten	52
Natuur en Milieu Overijssel	53
Ijsseluiterwaarden	54
Overijssels Particulier Grondbezit	56

Provincie Overijssel	57
Landgoederen Oldenzaal	58
Vecht Beneden Regge – deelgebied Arriën	61
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	63
Wieden en Weerribben	65
Staatsbosbeheer	69
Borkeld	70
Dinkelland: Punthuizen-Stroothuizen	71
Olde Maten en Veerslootslanden	73
Sallandse Heuvelrug	74
Waterschap Vechtstromen	76
Dinkelland: Dinkeldal	77
Vecht Beneden Regge	79
Rijkswaterstaat	81
Ketelmeer en Vossemeer	82
Veluwerandmeren	83
Zwarte Meer	84
Resultaten per verbetervoorstel	85
Barsbekerbinnenpolder	86
Beneden-Dinkel en Ottershagen (inclusief Wiemsel)	87
Cellemuiden	88
Deldenerbroek	89
De Ruiten	90
Ijsseluiterwaarden Fabrieksweg	91
Kuiperberg	92
Landgoed Het Lankheet	93
Landgoed Schultenwolde	94
Reestdal Vledder en Leijerhooilanden	95
Regge	96
Reutum	97
Stuwwal Oldenzaal	98
Meer informatie	99
Colofon	100

Voorwoord

2022 was het eerste jaar dat we, vrij van de beperkingen door corona, de draad weer konden oppakken. Elkaar weer ontmoeten, zien en persoonlijk spreken, zoals we dat gewend waren. Zeker voor Natura 2000 is dat van groot belang. Het contact tussen alle partners, de ontmoetingen en bijeenkomsten met omwonenden en belangstellenden in de 24 gebieden, de gesprekken met grondeigenaren aan de keukentafel. Het succes van de Samen Werkt Beter aanpak in Overijssel ligt in het feit dat we elkaar persoonlijk ontmoeten, kennen en op elkaar kunnen bouwen. Dat was bijvoorbeeld het geval tijdens bestuurlijke werkbezoeken aan de Borkeld, Buurserzand en Dinkeldal Zuid. We kunnen terugblikken op een aantal mooie resultaten in 2022. Gedeputeerde Staten hebben dit jaar de ontwerp PIP's voor Achter de Voort-Agelerbroek -Voltherbroek, Punthuizen-Stroothuizen-Beuninger Achterveld en Lemselermaten vastgesteld. En Provinciale Staten hebben in december ingestemd met het PIP Bergvennen en Brecklenkampse Veld. Voor een aantal gebieden heeft de Raad van State uitspraken gedaan: Regge - Eerderhooilanden, Dinkeldal Zuid en Wieden 1 zijn door de uitspraken onherroepelijk. Daar kunnen we aan de slag. Voor de interne maatregelen in de Engbertsdijkvenen heeft de Raad van State geoordeeld dat een passende beoordeling en een M.E.R. gemaakt hadden moeten worden. Voor het gebied wordt een nieuw PIP voorbereid.

We hebben ook weer veel praktische resultaten geboekt. In de Wieden zijn we gestart met het uitvoeren van zowel interne als externe maatregelen. In Bergvennen en Wierdense Veld is een start gemaakt met de uitvoering van de interne maatregelen. En Dinkeldal Zuid hebben we feestelijk opgeleverd, met dank aan bestuurlijk trekker Waterschap Vechtstromen. Met de bossenstrategie, bedoeld om andere bomenkap in Natura 2000-gebieden te compenseren, hebben we de eerste concrete stappen gezet. Een subsidieregeling voor particulieren die bos willen aan leggen is eind 2022 opengesteld. De provincie was in 2022 nog actiever dan voorheen om waar mogelijk vrijkomende agrarische gronden aan te kopen die we kunnen inzetten als ruilgrond of bij bedrijfsverplaatsingen rondom Natura-2000 gebieden. En een ander wapenfeit dat ik ook graag wil noemen: provincie Overijssel geeft tot en met 2032 zekerheid dat er geld beschikbaar is voor gescheperde schaapskuddes, die door terreinbeherende organisaties worden gebruikt in Natura 2000-gebieden. Goed voor het natuurherstel, maar ook een maatregel die veel inwoners van Overijssel aanspreekt.

2022 was ook het jaar van een andere belangrijke ontwikkeling voor Natura 2000. Het Kabinet lanceerde het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Daarin staan de grote opgaven op het gebied van het terugdringen van stikstof voor natuurherstel, de verduurzaming van de landbouw, klimaatdoelen en de grote opgave rond water. Alle provincies maken een eigen Provinciaal Programma Landelijk Gebied. Overijssel was de eerste provincie die rond de jaarwisseling haar plan ter toetsing bij het Rijk indiende. Zij heeft in haar voorstel drie doelen geformuleerd die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: natuurherstel en klimaat- en wateropgaven, perspectief voor de landbouw bieden en een economisch sterk en leefbaar landelijk gebied. Samen met de zes gebieden in Overijssel werken we ons plan uit in afzonderlijke gebiedsplannen. We bouwen daarbij voort op de jarenlange ervaring met Samen Werkt Beter. Nu blijkt nog eens hoe waardevol de Overijsselse aanpak is. Met daarbij ook veel nieuwe partners en inwoners van Overijssel. Voor de Ontwikkelopgave als programma verandert er door het PPLG niet iets. We gaan met veel energie verder op de uitgestippelde route met het herstellen van de natuur in de 24 gebieden. De Ontwikkelopgave is daarmee een hoofdpijler onder een van de doelen in het PPLG: natuurherstel in Overijssel. En daardoor zijn we nauw verbonden met het PPLG. Want de Ontwikkelopgave Natura 2000 kan niet los gezien worden van de maatschappelijke opgaven voor klimaat en water en het realiseren van een meer natuurinclusieve, duurzame landbouw. Het maatschappelijk belang van natuurherstel door de Ontwikkelopgave in onze 24 Overijsselse parels blijft stevig verankerd.

Gert Harm ten Bolscher

Gedeputeerde Landbouw en Natuur

Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel

Inleiding

Geschiedenis natuurbeleid in Overijssel

In heel Europa wordt geïnvesteerd om bijzondere plant- en diersoorten en hun leefomgeving te behouden. De Europese Unie heeft hiervoor de Vogel- en Habitatrichtlijnen vastgesteld. Op grond hiervan heeft het Rijk Natura 2000-gebieden aangewezen die bijzondere natuur bevatten. In Nederland zijn circa 160 van die bijzondere natuurgebieden aangewezen. Daarvan liggen er 24 in Overijssel.

De weg naar de Natura 2000 kent een lange voorgeschiedenis. Al in de jaren zeventig ontstond bewustzijn dat een landsgrensoverstijgende aanpak nodig is om vogels te beschermen (de Vogelrichtlijn, 1979). Een kleine 15 jaar later werden ook de leefgebieden van bijzondere soorten vastgelegd die op internationale schaal bijzonder zijn (de Habitatrichtlijn, 1992). Alle lidstaten van de Europese Unie moeten maatregelen nemen om leefgebieden te beschermen. Hierdoor kan biodiversiteit in stand blijven en verbeteren.

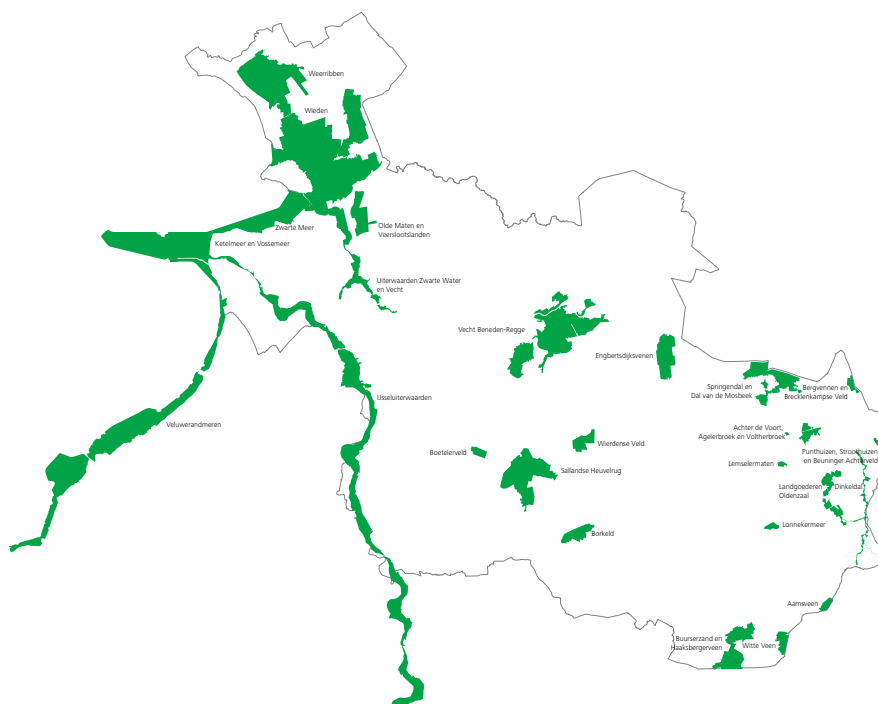
In het dichtbevolkte Nederland kwam al snel het besef dat een belangrijke oplossing ligt in het verbinden van natuurgebieden. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur) is bedoeld als ruggengraat van de Nederlandse natuur; een verbinding van bijzondere gebieden met veel natuurwaarden. Hiermee voorkomen we het uitsterven van planten en dieren. Daarbij proberen we zo goed mogelijk de natuurdoelen te combineren met het versterken van de landbouw, regionale economie en duurzaam waterbeheer.

Na de eeuwwisseling ontstond steeds meer aandacht voor de impact van stikstof op de natuur. In Natura 2000-gebieden is er een overschot aan stikstof. Dit is schadelijk voor de natuur. Daarom nam het Rijk in 2015 samen met de provincies het initiatief om deze stikstofproblemen aan te pakken. In het Programma Aanpak Stikstof (PAS) werkten overheden en maatschappelijke partners samen om de stikstofuitstoot te verminderen. Ondanks dat het PAS na een rechterlijke uitspraak in 2019 is vervallen, blijft de noodzaak bestaan de natuurherstelmaatregelen uit te voeren. De wettelijke bescherming van de gebieden geldt immers onverkort. Daarom is besloten om de uitvoering van deze herstelmaatregelen voort te zetten.

Ontwikkelopgave Natura 2000

Voor het realiseren van de natuurherstelmaatregelen is de provincie eindverantwoordelijk. De Ontwikkelopgave, zoals die voortvloeit uit de beheerplannen Natura 2000, is opgenomen op de NNN-kaart in de Omgevingsvisie (PS besluit 3 juli 2013). De gebieden met maatregelen buiten de bestaande natuurgebieden zijn met een gele kleur op de NNN-kaart opgenomen. Dit noemen we de externe maatregelen. Het betreft ongeveer 4.200 hectare, verspreid over de Natura 2000-gebieden. Daarnaast moeten ook tal van (herstel)maatregelen worden uitgevoerd binnen de bestaande natuur, de zogenoemde interne maatregelen.

Op de kaart hieronder zijn de Overijsselse Natura 2000-gebieden met hun officiële begrenzing weergegeven.



Wij zetten de benodigde middelen en instrumenten in om onze opgave te realiseren. Deze instrumenten zijn voornamelijk vrijwillig, maar wanneer er geen overeenstemming kan worden bereikt, zullen ook dwingende instrumenten (gedoogplicht of onteigening) worden ingezet. Wij hanteren daarbij de vergoedingssystematiek van de Onteigeningswet of de regeling Nadeelcompensatie Natura 2000. De mate van impact van een maatregel bepaalt welke systematiek wordt gehanteerd waarbij altijd het uitgangspunt is dat een eigenaar, binnen de kaders van staatssteun, goed wordt gecompenseerd.

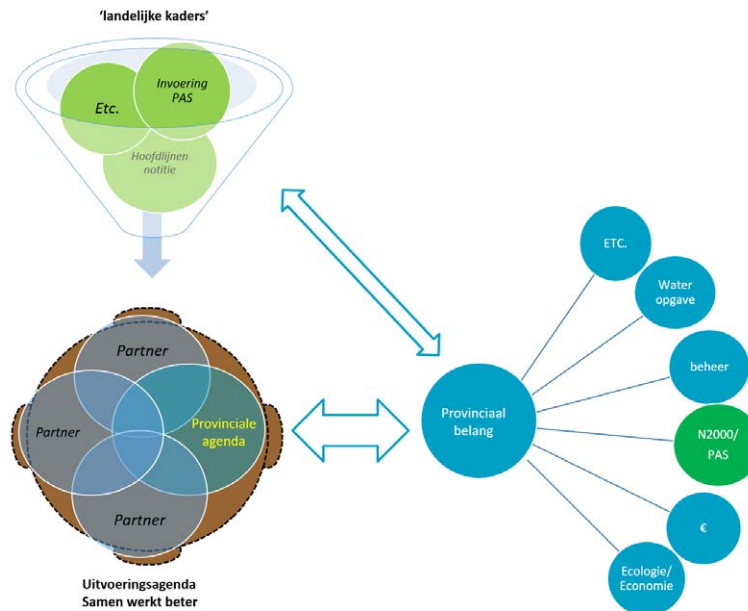
Verbetervoorstellen

Naast het maatregelenpakket om de Natura 2000-doelen te realiseren, is bij de begrenzing van het NNN ook circa 500 hectare begrensd voor zogenaamde verbetervoorstellen (nieuwe natuur). Door realisatie van deze verbetervoorstellen wordt het NNN afgerond. De uitvoering van de verbetervoorstellen is vrijwillig en afhankelijk van de partners die ze hebben aangedragen. De financiering van de provincie is aanvullend op de financiële inzet van de Samen werkt beter-partners. Voor de verbetervoorstellen koopt de provincie aangeboden gronden alleen aan tegen marktwaarde.

Samen werkt beter

In 2013 is het akkoord Samen werkt beter gesloten. Veertien Overijsselse organisaties zetten zich in om een balans te vinden op het terrein van economie en ecologie. Dit bestuurlijke platform is van groot belang voor de realisering van de Ontwikkelopgave Natura 2000. In de aanpak in elk gebied zijn de partners van Samen werkt beter vertegenwoordigd: bewoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en overheden, en deze voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk.

De partners van Samen werkt beter willen ondernemers, bewoners en belanghebbenden in gebieden uitdagen, de ruimte geven en faciliteren om de opgaven voor economie en ecologie voortvarend op te pakken en doorbraken te realiseren. Iedere organisatie draagt hieraan bij vanuit haar eigen rol en verantwoordelijkheid en allen brengen hun eigen deskundigheid in.



Provinciaal natuurbeleid

Provincies zijn sinds 2013 verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Sinds de decentralisatie geven we prioriteit aan het op orde brengen van de basis van ons natuurbeleid. Deze basis bestaat uit de uitvoering van onze wettelijke taken en de afspraken die wij met het Rijk maakten in het Natuurpact. We hebben het Natuurnetwerk in Overijssel begrensd en hebben beheerplannen vastgesteld voor Natura 2000-gebieden.. Provinciale Staten stelden de middelen beschikbaar die nodig zijn om het nog te ontwikkelen deel van het Natuurnetwerk te realiseren, de gebiedsmaatregelen uit te voeren en het natuurnetwerk te beheren.

Met de realisatie van het Natuurnetwerk en het programma Ontwikkelopgave zorgen we ervoor dat we onze natuurdoelen realiseren en ruimte creëren voor economische ontwikkeling. Daarnaast geven we met onze partners invulling aan het agrarisch natuurbeheer en de uitvoering van onze wettelijke taken, zoals het verlenen van ontheffingen voor faunabeheer.



Dankzij al deze inspanningen staat de basis van ons natuurbeleid nu stevig. Deze basis is opgenomen in onze Omgevingsvisie, die sinds 2016 eveneens de status heeft van provinciale natuurvisie. Er gebeurt op dit moment echter zoveel in Overijssel, dat wordt gewerkt aan een nieuwe Omgevingsvisie. Op basis van het Fundament, waarin samenhangende beleidskeuzes zijn opgenomen, worden de verschillende opgaven nader uitgewerkt.

Parallel daaraan wordt gewerkt aan een Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Het Rijk geeft in het Nationaal Programma Landelijk Gebied aan welke opgaven en maatregelen gelden op het gebied van natuur, stikstof, landbouw, water, bodem en klimaat. Wij moeten deze doelen concreet vorm gaan geven. Aan de opgaven van het PPLG hebben wij in Overijssel drie doelen toegevoegd, waaraan we onze aanpak zullen blijven toetsen: als eerste het versterken van de natuur. We moeten in Nederland stikstof en broeikasgassen verminderen en water- en bodemkwaliteit- en kwantiteit en biodiversiteit verbeteren. Hiervoor zijn ook de afspraken met het Rijk in het kader van het Programma Natuur van groot belang. Er is extra geld om aanvullende maatregelen te nemen voor de versterking van de kwaliteit van de stikstofgevoelige natuur. Ten tweede gaat het om het behouden (en liefst verbeteren) van de leefbaarheid en de economische kwaliteit van ons platteland en tenslotte het bieden van een perspectief voor een toekomstgerichte agrarische sector. Het ontwerp PPLG zal medio 2023 worden ingediend bij het Rijk.



De Resultaten

Op programmaniveau zijn in 2022 resultaten geleverd ten aanzien van:

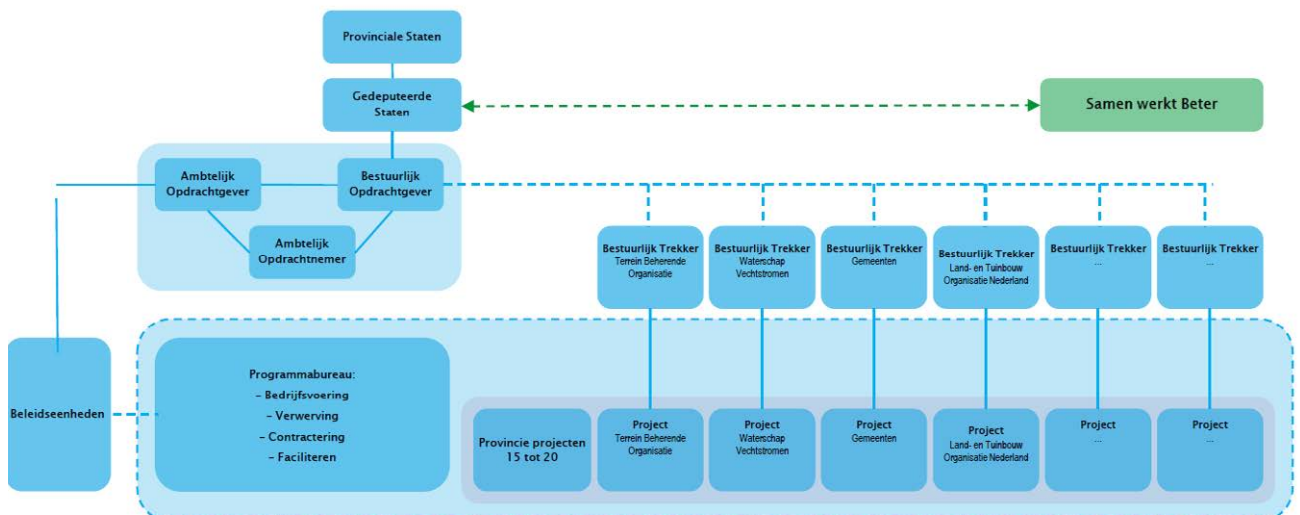
- **Organisatie**
- **Gebiedsprocessen**
- **Beschikbaarheid gronden**
- **Financiën**
- **Communicatie**

Samenvatting

De lijn van voorgaande jaren is doorgezet. Er is met volle inzet gewerkt aan de afronding van de planvorming en de uitvoering van de herstelmaatregelen. In 2022 hebben Provinciale Staten 1 Provinciale Inpassingsplan vastgesteld (2021: 2 PIP's vastgesteld). Per eind 2022 is in 10(deel)gebieden de uitvoering van externe maatregelen afgerond (eind 2021: 4 gebieden afgerond). De uitvoering van de interne maatregelen binnen de bestaande natuur is per eind 2022 in 16 gebieden afgerond, uitvoering loopt nog in veel gebieden. Per eind 2022 is er een overeenkomst afgesloten met ca. 420 van de 800 eigenaren die door de Ontwikkelopgave worden geraakt (2021: ca 380). In 2022 is er € 39,8 miljoen besteed in het programma Ontwikkelopgave incl. de verbetervoorstellen (2021: € 25,1 miljoen).

Organisatie

Voor de realisatie van de Ontwikkelopgave Natura 2000 is een programma opgesteld. Aan dit programma wordt gewerkt door medewerkers van de provincie Overijssel en de partnerorganisaties. De gedeputeerde voor Landbouw, Natuur en Facilitair is bestuurlijk opdrachtgever (BOG), het hoofd eenheid Natuur en Milieu is ambtelijk opdrachtgever (AOG). De besluitvorming die nodig is voor de uitvoering van de Ontwikkelopgave Natura 2000 vindt plaats door Gedeputeerde Staten. Provinciale Staten hebben de kaders voor de uitvoering vastgesteld (PS/2013/412 en PS/2014/62), bewaken de voortgang op hoofdlijnen en zijn toezichthouder. De ambtelijk opdrachtnemer (AON) is de programmamanager en vanuit die functie verantwoordelijk voor de verschillende gebiedsprocessen die worden doorlopen.



Eventuele kansen en knelpunten ten aanzien van de samenhang tussen natuur en economie worden besproken in Samen werkt beter. Samen werkt beter vormt een afstemmingsoverleg en klankbord voor Gedeputeerde Staten bij de uitvoering van de opgave. De Provincie Overijssel opereert als één van de partners binnen Samen werkt beter en wordt hierin vertegenwoordigd door twee gedeputeerden met de portefeuilles Landbouw, Natuur en Facilitair en Energie, Milieu en Arbeidsmarkt.

De gebiedsprocessen bevinden zich deels in de planuitwerkingsfase en deels in de realisatiefase. Ieder gebiedsproces valt onder de verantwoordelijkheid van een bestuurlijk trekker. Voor de uitvoering van het gebiedsproces heeft deze trekker een projectleider aangesteld. De projectleider heeft een plan van aanpak opgesteld dat is goedgekeurd door de bestuurlijk trekker en de provincie Overijssel. Het plan van aanpak vormt de basis voor het toekennen van budget door middel van een subsidie (voor de partnerorganisaties) of door het vastleggen van het plan van aanpak als het proces wordt getrokken door de provincie zelf.

Binnen de provincie Overijssel is er een team Natuur en Milieu Projecten Uitvoering waarin medewerkers direct werkzaam zijn voor het programma Ontwikkelopgave Natura 2000. Daarnaast zijn deskundigen van andere beleidseenheden eveneens betrokken bij de gebiedsprocessen en wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van hun expertise. Ook de Samen werkt beter-partners hebben veel mensen ingezet op het programma. Niet alleen vanwege hun rol als bestuurlijk trekker van een gebiedsproces; ze leveren ook capaciteit en (gebieds)kennis voor de nadere uitwerking en voorbereiding van de maatregelen in de andere gebieden waar zij betrokken zijn.



Bestuurlijk trekkers

Organisatie	Bestuurder	Gebied	Fase*
Gemeente Dinkelland Klik hier voor meer informatie	Benno Brand	AVAV	Realisatie (voorbereiding)
		Bergvennen en Brecklenkampse Veld	Realisatie (voorbereiding)
		Lemselermaten	Realisatie (voorbereiding)
Gemeente Haaksbergen Klik hier voor meer informatie	Jan Herman Scholten	Buurserzand-Haaksbergerveen	Realisatie (uitvoering en voorbereiding)
		Witte Veen	Realisatie (uitvoering)
Gemeente Raalte Klik hier voor meer informatie	Ben Nijboer	Boetelerveld	Beheer
Landschap Overijssel Klik hier voor meer informatie	Hans Pohlmann	Herstelmaatregelen bestaande natuur	Planuitwerking en realisatie
		Aamsveen	Planuitwerking
		Lonnekermeer	Beheer
LTO Noord Klik hier voor meer informatie	Karst Spijkervet	Engbertsdijkvenen	Planuitwerking
		Springendal & Dal van de Mosbeek	Realisatie (voorbereiding)
		Wierdense Veld	Planuitwerking
Natuurmonumenten Klik hier voor meer informatie	Marjet Korf	Herstelmaatregelen bestaande natuur	Planuitwerking en realisatie
Natuur en Milieu Overijssel Klik hier voor meer informatie	Matthijs Nijboer	Ijsseluitwaarden	Planuitwerking (voorbereiding)

* voor de gebiedsprocessen geldt dat het moment van overgang naar de realisatiefase gekoppeld is aan het GS-besluit over de planuitwerking.

Bestuurlijk trekkers

Organisatie	Bestuurder	Gebied	Fase*
Overijssels Particulier Grondbezit Klik hier voor meer informatie	Max van Rechten Limpurg	Herstelmaatregelen bestaande natuur particuliere eigenaren	Planuitwerking
Provincie Overijssel Klik hier voor meer informatie	Gert Harm ten Bolscher	Landgoederen Oldenzaal	Realisatie (uitvoering)
		Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	Realisatie (uitvoering)
		Wierden Weerribben	Planuitwerking en realisatie (voorbereiding en uitvoering)
		Vecht- en Beneden Reggegebied: Arriën	Planuitwerking
Staatsbosbeheer Klik hier voor meer informatie	Susan Bonekamp	Borkeld	Planuitwerking
		Punthuizen-Stroothuizen	Realisatie (voorbereiding en uitvoering)
		Olde Maten & Veerslootlanden	Beheer
		Sallandse Heuvelrug	Beheer
		Herstelmaatregelen bestaande natuur	Planuitwerking en realisatie
Waterschap Vechtstromen Klik hier voor meer informatie	Nettie Aarnink	Dinkeldal	Beheer (Zuid) en Planuitwerking (Noord)
	Wim Stegeman	Vecht- en Beneden-Reggegebied: Benoorden de Vecht	Beheer
	Nettie Aarnink	Vecht- en Beneden-Reggegebied: Reggedal	Realisatie (voorbereiding) en Planuitwerking
Rijkswaterstaat is bevoegd gezag Klik hier voor meer informatie		Ketelmeer & Vossemeer	
		Zwarte Meer	
		Veluwerandmeren	

* voor de gebiedsprocessen geldt dat het moment van overgang naar de realisatiefase gekoppeld is aan het GS-besluit over de planuitwerking.

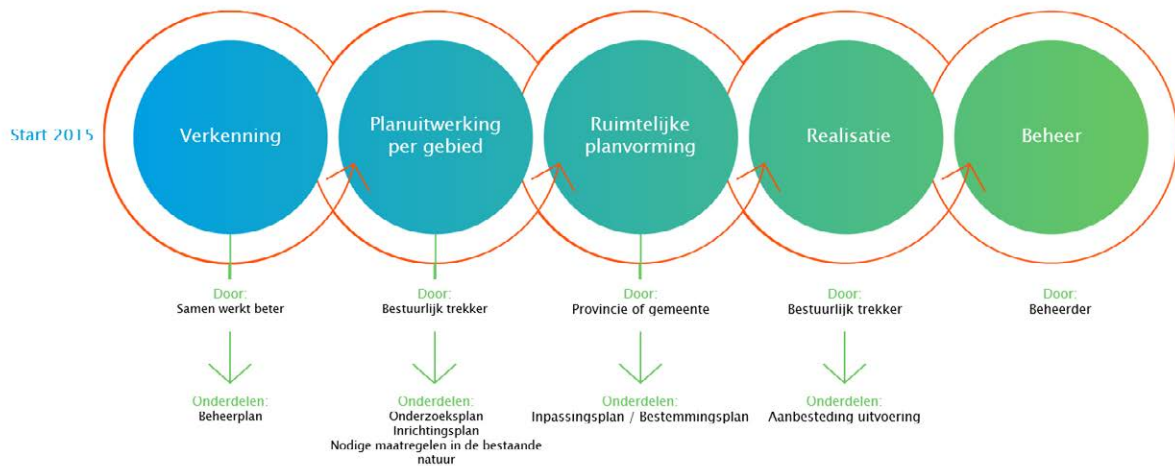
Gebiedsprocessen

Zoals opgenomen in het Akkoord 'Samen Werkt Beter', hebben de partners binnen Samen Werkt Beter in 2014 afspraken gemaakt over een gebiedsgerichte uitwerking van de Ontwikkelopgave Natura 2000.

In de gebiedsprocessen worden de volgende fasen onderscheiden:

- Quick Scan
- Verkenning
- (Plan)uitwerking (voorbereiding ruimtelijke plannen, voorafgaand aan de realisatiefase)
- Realisatie (inclusief alle wettelijke procedures, vergunningen en dergelijke)
- Beheer

Fasering gebiedsprocessen



Quick Scan

De Quick Scan is eind 2013 uitgevoerd in opdracht van Samen Werkt Beter en heeft geleid tot een programmeringsvolgorde voor de verkenningen van de gebieden. Alle quick scans zijn afgerond.

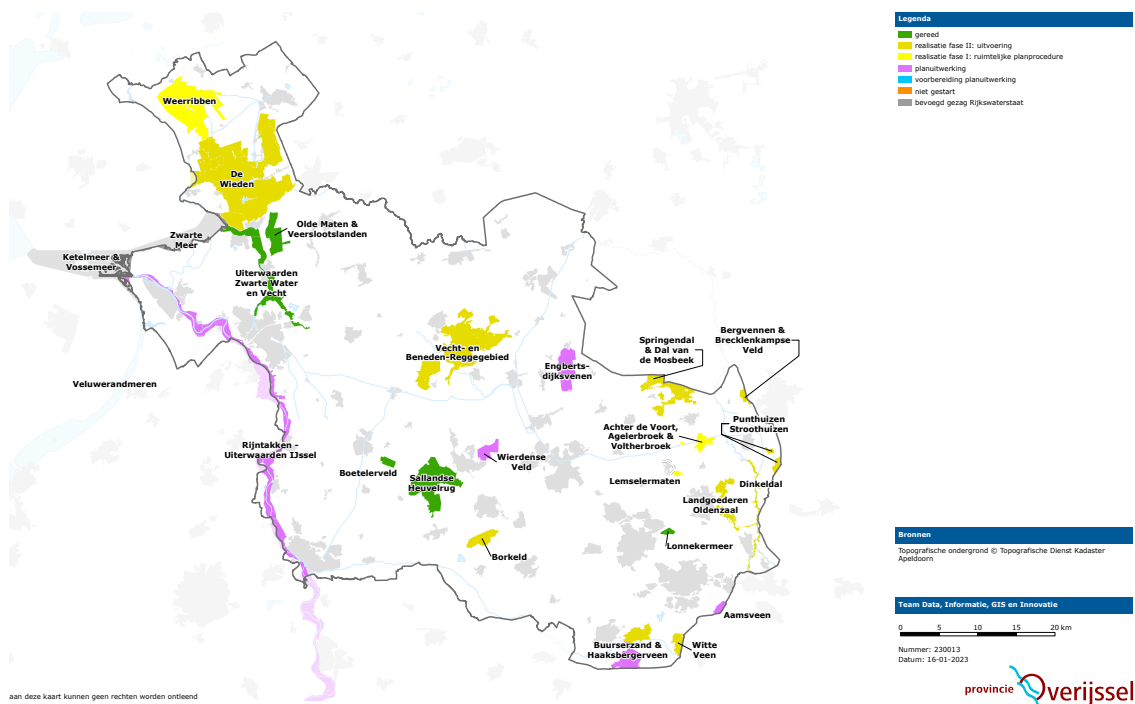
Verkenning

De verkenningen vonden plaats onder verantwoordelijkheid van de onafhankelijke voorzitter van Samen Werkt Beter. In 2014-2016 zijn bijna alle verkenningen vastgesteld. De verkenning van het Wierdense Veld is in 2017 als laatste afgerond.

Planuitwerking

De planuitwerkingsfase volgt op de verkenning. De provincie is zelf verantwoordelijk voor een aantal gebieden en heeft voor veel gebieden een partner van Samen Werkt Beter gevraagd de verantwoordelijkheid voor deze fase op zich te nemen. Uitgangspunt voor de planuitwerking per gebied zijn beheerplannen van het betreffende Natura 2000-gebied.

Voortgang Ontwikkelopgave



Realisatie (voorbereiding en uitvoering)

Externe maatregelen

In de realisatiefase worden de benodigde procedures doorlopen en wordt het plan volgens het vastgestelde inrichtingsplan uitgevoerd. In 2022 hebben er uitvoeringswerkzaamheden plaatsgevonden in Landgoederen Oldenzaal, Buurserzand – Horsterveen, De Wieden, Witte Veen en Punthuizen-Stroothuizen.

In 2022 zijn de werkzaamheden afgerond in Uiterwaarden Zwarte Water Vecht, Dinkeldal Zuid, Boetelerveld en Regge - Archemermaten. In 2021 was de uitvoering in enkele andere gebieden al (nagenoeg) afgerond: Sallandse Heuvelrug Oost (Zunasche Heide), Lonnekermeer en Vecht (Karshoek/Stegeren en Rheezermaten).

Interne maatregelen

In 2022 zijn ook binnen de Natura2000-gebieden veel maatregelen uitgevoerd in onder andere Bergvennen en Brecklenkampse Veld, Haaksbergerveen, Uiterwaarden Zwarte Water, Dinkeldal-Zuid, Aamsveen, Springendal (Manderheide) en Vecht-Regge (Lemelerberg).

Beheer en monitoring

Na het uitvoeren van de nodige maatregelen is het van belang om de bereikte kwaliteiten en de behaalde resultaten blijvend te borgen. Er worden afspraken gemaakt over het beheer of het eindgebruik, de (financiële) exploitatie en de monitoring van de natuur in de gebieden.

Ruimtelijke planvorming

Als de maatregelen gevolgen hebben voor de bestemming van gronden en/of het gebruik ervan, dan wordt de bestemming of het gebruik gewijzigd en in een ruimtelijk plan vastgelegd. Dit kan in de vorm van een gemeentelijk bestemmingsplan of een Provinciaal Inpassingsplan (PIP). Percelen waar geen maatregelen getroffen worden of waar na uitvoering van de maatregelen de functie landbouw gehandhaafd kan blijven worden uit het NNN gehaald.

Op basis van de reacties van de gemeenten hebben Gedeputeerde Staten op 27 september 2016 besloten om in samenwerking met de betrokken gemeenten en bestuurlijk trekkers voor 16 Natura 2000-(deel)gebieden een PIP voor te bereiden. De gemeenten Ommen en Hardenberg (Vecht Beneden Regge) hebben destijds besloten om gemeentelijke bestemmingsplannen voor te bereiden. Voor de deelgebieden Karshoek-Stegeren en Rheezer-maten aan de Vecht zijn deze inmiddels vastgesteld. Eind 2018 heeft de gemeente Ommen de provincie gevraagd om voor de andere gebieden bij de Regge toch Provinciale Inpassingsplannen voor te bereiden. Op 2 april 2019 hebben Gedeputeerde Staten hiertoe besloten.

In een aantal situaties is daarnaast een Milieueffectrapport (MER) nodig. Een MER brengt de gevolgen voor het milieu in kaart, voordat er een besluit wordt genomen over de uitvoering van maatregelen of plannen. Afhankelijk van de omvang en het type maatregelen op de huidige gronden, moet een MER worden uitgevoerd. Voor de start van deze MER-procedure wordt een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) opgesteld. Een NRD beschrijft op welke wijze het uiteindelijke MER opgesteld zal worden. Waar geen MER opgesteld hoeft te worden, wordt wel een m.e.r. beoordeling opgesteld. Hierin worden eveneens de milieueffecten in beeld gebracht, maar minder gedetailleerd.

In 2022 heeft besluitvorming plaatsgevonden met betrekking tot de volgende ruimtelijke plannen:

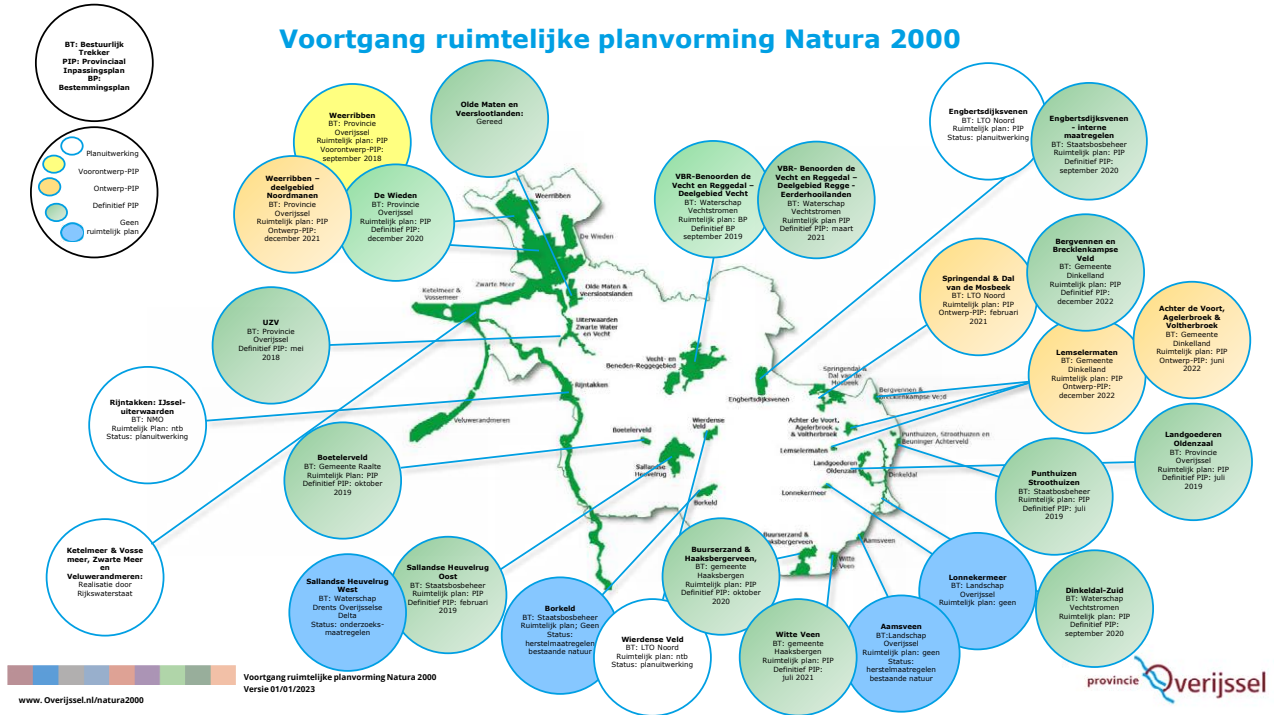
- 28 juni:** GS stemmen in met het Ontwerp PIP AVAV
4 oktober: GS stemmen in met het Ontwerp Herstel-PIP Punthuizen Stroothuizen en Beuninger Achterveld
6 december: GS stemmen in met het Ontwerp PIP Lemselermaten
7 december: PS stellen het PIP Bergvennen en Brecklenkampse Veld vast

Beroepsprocedures

Op dit moment zijn er 12 PIP's vastgesteld door Provinciale Staten voor de Natura 2000 opgave. Tegen acht PIP's zijn beroepen ingediend. Inmiddels heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State voor zes PIP's een uitspraak gedaan (Landgoederen Oldenzaal en Punthuizen, Stroothuizen en Beuninger Achterveld, Dinkeldal Zuid, Regge – Eerderhooilanden, Wieden fase 1, Engbertsdijkvenen – interne maatregelen) en een tussenuitspraak voor het PIP Witte Veen. Hieronder is een overzicht opgenomen van de status van de beroepsprocedures. De stand van zaken is als volgt:

Nummer	Naam PIP	Status	Opmerkingen
1	Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	Onherroepelijk	Geen beroepen ingediend
2	Sallandse Heuvelrug	Onherroepelijk	Één beroep ingediend, dat is niet ontvankelijk verklaard en daarmee niet behandeld
3	Landgoederen Oldenzaal	Deels onherroepelijk	Een deel is door de uitspraak van de Raad van State vernietigd. Hiervoor wordt een nieuw PIP voorbereid
4	Punthuizen Stroothuizen en Beuningen Achterveld	Deels onherroepelijk	Een deel is door de uitspraak van de Raad van State vernietigd. Hiervoor wordt een nieuw PIP voorbereid
5	Boetelerveld	Onherroepelijk	Geen beroepen ingediend
6	Dinkeldal Zuid	Onherroepelijk	Twee beroepen zijn ongegrond verklaard, één beroep heeft geleid tot aanvullend onderzoek en een nieuw PS besluit (PIP is niet gewijzigd)
7	Engbertsdijkvenen – interne maatregelen	Vernietigd	Het PIP en de ontgrondingenvergunning zijn vernietigd. De Raad van State heeft geoordeeld dat een passende beoordeling en een mer gemaakt hadden moeten worden. Hiervoor wordt een nieuw PIP voorbereid
8	Buurserzand-Horsterveen	In werking	Meerdere beroepen ingediend, procedure loopt. Verwachting uitspraak begin 2023
9	Regge-Eerderhooilanden	Onherroepelijk	Meerdere beroepen ingediend, deze zijn ongegrond verklaard
10	Wieden Fase 1	Onherroepelijk	Meerdere beroepen ingediend
11	Witte Veen	In werking	Tussenuitspraak gedaan op 25 juli 2022. Er komt voorlopig geen uitspraak. De Raad van State heeft de provincie gevraagd de effecten van een aantal maatregelen opnieuw te beoordelen.
12	Bergvennen en Brecklenkampse Veld	In werking	Kan tegen in beroep worden gegaan van 18 januari tot en met 28 februari 2023. Er zijn 9 beroepen ingediend

Voortgang ruimtelijke planvorming Natura 2000



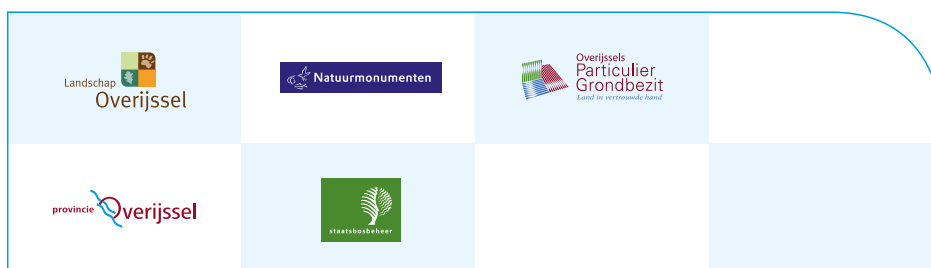
(Herstel)maatregelen bestaande natuur

(Herstel)maatregelen in de bestaande natuur moeten worden gerealiseerd binnen de Natura 2000-gebieden. De gebieden liggen verspreid door de provincie Overijssel en zijn voor het merendeel in eigendom van de terreinbeherende organisaties Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel en Natuurmonumenten. Voor de realisatie hebben deze partijen eind 2014 met de provincie een overeenkomst gesloten. Omdat een aantal maatregelen op gronden van particulieren liggen is het Overijssels Particulier Grondbezit gevraagd ook een rol te spelen.

De (herstel)maatregelen bestaande natuur worden uitgevoerd in 22 Natura 2000-gebieden. Al deze maatregelen hebben als doel om de natuurgebieden beter tegen achteruitgang te beschermen. Door onder andere plaggen, maaien, kappen, herinrichting van beken, graven van petgaten of het verhogen van het waterpeil, worden omstandigheden voor planten en dieren verbeterd. Het betreft meer dan 300 maatregelen en deze worden conform de beheerplannen uitgevoerd. Voor veel gebieden betekent dit dat de maatregelen die geprogrammeerd stonden voor de eerste beheerplanperiode klaar zijn. In een aantal Natura 2000-gebieden is er een koppeling met de externe maatregelen door de hydrologische afhankelijkheid.

Gebieden waar de inrichting klaar is, komen in een nieuwe fase. Vaak is in aansluiting op de uitgevoerde inrichting overgangsbeheer nodig. Als er bijvoorbeeld bomen zijn gekapt moet hier een aantal jaren extra beheer op gezet worden om te voorkomen dat het weer dicht groeit. Na 3 jaar wordt beoordeeld of kan worden overgestapt op regulier beheer.

Naast overgangsbeheer lopen er in diverse gebieden aanvullende beheermaatregelen. Dit is met name nodig omdat het reguliere beheer onvoldoende is vanwege de hoge stikstofdruk. Een mooie mijlpaal hierbij is dat GS dit jaar hebben ingestemd met een voorstel tot langjarige financiering van beheer van N2000-gebieden door schaapskuddes. Door dit besluit kunnen de terreinbeheerders financiële zekerheid geven tot en met in ieder geval 2032 aan de schaapskuddes in Overijssel.

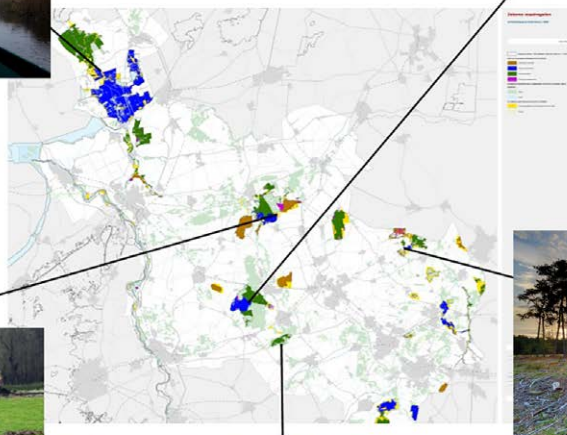




Inrichting: graven petgaten



Inrichting: kappen bos voor ontwikkeling heide



Inrichting: verondiepen en dempen sloten



Aanvullend beheer: begrazing



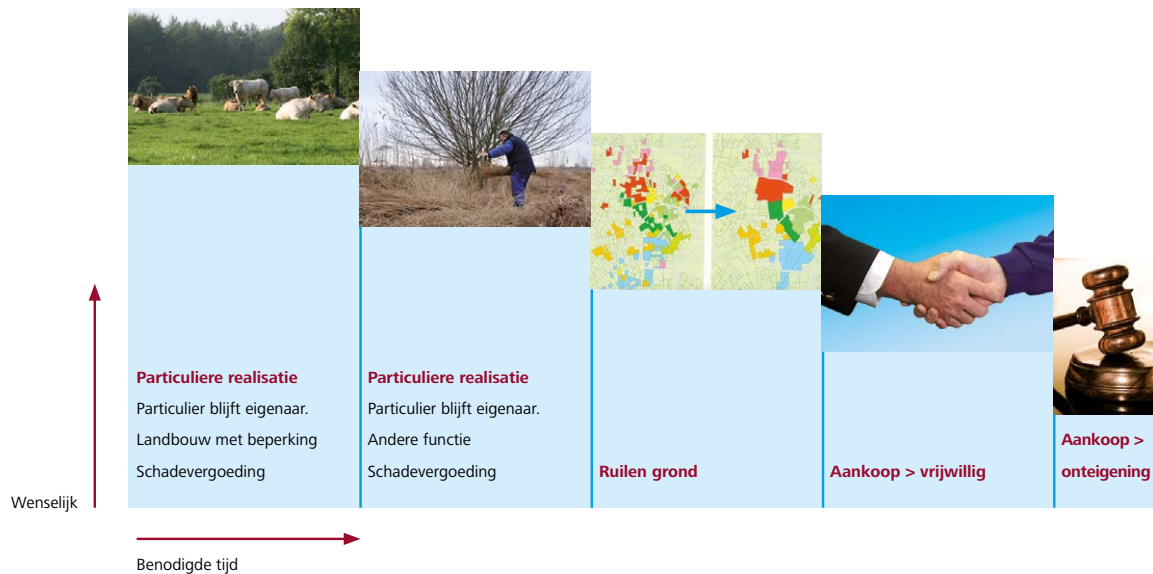
Aanvullend beheer: extra plaggen

Ondertussen zijn ook de eerste plannen voor maatregelen voor de volgende beheerplanperiodes gesubsidieerd. Voorlopig is het natuurherstel dan ook niet afgerond. Sterker nog: er komen nieuwe opgaven bij. In 2022 zijn ook addenda op een vijftal beheerplannen vastgesteld. Daarmee is er een juridische basis om ook deze maatregelen, die hiermee worden toegevoegd aan de beheerplannen, uit te voeren. Ook is in 2022 het veegbesluit genomen, op basis waarvan nieuwe maatregelen in beeld komen die in de komende jaren weer moeten worden uitgevoerd.

Beschikbaarheid gronden

De (herstel)maatregelen voor de bescherming van de natuurwaarden in de Natura 2000-gebieden kunnen gevolgen hebben voor grondeigenaren in het 'Uitwerkingsgebied Ontwikkelopgave Natura 2000'. Provincie Overijssel zorgt ervoor dat deze grondeigenaren schadeloos worden gesteld. Hierbij wordt, in nauw overleg met de betreffende grondeigenaar, gestreefd naar oplossingen op maat. Het uitgangspunt is dat in alle gevallen de grond in bezit kan blijven bij de eigenaar, maar indien de grond een natuurbestemming krijgt, moet de eigenaar wel bereid zijn om het gewenste natuurbeheer te willen voeren.

In de onderstaande interventieladder is dit schematisch weergegeven.



Per 1 november 2022 is met 420 eigenaren, van de in totaal ruim 800 eigenaren die betrokken zijn bij de Ontwikkelopgave Natura 2000, overeenstemming bereikt over de schadeloosstelling. Afhankelijk van de voortgang in de planvorming wordt met de overige eigenaren gesproken over de uit te voeren inrichtingsmaatregelen, gevolgd door gesprekken over de schadeloosstelling.

Ruilen van gronden

Veel grondeigenaren geven aan dat zij bereid zijn om hun gronden beschikbaar te stellen voor de te treffen inrichtingsmaatregelen, op voorwaarde dat zij vervangende grond krijgen ter compensatie van productieverlies. Hoewel het compenseren met ruilgrond geen primair doel is, kan het wel de sleutel zijn voor het bereiken van overeenstemming. In totaal is er in de afgelopen jaren een oppervlakte van ruim 1.100 hectare ruilgrond aangekocht. Het gaat hierbij om ruilgrond, waarvan vooraf beoordeeld is dat deze goed inzetbaar is ter compensatie voor eigenaren met grond binnen de begrenzing. Hiervan is een oppervlakte van 450 hectare weer verkocht.

Actualisatie verwervingsplannen

Via de Provinciale Inpassingsplannen (PIP's) die dit jaar in procedure zijn gebracht en zijn vastgesteld ontstaat er duidelijkheid over de inrichtingsmaatregelen en de impact daarvan op de gebruiksmogelijkheden voor de eigenaren. De betreffende Realisatieplannen grond (verwervingsplannen) zijn geactualiseerd en voor vaststelling aan GS aangeboden.

Dwingend instrumentarium

Wij spannen ons maximaal in om met grondeigenaren tot minnelijke overeenstemming te komen over de schadeloosstelling waarmee de gronden beschikbaar komen om de inrichtingsmaatregelen uit te kunnen voeren. Bij het uitblijven van overeenstemming kan in de uiterste situatie een dwingend instrument worden ingezet. Bij percelen waarbij via het PIP de functie is gewijzigd naar natuur en waarbij het beheer gericht is op deze natuurfunctie, kan onteigening als uiterste middel worden ingezet. Artikel 2.6 van de Wet Natuurbescherming biedt aan GS de mogelijkheid tot het opleggen van de gedoogplicht voor het kunnen uitvoeren van inrichtingsmaatregelen op landbouwpercelen. In 2022 is het niet nodig gebleken om gebruik te maken van het dwingend instrumentarium.

Subsidieregeling Verplaatsing agrarische bedrijfsgebouwen (SVab)

De subsidieregeling Verplaatsing agrarische bedrijfsgebouwen (SVab) biedt agrarische bedrijven de mogelijkheid om met gebruikmaking van subsidie te verplaatsen. Een belangrijke voorwaarde om voor deze subsidie in aanmerking te komen is dat het bedrijf een sleutelpositie inneemt om te komen tot oplossingen. De ligging van het bedrijf is dusdanig dat verplaatsing cruciaal is. In 2022 is geen gebruik gemaakt van deze regeling.



Financiën

In april 2014 is in het Statenvoorstel Uitvoeringsreserve EHS (PS/2014/62) de raming vastgesteld voor het beleid dat via de Uitvoeringsreserve EHS/Natura 2000 wordt uitgevoerd. Dat betreft:

- de Ontwikkelopgave Natura 2000
- de verbetervoorstellen NNN
- het (eind)beheer natuur
- een aantal reguliere posten (uitvoeringskosten en bestuurlijk/juridische verplichtingen)

Jaarlijks stellen wij een actualisatie op van de financiële prognose van de Uitvoeringsreserve NNN, waar het programma Ontwikkelopgave Natura2000 uit wordt gedekt. U bent via de Perspectiefnota 2023 geïnformeerd over de actualisatie die begin 2022 is afgerond. Inmiddels is ook de Actualisatie 2023 uitgevoerd, en hebben wij de uitkomst daarvan op 21 maart 2023 vastgesteld. Deze uitkomsten worden uitgebreider gepresenteerd bij de Begroting 2024, aangezien er geen Perspectiefnota 2024 wordt opgesteld. De Actualisatie 2023 wordt al wel hieronder gehanteerd.

De realisatie is in 2022 binnen de beschikbare middelen gebleven. In 2022 zijn voor de Ontwikkelopgave Natura 2000 de middelen onder andere besteed aan het beschikbaar krijgen van grond (€ 16,5 miljoen). Het betreft met name afwaardering van gronden die een natuurbestemming krijgen en schadeloosstelling van eigenaren. Daarnaast vormen de voorbereiding resp. uitvoering van inrichtingsmaatregelen belangrijke kostenposten (€ 0,8 resp. € 17,8 miljoen, samen € 18,6 miljoen).

Per saldo is in 2022 € 2,1 miljoen minder besteed dan begroot. De besteding voor planvorming en inrichting is lager uitgevallen dan begroot. Dit is met name toe te schrijven aan vertraging als gevolg van een aantal uitspraken van de Raad van State. Bij o.a. Landgoederen Oldenzaal, Punthuizen-Stroothuizen en Engbertsdijkvenen is de uitvoering daardoor achtergebleven bij de planning. De besteding voor de aankoop van gronden en het vergoeden van schade aan grondeigenaren is hoger uitgekomen dan gedacht. De onzekerheden door landelijke ontwikkelingen hebben afgelopen jaar minder invloed gehad dan gedacht.

Financiële realisatie Ontwikkelopgave Natura 2000 (in € miljoen)

Financiële realisatie Ontwikkelopgave Natura 2000 (in € miljoen)				
	Raming Actualisatie 2023	Realisatie Cumulatief 2014 / 2022	Begroting 2022*	Realisatie 2022
Projecten Ontwikkelopgave	664,8	252,6	39,3	36,6
Proceskosten	17,3	11,9	1,4	1,5
Kosten inrichting	390,4	138,5	23,4	18,6
Kosten verwerving**	257,1	102,2	14,5	16,5
Projecten Verbetervoorstellen	25,5	17,1	2,6	3,2
Indexatie	39,3	0,0	0,0	0,0
Totaal	729,6	269,7	41,9	39,8
Risicovoorziening	24,2	0,0	0,0	0,0
Totaal inclusief risico's	753,8	269,7	41,9	39,8
Waarvan SPUK's Natuur/Veenweide	153,1	17,6	18,4	17,1
Totaal ten laste van de reserve	600,7	252,1	23,5	22,7

* na 2e monitor 2022

** saldo uitgaven en inkomsten (incl. zelfrealisatie, afwaardering en schadeloosstelling)

De kosten van de ophoging van de formatieruimte voor de programma-organisatie Ontwikkelopgave Natura 2000 (maximaal 15 fte overeenkomstig het Statenvoorstel PS/2015/687) zijn niet opgenomen in bovenstaand overzicht. Voor de gehele uitvoeringsperiode is daarvoor € 15 miljoen geraamd. In 2022 is hiervoor € 1,5 miljoen besteed, gelijk aan het begrote bedrag. De totale besteding tot en met 2022 bedraagt € 6,1 miljoen. Deze kosten worden eveneens gedekt uit de Uitvoeringsreserve Natuurnetwerk Nederland.

In de Actualisatie 2023, die een beeld geeft van de totale raming van het programma tot en met 2032, hebben wij € 153,1 miljoen aan kosten meegenomen die wij onder het landelijke Programma Natuur (€ 145,9 miljoen) en het Veenweide-programma (€ 7,2 miljoen) kunnen brengen. Voor een deel van deze kosten hebben wij in 2021 een Specifieke Uitkering (SPUK) Natuur 2021-2023 ontvangen van € 70 miljoen, gebaseerd op een daartoe ingediend uitvoeringsprogramma. De uitvoeringsperiode voor deze SPUK loopt tot en met 2025.

In 2022 is uit de SPUK Natuur een bedrag van € 3,4 miljoen besteed aan inrichtingsmaatregelen, € 10,0 miljoen aan verwerving en € 0,5 miljoen aan proceskosten. Dit bedrag is opgenomen in de realisatiecijfers in de overzichten in dit hoofdstuk. De niet bestede middelen blijven de komende jaren beschikbaar voor de uitvoering van de Ontwikkelopgave Natura 2000. Het deel dat nog niet in de SPUK Natuur is opgenomen zal onderdeel uitmaken van de aanvraag voor de 2e fase

Programma Natuur, die eind 2023 bij het Rijk ingediend zal worden. Deze projecten maakten al onderdeel uit van het eerste uitvoeringsprogramma, en zijn bij de eerste aanvraag voor Programma Natuur al inhoudelijk akkoord bevonden.

Naast het Programma Natuur heeft het Rijk een SPUK Veenweide toegekend, die deels wordt gebruikt als dekking voor grondverwervingskosten die binnen het programma Ontwikkelopgave al waren geraamd. Van de geraamde € 7,2 miljoen, onderdeel van de Actualisatie 2023, is in 2022 een bedrag van € 3,2 miljoen besteed.

Specificatie naar gebieden Ontwikkelopgave Natura 2000 (in € miljoen)

Bij de behandeling van het jaarverslag 2020 hebben PS verzocht om een overzicht van de ramingen en bestedingen per gebied. Dit wordt hieronder weergegeven.

De ramingen en bestedingen voor verwerving en inrichting zijn samengenomen. Wij maken geen jaarlijkse begroting per gebied, de sturing vindt plaats over de gehele projectperiode. Vandaar dat de kolom Begroting 2022 hieronder ontbreekt.

in € mln	Verwerving en Inrichting	Verwerving en	Verwerving en
	Raming	Inrichting	Inrichting
	Actualisatie 2023	Realisatie	Realisatie
	2014-2032	2014-2022	2022
Gebied			
Gebiedsoverstijgend	32,5	6,7	3,0
Aamsveen	7,5	3,1	0,0
Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek	26,9	5,5	0,5
Bergvennen Brecklenkampseveld	23,0	7,6	2,7
Boetelerveld	11,0	10,1	0,9
Borkeld	5,9	2,5	-0,0
Buurserzand-Haaksbergerven	37,9	19,5	5,2
De Wieden	118,6	19,5	4,4
Dinkelland-Dinkeldal	17,6	4,7	0,2
Punthuizen-Stroothuizen	38,1	15,5	1,9
Engbertsdijkvenen	96,7	20,2	2,3
Landgoederen Oldenzaal	21,8	12,7	1,4
Lemselermaten	23,5	3,5	0,3
Lonnekermeer	3,1	2,0	-0,1
Olde Maten & Veerslootslanden	-	-	-
Sallandse Heuvelrug	25,1	14,1	0,6
Springendal en Dal van de Mosbeek	45,5	23,9	2,5
Uiterwaarden IJssel	17,5	1,5	0,7
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	16,4	13,3	0,6
Beerzerveld	18,7	3,3	0,2
Benoorden de Vecht	10,0	3,6	0,5
Vecht&Reggedal	12,0	12,8	1,1
Weerribben	-	17,2	1,5
Wierdense Veld	36,1	13,8	2,4
Witte Veen	2,3	4,0	2,3
Totaal	647,5	240,7	35,1

Communicatie

Samen met de partners van Samen Werkt Beter en andere partners in de gebieden nemen we onze gezamenlijke verantwoordelijkheid om de kwaliteit van de leefomgeving van dieren en planten te verbeteren, voor nu en in de toekomst.

In 2022 is opnieuw gebleken dat de Ontwikkelopgave Natura 2000 een complexe opgave is, niet alleen omdat de belangen in en nabij de Natura 2000-gebieden verschillen. Ook de context en kaders waarbinnen we onze opgave vorm proberen te geven stonden dit jaar vol in de schijnwerpers vanwege onderwerpen als bomenkap en stikstof.

Ook daarom is er in ieder gebiedsproces dan ook veel aandacht voor het vinden van een passende oplossing voor de toekomst van agrariërs en bewoners, en kiezen we voor een zorgvuldige aanpak waarbij alle consequenties en (on)mogelijkheden goed in kaart zijn gebracht.

Juist omdat binnen deze opgave de belangen groot zijn en soms ver uiteen liggen, is er maar één richting mogelijk de vereiste natuurdoelen te realiseren. Samen met onze partners, die de verschillende perspectieven inbrengen en verschillende belangen behartigen samen bouwen aan vertrouwen.

Naast de primaire doelgroep van 'de grondeigenaren in en nabij de Natura 2000-gebieden' komen ook steeds meer andere omwonenden in beeld nu de uitvoering gestart is.

Overkoepelende communicatiestrategie

Ook in 2022 is verder gewerkt volgens de lijn van de overkoepelende communicatie-strategie. Drie kernwaarden **Samen, Duidelijk en Beleving** staan centraal in de communicatiestrategie en werken door in de wijze waarop we onze doelgroepen informeren en betrekken. Afgelopen jaar heeft in het teken gestaan van de bomenkap en de ontwikkeling van nieuw stikstofbeleid, de besluitvorming rond PIP's en de uitvoering bestaande natuur in een aantal gebieden. Tevens speelde de coronacrisis natuurlijk een nadrukkelijke rol. Dat betekent dat we steeds meer in contact zijn met de secundaire doelgroepen. Begin dit jaar was er bijvoorbeeld veel te doen rond het thema bomenkap. De partners merkten buiten in het veld dat hier veel onvrede over was.

Ook hier investeren onze partners veel tijd en energie in zorgvuldige communicatie. Soms in de vorm van 1-op-1 gesprekken, vaak ook door het organiseren van extra excursies om met experts het gebied in te gaan. Excursies bij uitvoeringsprojecten worden goed bezocht en reacties laten zien dat een goede uitleg bijdraagt aan het begrip voor onze opgave. Vanwege de coronacrisis waren deze echter maar beperkt mogelijk. De set afspraken die voor uitvoeringscommunicatie gemaakt zijn, bieden een behulpzaam kader.

Doelgroepen

De opgave geven we als provincie niet alleen vorm. De partners van Samen Werkt Beter zien we als medeverantwoordelijk voor deze opgave. Op gebiedsniveau worden aanvullend vaak nog andere partners betrokken die bijvoorbeeld vertegenwoordigd zijn in het projectteam.

In de communicatie zijn de partners in het gebied altijd samen de afzender en voorafgaand aan publicaties en andere uitingen wordt afstemming gezocht waar nodig.

- Voor de Ontwikkelopgave Natura 2000 worden verschillende doelgroepen onderscheiden; naast de betrokken partners gaat het met name om de grondeigenaren en -gebruikers binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied en de Uitwerkingsgebieden Natura 2000, andere direct belanghebbenden/belangenorganisaties, omwonenden, recreanten en passanten en overige geïnteresseerden, al dan niet via de media.

Communicatiemiddelen

Voor wat betreft de communicatiemiddelen blijft het programma faciliteren in ondersteunend materiaal, zoals draaiboeken, banieren, brochures, formats voor bijvoorbeeld nieuwsbrieven en overig digitaal informatiemateriaal. In 2022 zien we dat onze partners een steeds bredere middelenmix inzetten die past bij hun gebied. Ook zijn een aantal bouwborden geplaatst bij de gebieden waar uitvoering gestart is.

Op de overkoepelende website www.overijssel.nl/thema's/natuur-en-landschap/Ontwikkelopgave is meer informatie te vinden over NNN en Natura 2000 in het algemeen, en de schadeloosstelling voor grondeigenaren, de besluitvorming en de procedures in het kader van de ruimtelijke planvorming. Daarnaast heeft ieder gebied ook een eigen website die rechtstreeks te benaderen is. De adressen voor deze websites zijn terug te vinden bij de resultaten per gebied. De website is in 2019 vernieuwd om beter aan te sluiten bij de laatste eisen ten aanzien van leesbaarheid en digitale toegankelijkheid.

Ook persoonlijke communicatie via keukentafelgesprekken, veldbezoeken, informatiebijeenkomsten, themabijeenkomsten en werkbezoeken blijft een cruciale pijler onder de communicatieaanpak. Persoonlijke communicatie biedt de mogelijkheid om maatwerk te bieden en nog duidelijker toe te lichten over het hoe en waarom van de opgave. Bovendien is de situatie ook daadwerkelijk zichtbaar als het gekoppeld wordt aan een bezoek in het gebied of op grond van één van de betrokkenen. De keukentafelgesprekken en informatiebijeenkomsten worden ondersteund met informatiemateriaal zodat alles terug te lezen is.

In 2022 is ook veel aandacht besteed aan communicatie rond de ruimtelijke plannen. Extra informatiesessies voor omwonenden en raadsleden hebben bijgedragen aan een beter begrip van zowel de doelen als de bijbehorende procedures. Veel bijeenkomsten en werkbezoeken hebben wij dit jaar noodgedwongen via digitale weg georganiseerd.

Werkbezoeken

Door het met regelmaat bezoeken van de Natura 2000-gebieden met bestuurders en partners kan beter inzicht worden verkregen over de stand van zaken en het verloop van de gebiedsprocessen, de staat van de natuur en het contact met direct betrokkenen. In 2022 organiseerden we werkbezoeken voor Gert Harm ten Bolscher als bestuurlijk verantwoordelijke met de bestuurders van de Samen Werkt Beter-partners, voor de bestuurlijk trekkers, voor Gedeputeerde Staten en voor Provinciale Staten.



Datum in 2022	Werkbezoek	Natura 2000-gebied
4 februari	Gedeputeerde ten Bolscher met SWB-bestuurders	Dinkeldal-Zuid
22 april	Gedeputeerde ten Bolscher met SWB-bestuurders	Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek (AVAV)
23 juni	Gedeputeerde ten Bolscher met bestuurders landelijk gebied (gezamenlijke bijeenkomst Natura 2000/GGA)	Uiterwaarden IJssel (onderdeel van het gebied Rijntakken)
7 oktober	Gedeputeerde ten Bolscher met SWB-bestuurders	Buurserzand
9 december	Gedeputeerde ten Bolscher met SWB-bestuurders	De Borkeld

Maatregelen per gebied

De (herstel)maatregelen bestaande natuur, ook wel interne maatregelen genoemd, zijn inrichtingsmaatregelen binnen de natuur gericht op herstel van de habitattypen. Naarmate de omstandigheden voor de habitattypen binnen het Natura 2000-gebied beter op orde zijn, wordt er minder ingegrepen in het natuurgebied. Dat betekent dat grondeigenaren buiten de natuurgebieden mogelijk minder effect ervaren.

Externe maatregelen

De externe maatregelen zijn (herstel)maatregelen buiten het natuurgebied. Deze zijn veelal gericht op vernatting van de omliggende gronden van het Natura 2000-gebied, het beperken van de bemestingseffecten of een combinatie ervan. Per gebied zal worden nagegaan of het al dan niet mogelijk is de noodzakelijke externe maatregelen te combineren met (aangepast) landbouwkundig gebruik. Samen met ondernemers en eigenaren in het gebied wordt gezocht naar passende oplossingen. Als (aangepast) landbouwkundig gebruik niet meer mogelijk is (te nat en/of geen bemesting meer mogelijk) dan krijgt het gebied een andere functie, bijvoorbeeld een natuurfunctie.

Natuurbeheerplan

Op 20 april 2021 hebben Gedeputeerde Staten het Natuurbeheerplan 2022 vastgesteld. Het Natuurbeheerplan geeft aan voor welke gebieden ambities zijn vastgesteld en voor welke gebieden subsidies kunnen worden aangevraagd. Hierdoor is het mogelijk om subsidies te verstrekken voor de afronding van het NNN én de uitvoering van de (herstel)maatregelen in de Natura 2000-gebieden. Wij hanteren voor de externe maatregelen onze eigen subsidieregeling, paragraaf 4.20 uit ons Uitvoeringsbesluit Subsidies (voor 2016: paragraaf 9.24, daarna 9.1). De Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur- en Landschapsbeheer (SKNL) biedt het kader voor het verstrekken van subsidies voor de functieverandering van landbouwgrond naar natuur en voor het inrichten en verbeteren van natuur. Deze regeling zal door TBO's worden gebruikt. Het Natuurbeheerplan is tevens het toetsingskader voor de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer (SNL) waarmee het beheer in de gebieden wordt gefinancierd.

Onderzoeken

Het programma heeft een kleine 120 onderzoeksopgaven in beeld. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de onderzoeken is, afhankelijk van de aard van de onderzoeksmaatregelen, door het programma belegd bij de gebiedstrekken, de terreinbeheerders en de provincie. Het programma ziet toe op de voortgang van de onderzoeken en op de kwaliteit ervan. Specifiek onderzoek is verricht naar mogelijke effectieve bemestingsmaatregelen. Dit heeft geleid tot een Handreiking Bemesting die de gebiedsprocessen ondersteuning biedt bij het formuleren van de noodzakelijke maatregelen. Afgelopen jaar is naast diverse hydrologische- en waterkwaliteitsonderzoeken specifiek onderzoek verricht naar het omgaan met overgangsbeheer. Dit heeft geleid tot een eenduidige werkwijze voor alle gebieden binnen de ontwikkelopgave.

Omwisselbesluiten

De doelen van Natura 2000 zijn leidend. De maatregelen die daaruit voortvloeien, zijn opgenomen in de gebiedsanalyses die ook worden opgenomen in de beheerplannen die Gedeputeerde Staten vaststellen. De wet natuurbescherming, biedt Gedeputeerde Staten echter de mogelijkheid om afzonderlijke (herstel)maatregelen 'om te wisselen' voor andere maatregelen. Aan zo'n 'omwisselbesluit' is een aantal randvoorwaarden verbonden. Belangrijke randvoorwaarden:

- De doelen van Natura 2000 worden niet ter discussie gesteld.
- De alternatieve maatregel heeft per saldo een vergelijkbaar of beter effect op de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen.
- De alternatieve maatregel leidt niet tot minder ontwikkelingsruimte.
- De alternatieve maatregel is in het kader van 'haalbaar en betaalbaar' in tijd en geld uitgedrukt minimaal even effectief en efficiënt als de oorspronkelijk voorgenomen maatregel uit de PAS-gebiedsanalyse.



Voortgang 2022 natuurherstelmaatregelen

Gebied	Maatregelen (Aantal)	Gereed (%)	Uitvoering (%)	Planvorming (%)
Aamsveen	37	30%	30%	40%
Achter de Voort, Agelerbroek, Voltherbroek	20	25%	75%	0%
Bergvennen Brecklenkampse Veld	27	34%	66%	0%
Boetelerveld	18	100%	0%	0%
Borkeld	20	70%	30%	0%
Bursezand en Haaksbergerveen	22	54%	41%	5%
De Wieden	42	52%	28%	20%
Dinkeldal	12	57%	43%	0%
Punthuizen/Stroothuizen	22	36%	55%	9%
Engbertsdijkvenen	20	50%	10%	40%
Landgoederen Oldenzaal	24	63%	37%	0%
Lemselermaten	22	14%	86%	0%
Lonnekermeer	32	84%	13%	3%
Oldematen - Veerslootlanden	15	91%	9%	0%
Sallandse Heuvelrug	43	67%	33%	0%
Springendal en Dal van de Mosbeek	63	43%	57%	0%
Uiterwaarden IJssel (Rijntakken)	56	3%	1%	96%
Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht	32	78%	22%	0%
Vecht Beneden Regge, Benoorden de Vecht	60	47%	38%	15%
Weerribben	34	44%	35%	21%
Wierdense Veld	19	26%	11%	63%
Witte Veen	24	17%	79%	4%
Totaal	664	46%	36%	18%

Toelichting

Binnen en nabij 24 Natura 2000-gebieden worden interne en externe (herstel) maatregelen uitgevoerd. Met interne maatregelen wordt bedoeld: maatregelen in de bestaande natuur. Met externe maatregelen wordt bedoeld: maatregelen die buiten de bestaande natuur worden getroffen. Deze maatregelen bestaan uit inrichting, beheer, monitoring en onderzoek. In bovenstaande tabel geven wij de voortgang per 31-3-2023 op gebiedsniveau weer. Dit is de peildatum die ook voor de BIJ12 rapportage wordt gebruikt. Het betreft de gebieden waar wij verantwoordelijk voor zijn en de maatregelen die voor de periode 2015-2032 geprogrammeerd staan. De percentages zijn tot stand gekomen door een weging van de voortgang van de interne en externe maatregelen.

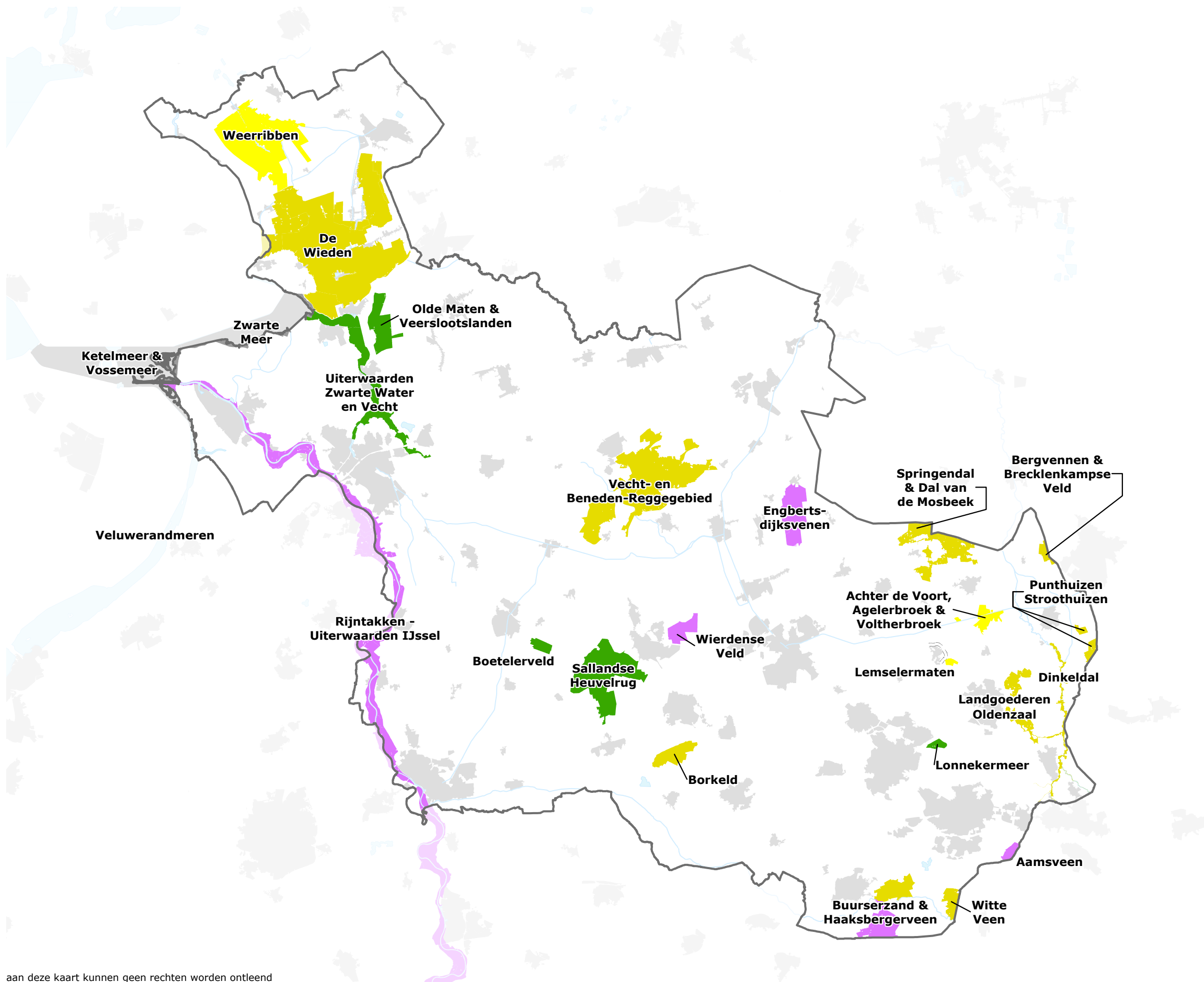
In de jaarverslagen tot en met 2021 is gerapporteerd over de maatregelen die behoren tot de eerste beheerplanperiode 2015 - 2021, zoals de benaming onder PAS was. Dit sloot aan bij de rapportageperiode die door BIJ12 was opgedragen. Landelijk wordt inmiddels gewerkt aan een nieuwe benadering voor de brede natuurmonitoring. Ook de monitoring op de voortgang van de herstelmaatregelen maakt daar onderdeel van uit. Als gevolg daarvan heeft BIJ12 met ingang van 2022 andere uitgangspunten gekozen. Zo rapporteren wij nu over de maatregelen uit alle beheerplanperiodes; dus van 2015 t/m 2032. De maatregelen uit de tweede en derde beheerplanperiode zijn toegevoegd aan deze rapportage. Het totaal aantal maatregelen in de rapportage is daardoor nu hoger dan in voorgaande jaren.

Dit heeft tot gevolg dat de aantallen en percentages van dit jaar niet goed te vergelijken zijn met voorgaande jaren. In 2021 was 53% van de maatregelen gereed en in 2022 is dit 46%. Het percentage maatregelen, dat in planvorming zit, is toegenomen. Voor veel maatregelen uit de tweede en derde beheerplanperiode loopt de planvorming nog, of moet nog starten.

De gegevens zijn op dezelfde wijze verzameld als voorgaande jaren, via de systematiek voor de voortgangsrapportage over de uitvoering van de herstelmaatregelen ten behoeve van BIJ12. Om te bepalen of een maatregel in de uitvoeringsfase zit, is voor externe maatregelen als ijkpunt het GS-besluit op het Ontwerp-PIP gekozen. Voor de interne maatregelen is als ijkpunt gekozen het moment dat een inrichtingsplan is vastgesteld.

Natura 2000-gebieden

Fase gebiedsproces



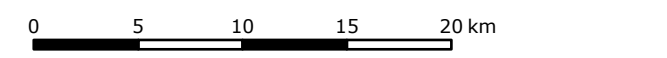
Legenda

- gereed
- realisatie fase II: uitvoering
- realisatie fase I: ruimtelijke planprocedure
- planuitwerking
- voorbereiding planuitwerking
- niet gestart
- bevoegd gezag Rijkswaterstaat

Bronnen

Topografische ondergrond © Topografische Dienst Kadaster Apeldoorn

Team Data, Informatie, GIS en Innovatie



Nummer: 230013
Datum: 16-01-2023



Gemeente Dinkelland

De gemeente Dinkelland is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek, Bergvennen & Brecklenkampse Veld en Lemselermaten.

Benno Brand, wethouder gemeente Dinkelland:

“Op alle drie de Dinkellandse projecten konden in 2022 belangrijke mijlpalen worden bereikt.

In Bergvennen en Brecklenkampse Veld is begonnen met het natuurherstel binnen de bestaande natuur, op gronden van Landschap Overijssel. Met het kappen van naaldbomen en het schrapen van de bodem is het gebied veel opener geworden en wordt langzaam zichtbaar wat het eindbeeld voor dit gebied inhoudt. Voor de noodzakelijke maatregelen op agrarische percelen is een PIP nodig. Na een bewogen besluitvormingsproces heeft Provinciale Staten begin december het definitieve PIP vastgesteld. De beroepsprocedure zal in 2023 beginnen.

Het ontwerp-PIP voor Agelerbroek & Voltherbroek heeft in september en oktober ter inzage gelegen. De beantwoording van zienswijzen is in volle gang. Voor Achter de Voort bleek een provinciaal inpassingsplan niet nodig; het geldende bestemmingsplan geeft voldoende ruimte voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning. Deze is op 17 november 2022 verleend.

Bij Lemselermaten heeft de zorgvuldige afweging rond een gedragen aanpak voor het sulfaatprobleem voor flinke vertraging in de besluitvorming gezorgd. Er is opgenomen dat naast de bestemming natuur voor een deel van dit gebied, als experimentele maatregel, evenwichtsbemesting wordt ingezet. Op 6 december 2022 heeft Gedeputeerde Staten geconcludeerd dat het ontwerp-PIP voor Lemselermaten voldoende is uitgewerkt en dat het vrijgegeven kan worden voor de inspraak. De publicatie van het ontwerp-PIP LEM vindt op 11 januari 2023 plaats.”



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek

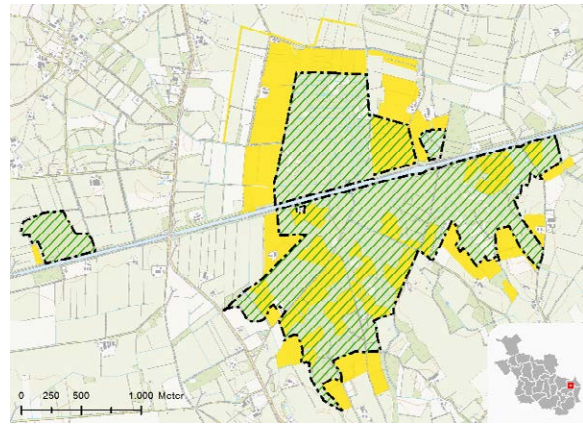
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (voorbereiding): gemeente Dinkelland



Gemeente Dinkelland

Oppervlakte: Natura 2000: 323 ha
Uitwerkingsgebied: 181 ha



Het Natura 2000-gebied Achter de Voort, Agelerbroek en Voltherbroek (AVAV) ligt tussen de stuwwal van Ootmarsum en de stuwwal van Oldenzaal. Het kanaal Almelo-Nordhorn doorkruist het natuurgebied. Het gebied AVAV is een van de grootste aaneengesloten broekbossen van Nederland. Door de plaatselijke aanwezigheid van kalkrijk leem in de ondergrond en door de waterhuishouding is dit vanouds een zeer soortenrijk gebied.

De habitattypen die in dit gebied beschermd moeten worden zijn vochtige alluviale bossen, eikenhaagbeukenbossen, blauwgrasland en zwakgebufferde vennen. Daarnaast worden maatregelen getroffen ten behoeve van de zeggekorfslak en de kamsalamander. De belangrijkste knelpunten in AVAV zijn een gebrek aan een goede doorstroming van regen- en kwelwater in het natuurgebied en de negatieve invloed van stikstof, fosfaat en sulfaat.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

De belangrijkste maatregelen hebben vooral betrekking op de Tilligterbeek en het Vree. Deze beken hebben namelijk een verdrogende werking op het Agelerbroek en het Voltherbroek. Door deze beken te verleggen, verondiepen en verbreden, kunnen we de invloed van de kweldruk verbeteren. Verder dempen en verondiepen we kleinere watergangen en verbinden we de natuurgebieden Voltherbroek en Agelerbroek met elkaar.

Op de locaties waar het mogelijk is om blauwgraslanden uit te breiden, verwijderen we opgaande beplanting en gaan we plaggen. In het Voltherbroek leggen we tevens diverse poelen aan om het leefgebied van de kamsalamander te vergroten en waar mogelijk herstellen we vochtige heide.

Daarnaast worden nieuwe watergangen gegraven en verbinden we het natuurlijke watersysteem van Voltherbroek met Agelerbroek. Het kanaal Almelo-Nordhorn is nu nog een hindernis, de Roelinksbeek wordt door het kanaal geleid. Met deze maatregelen bereiken we de natuurdoelen en zorgen we dat we zo min mogelijk effect hebben op de omliggende (landbouw)gronden.

Aan de hand van een bemestingsmaatregelenwijzer is in kaart gebracht wat de invloed is van beweiden en bemesten en welke aanpassingen in de bemesting nodig zijn om de Natura 2000-doelen te kunnen realiseren. De beperking van beweiding en bemesting wordt van toepassing op diverse locaties nabij AVAV. Waar het stoppen met bemesting noodzakelijk is, wordt de bestemming van een perceel omgezet in Natuur.

Mijlpalen en bijzonderheden

Begin 2022 zijn veel gesprekken gevoerd met zowel agrarische als boseigenaren. In februari is een bijeenkomst georganiseerd voor een bijzondere groep grondeigenaren: zij die bosgronden in het gebied bezitten. De noodzakelijke maatregelen worden aan de eigenaar, veelal bijgestaan door zijn/haar adviseur, toegelicht. Na de toelichting op de maatregelen wordt vervolgens door een rentmeester een aanbod gedaan voor schadevergoeding. Dit kan zowel een geldelijke vergoeding zijn als een vergoeding in ruilgrond.

Nadat voldoende duidelijk is geworden wat de consequenties voor de eigendommen van grondeigenaren zullen zijn, kon de Bestuurlijke Advies Groep op 2 juni 2022 haar advies uitbrengen aan Gedeputeerde Staten over het in procedure brengen van het ontwerp-PIP. Dit besluit is in de zomer genomen, waarna in september en oktober de ter inzagelegging en het horen van de Gemeenteraad plaatsvond. De nota van zienswijzen is eind 2022 in voorbereiding genomen.

De gesprekken met eigenaren over compensatie van hun schade zijn in volle gang.

Op 22 april vond een provinciaal terreinbezoek van de Samen Werkt Beter partners plaats. Op 3 september bezochten raadsleden het gebied en op 12 oktober kwamen leden van Provinciale Staten langs.

Bergvennen en Brecklenkampse Veld

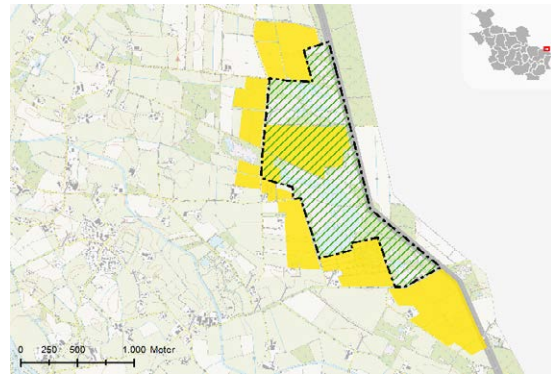
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (voorbereiding): gemeente Dinkelland



Gemeente Dinkelland

Oppervlakte: Natura 2000: 133 ha
Uitwerkingsgebied: 138 ha



Het Natura 2000-gebied Bergvennen en Brecklenkampse Veld ligt tegen de Duitse grens en heeft een oppervlakte van 133 hectare. Tussen de twee deelgebieden ligt een landbouwenclave, die ook binnen de begrenzing van dit Natura 2000-gebied valt. De Bergvennen is een heidegebied op dekzandruggen met daarin een aantal grote, zwakgebufferde vennen. Langs de vennen liggen smalle gordels met overgangen van natte naar droge heide. Langs één van de vennen groeit gagelstruweel. Het Brecklenkampse Veld ligt direct ten noorden van de Bergvennen en betreft een glooiend landschap met dekzandruggen. Ook komen hier vochtige eikenberkenbossen voor. Op de flanken van de ruggen ligt heischraal grasland en blauwgrasland.

De externe maatregelen bestaan vooral uit het verondiepen en dempen van watergangen. In het gebied ten zuiden van het Natura 2000-gebied wordt een slenk aangelegd en deels afgegraven met als doel het herstel van de zeer zwak gebufferde zuidelijke vennen. Ook de landbouwenclave, die binnen de Natura 2000-begrenzing ligt, wordt voor een belangrijk deel afgegraven.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Dit landbouwgebied is als gevolg van sterke vernatting en bemestingsbeperkingen verminderd geschikt voor landbouwkundige doeleinden, terwijl in het gebied wel kansen liggen voor het realiseren van uitbreidingsdoelstellingen. Tevens kan met het realiseren van uitbreidingsdoelstellingen in dit gebied een robuustere verbinding worden gerealiseerd tussen enerzijds de Bergvennen en anderzijds het Brecklenkampse Veld. Met deze sterkere verbinding wordt ook de biodiversiteit bevorderd. Daarnaast wordt een nieuwe watergang gegraven, zodat het water afkomstig van de landbouw kan worden gescheiden van het natuurlijke kwelwater.

De interne maatregelen zijn vooral gericht op het herstel van de vennen en de waterhuishouding in het Brecklenkampse Veld. De vennen willen we herstellen om met name de condities voor de waterlobelia te verbeteren. Dat doen we door de kwel te verbeteren en door de onderlinge verbinding tussen de vennen weer te herstellen, zodat de noodzakelijke doorstroming weer kan plaatsvinden. Daarnaast moet een belangrijk deel van de ontstane opslag van dennen en berken die zich in de loop der tijd ontwikkelen, worden verwijderd.

Een belangrijk aandachtspunt bij dit Natura 2000-gebied is de afstemming met Duitsland. Uit het hydrologisch onderzoek is duidelijk gebleken dat maatregelen aan de Duitse zijde van de grens significant bijdragen aan het herstel van zowel de Bergvennen als het Brecklenkampse Veld. Deze maatregelen betreffen het sterk verondiepen van enkele watergangen en het omvormen en wijzigen van de afwatering in een bosgebied.

Mijlpalen en bijzonderheden

Herstelwerkzaamheden op gronden Landschap Overijssel uitgevoerd

In 2022 zijn de herstelmaatregelen op gronden van Landschap Overijssel uitgevoerd. Deze maatregelen pasten binnen het bestaande bestemmingsplan en uitstel tot een onherroepelijk PIP was derhalve niet nodig. Met het uitvoeren van de maatregelen is verdere achteruitgang van het gebied gedeeltelijk voorkomen.

Vaststellen Provinciaal Inpassings Plan

Op het ontwerp PIP zijn 60 zienswijzen ingediend, waarvan 40 zienswijzen hadden dezelfde strekking hebben. Op 15 juli bracht de Bestuurlijke Adviesgroep advies uit aan de Gedeputeerde Staten over de nota van zienswijzen. Het PIP is op een aantal punten aangepast. De behandeling van het definitieve PIP in de Statencommissie Ruimte op 21 september gaf aanleiding om de besluitvorming door Provinciale Staten uit te stellen tot 7 december. Het PIP is vervolgens vastgesteld.

Duitsland

Er wordt met alle partijen aan Duitse zijde gesproken over de uitvoering van noodzakelijke maatregelen op hun gronden die van invloed zijn op de instandhoudingsdoelen voor de habitats aan de Nederlandse zijde. Met enkele partijen bestaat reëel zicht op het gewenste resultaat.

Grondverwerving

Met een eigenaar van veel gronden in de huidige landbouwenclave is in 2022 overeenstemming bereikt. Op basis van het arrest van Didam werd een ruiling, die onderdeel uitmaakt van de overeenkomst, aan de rechter voorgelegd. Die stelde de provincie in het gelijk, waarna eind 2022 acceptatie kon plaatsvinden.

Lemselermaten

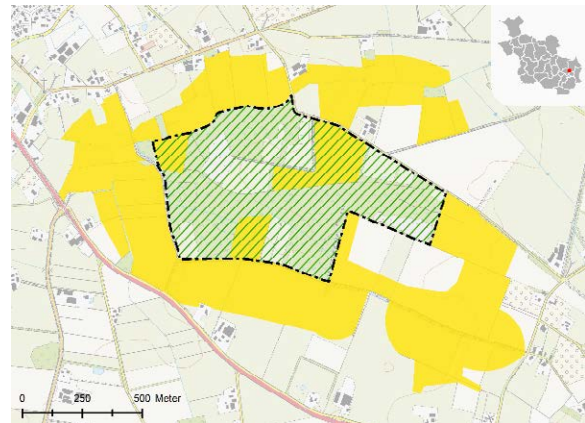
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (voorbereiding): gemeente Dinkelland



Gemeente Dinkelland

Oppervlakte: Natura 2000: 55 ha
Uitwerkingsgebied: 100 ha



Lemselermaten ligt ten zuidoosten van Weerselo, tussen de Weerselerbeek en Dollandbeek. Het gebied is bijzonder vanwege zijn kalkmoerassen en overgangs- en trilvenen. Maatregelen die zich richten op versterking c.q. uitbreiding van deze habitattypen mogen echter niet leiden tot een achteruitgang van de leefomgeving van de zeldzame zeggekorfslak.

De opgave in het Natura-gebied Lemselermaten bestaat uit het herstel van met name heischrale graslanden en vochtige beekbegeleidende bossen. Daarnaast wordt in dit gebied gewerkt aan vochtige heiden, blauwgraslanden, pioniersvegetaties met snavelbiezen en kalkmoerassen. Met de maatregelen bereiken we de natuurdoelen en zorgen we dat we zo min mogelijk effect hebben op de omliggende (landbouw)gronden.

De interne en externe maatregelen om de kwetsbare natuur te herstellen, zijn op elkaar afgestemd. De maatregelen bestaan vooral uit het verondiepen en dempen van watergangen en het kappen van bomen (opslag). In en nabij het Natura 2000-gebied geldt een beperking van bemesting, zodat er geen schadelijke stoffen van mest vanaf de omliggende percelen in het natuurgebied stromen.



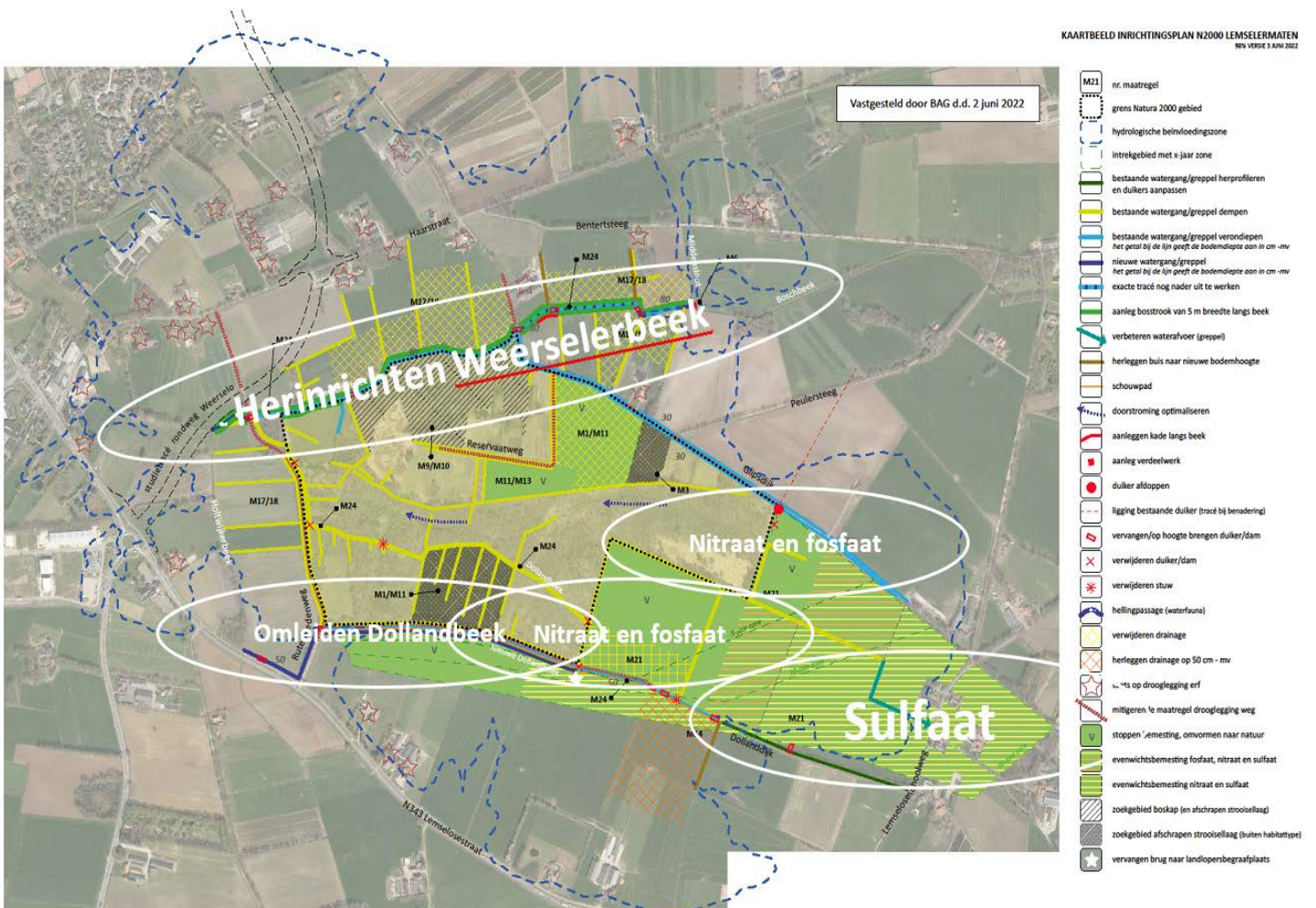
[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Daarnaast worden nieuwe watergangen gegraven, zodat het water afkomstig van de landbouw kan worden gescheiden van het natuurlijke kwelwater. Door de maatregelen is het mogelijk om de verdroging van de natuur tegen te gaan. Het natuurgebied kan het water langer vasthouden en het grondwaterpeil in het natuurgebied zal stijgen.

Mijlpalen en bijzonderheden

Na overeenstemming tussen de gebiedspartners over de te nemen maatregelen voor de herinrichting van de Weerselerbeek, het omleiden van de Dollandbeek en de maatregelen voor nitraat en fosfaat konden de gesprekken met de grondeigenaren plaatsvinden. Onderhandelingen over de vorm van compensatie zijn nog in volle gang.

De keuze op de te nemen maatregelen voor het sulfaatprobleem nam meer tijd in beslag, waardoor de Bestuurlijke Adviesgroep pas op 6 oktober over het Ontwerp-PIP en het Plan van Aanpak evenwichtsbemesting aan Gedeputeerde Staten kon adviseren. Daarna zijn de betrokken grondeigenaren geïnformeerd. In het ontwerp-PIP, dat op 6 december door Gedeputeerde Staten is vastgesteld, is voor het meest oostelijk gelegen invloedgebied als bemesting-beperkende maatregel evenwichtsbemesting opgenomen. Aan de grondeigenaren wordt voorgelegd of zij hieraan per direct mee willen werken. Zo niet, dan zal de grond worden bestemd als natuur om de bemesting volledig te kunnen stoppen.



Terug naar alle gebieden.

Gemeente Haaksbergen

De gemeente Haaksbergen is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Buurserzand & Haaksbergerveen en Witte Veen.

Jan-Herman Scholten, wethouder gemeente Haaksbergen:

Haaksbergen heeft een drietal Natura 2000 gebieden: de gebieden Buurserzand, Witte Veen (beiden in beheer bij Natuurmonumenten) en Haaksbergerveen (in beheer bij Staatsbosbeheer). Als bestuurlijk trekker van de gebiedsprocessen in deze gebieden constateer ik dat met name in en aan de randen van het Buurserzand veel natuurherstelwerkzaamheden hebben plaatsgevonden, zoals het verondiepen van de Biesheuvelleiding en de Hagmolenbeek en het herinrichten van de Buurserbeek. Er zijn landbouwpercelen afgeplagd en omgevormd tot natuur. Ik stel daarnaast ook vast dat de planuitwerking van het Haaksbergerveen veel tijd gekost heeft als gevolg van discussies tussen hydrologen over grondwatermodellen. De ambitie is om in 2023 te starten met het opstellen van een inrichtingsplan. In 2022 is ook gewerkt aan de uitvoering van maatregelen op gronden ten noorden van het Witte Veen, tussen de Witteveenseweg en de Duitse grens. Ik zie het als mijn taak om als onafhankelijk voorzitter de belangen van de diverse participanten in de Bestuurlijke Advies Groep zo goed en transparant mogelijk af te stemmen. In die zin ben ik dan ook blij dat de vertegenwoordigers de landbouw, de waterschappen en de natuurbeherende organisaties, alsook de provincie zowel in de projectgroep als stuurgroep vertegenwoordigd zijn. Voor een toekomstbestendig vitaal platteland is een blijvende dialoog tussen natuur en landbouworganisaties noodzakelijk.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Buurserzand en Haaksbergerveen

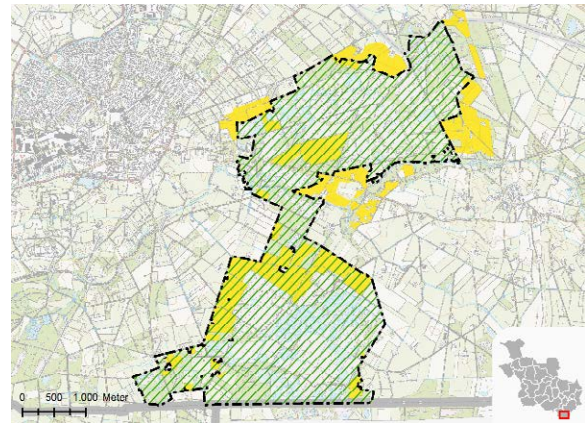
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking Haaksbergerveen
Realisatie (uitvoering) Buurserzand-Horsterveen



Gemeente Haaksbergen

Oppervlakte: Natura 2000: 1.243 ha
Uitwerkingsgebied: 324 ha



Het Natura 2000-gebied Buurserzand-Haaksbergerveen ligt in de gemeente Haaksbergen. Het gebied bestaat uit twee deelgebieden.

Het Haaksbergerveen in het zuiden is een veenputtencomplex met goed ontwikkelde overgangen naar het omliggende zand- en (basenrijk) leemlandschap. Door vernattingsmaatregelen in het verleden zijn de nog aanwezige, met hoogveenvegetatie begroeide veenpakketten veranderd in drijftillen, die qua vegetatie sterk lijken op moerasheiden. Er is een afwisseling van veenputten en dijkes.

Het Buurserzand in het noorden is een heidegebied op voormalig stuifzand. Er komen hier op uitgebreide schaal natte heidebegroeiingen voor met her en der zwakgebufferde vennen, afgewisseld met droge heide met jeneverbesstruweel.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Uitvoering Buurserzand bijna gereed

De natuurherstelwerkzaamheden in en rond Buurserzand zijn zo goed als klaar. Op een paar plekken moet er nog overeenstemming met grondeigenaren komen. Het afgelopen jaar is gewerkt aan het verondiepen van de Biesheuveleiding en de Hagmolenbeek en aan het herinrichten van de Buurserbeek. Ook zijn landbouwpercelen afgeplagd en omgevormd tot natuur.

Planuitwerking Haaksbergerveen

Voor het Haaksbergerveen is een grondwatermodel opgesteld. Met dit model kunnen de effecten van de maatregelen op de natuur en de omgeving worden berekend. De uitwerking van het model was complex. Komend jaar wordt nader onderzoek gedaan naar de maatregelen en effecten voor het Haaksbergerveen met als resultaat een inrichtingsplan.



Witte Veen

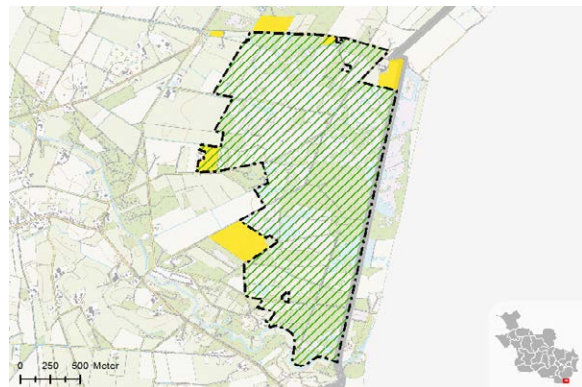
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking: gemeente Haaksbergen



Gemeente Haaksbergen

Oppervlakte: Natura 2000: 290 ha
Uitwerkingsgebied: 22 ha



Het Witte Veen ligt in de gemeente Haaksbergen. Het Witte Veen met het Duitse Witte Venn is een vrij klein en ondiep voormalig hoogveen (komveen) dat vooral van belang is vanwege een hoogveenrestant met vochtige heide en enkele vennen. Een groot deel van het gebied is in de 20ste eeuw ontgonnen; in het niet ontgonnen deel is veel bos opgeslagen. Door inrichtingsmaatregelen wordt geprobeerd de kwaliteit van het gebied te vergroten en uiteindelijk ook herstel van het hoogveen te bereiken.

Het Witte Veen bestaat uit verschillende soorten natuur, zoals vochtige heide, natte heide, (herstellend) hoogveen en hoogveenbossen. Deze natuursoorten wisselen elkaar af en vormen samen een karakteristiek natuurgebied.

Voortgang

Werk in uitvoering

In 2022 is gewerkt aan de uitvoering van de maatregelen op de gronden ten noorden van Witte Veen, tussen de Witteveenweg en de Duitse grens. Het gaat om het dempen en verondiepen van enkele sloten en het aanpassen van de drooglegging van een erf. Het verondiepen van de Hegebeek is uitgesteld omdat de waterberging in Duitsland niet goed functioneert. De stroomsnelheden in de Hegebeek blijven te hoog bij pieken in de waterafvoer. Dat betekent dat het risico bestaat dat de opgehoogde beekbodem weer wegspoelt. Hierover is afstemming met de Duitse autoriteiten.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Gemeente Raalte

De gemeente Raalte is bestuurlijk trekker van het Natura 2000-gebied Boetelerveld.

Ben Nijboer, wethouder gemeente Raalte:

‘De werkzaamheden in het Boetelerveld in het kader van de Ontwikkelopgave hebben plaatsgevonden en ook de laatste afspraken zijn in 2022 gemaakt. Na intensieve jaren, waarin compromissen gezocht zijn tussen natuur en landbouw zou nu een tijd van relatieve rust, monitoring en beheer aan moeten breken. Echter, vanuit onder andere de stikstofopgave komen er weer nieuwe ontwikkelingen op dit gebied af. We blijven in gesprek met de grondeigenaren in het gebied om goed te leren van het voorgaande proces en te verkennen hoe we samen verder kunnen met de opgaven die weer op dit gebied afkomen’.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Boetelerveld

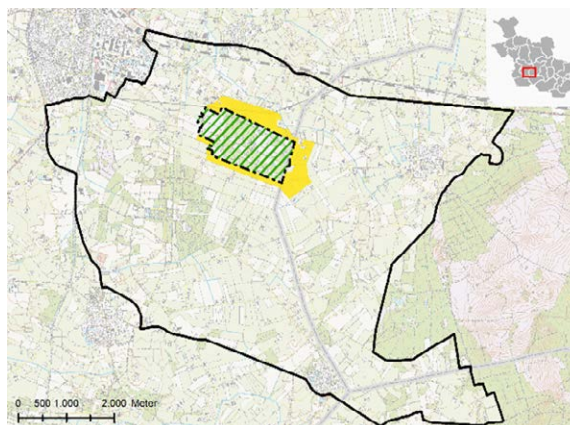
Peildatum 01.01.2023

Fase: Beheer: Landschap Overijssel



Landschap Overijssel

Oppervlakte: Natura 2000: 171 ha
Uitwerkingsgebied: 118 ha



De natuur van dit uitgestrekte natte heideterrein in Salland is afhankelijk van langdurig natte omstandigheden. Enkele bijzondere natuurtypen, zoals blauwgraslanden, heischrale graslanden, jeneverbesstruwelen en kamsalamanders houden echter van basenrijke omstandigheden (lage zuurgraad) en voedselarme omstandigheden.

Het Boetelerveld heeft een omvang van 171 hectare. Om de natte heiden en schrale graslanden te behouden, waren ook maatregelen nodig in de bufferzone eromheen. Deze bufferzone is ongeveer 120 hectare groot. De inrichtingsmaatregelen die nodig zijn voor het natuurherstel zijn uitgevoerd in de periode 2019-2021, inclusief de maatregelen die voor na 2022 waren gepland.

Samenvatting:

- Sloten en greppels zijn verondiept of gedempt;
- Bemestingsbeperkingen zijn opgelegd aan de oostzijde van het gebied;
- Naaldbomen zijn gekapt om heide meer ruimte te geven;
- Loofbos is aangeplant ter versterking van de biotoop van de kamsalamander;
- Er is een slenk gegraven aan de noordkant om aanvoer van water naar blauwgrasland te borgen;



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

- Het Grote Rietgat is uitgebaggerd;
- Jeneverbesstruiken hebben meer ruimte gekregen;
- Rabatstelsels zijn gedempt;
- Poelen zijn beleemd of anderszins verbeterd.

Aanvullend aan deze maatregelen is een wandelpad aangelegd in samenwerking met een lokale ondernemer en is er aanvullend natuur gerealiseerd aan de noordkant als buffer tussen een agrarisch ondernemer en het N2000-gebied.

In 2022 lag het accent voor het Boetelerveld dan ook op het beheer (overgangsbeheer, aanvullend beheer en regulier beheer; zie (Herstel)maatregelen bestaande natuur voor toelichting). Op termijn wordt er waarschijnlijk weer begraasd in het Boetelerveld. Financiering hiervoor is tenminste tot en met 2028 geregeld. Daarvoor moet echter eerst worden uitgezocht welke dieren het meest geschikt zijn voor de omstandigheden in het gebied.

Bijzonderheid bij het beheer is dat de slenk en de omliggende percelen via een mini-competitie in beheer zijn uitgegeven aan een collectief van boeren. Zij mijnen de percelen uit en zoeken in samenwerking met landschap Overijssel naar een combinatie van goed beheer en goede grasopbrengst van deze gronden.



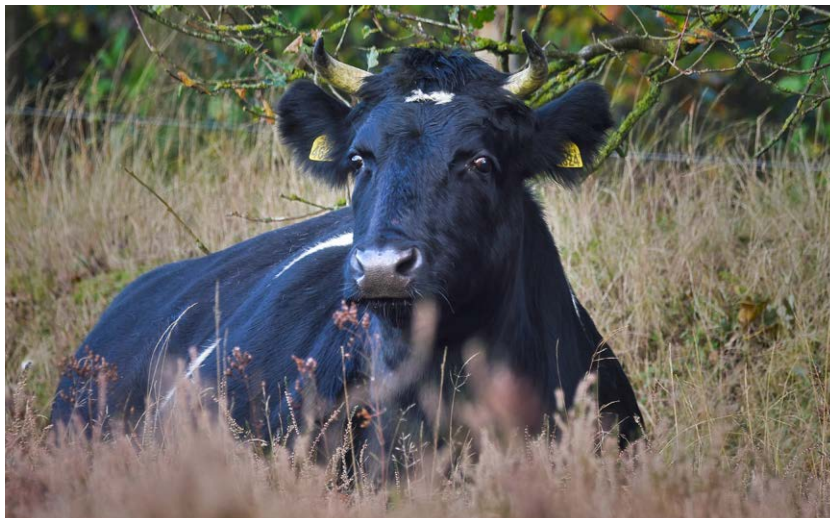
Landschap Overijssel

Landschap Overijssel is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Aamsveen en Lonnekermeer en verantwoordelijk voor het uitvoeren van de herstelmaatregelen bestaande natuur in de Natura 2000-gebieden Bergvennen en Brecklenkampse Veld, Boetelerveld, Springendal & Dal van de Mosbeek, Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht, Vecht Beneden Regge en Wierdense Veld.



Hans Pohlmann, manager Natuurterreinen Landschap Overijssel:

Momenteel werken wij met onze gebiedspartners aan de versterking van de natuur in negen Natura2000-gebieden. Dat betekent dat we volop bezig zijn met inrichtingsmaatregelen, maar ook met het (vervolg) beheer van deze gebieden. Ik ben heel blij dat we met onze directe burens in gesprek zijn hierover. Dit heeft in de Bergvennen, Springendal & Dal van de Mosbeek en het Boetelerveld concreet geleid tot wederzijds interessante afspraken. In deze drie gebieden werken lokale agrarische ondernemers in samenwerking met onze gebiedsbeheerders aan het natuurbeheer. Daarnaast zijn we er in geslaagd om buiten het Boetelerveld ook het landschap te versterken in samenwerking met de agrarische ondernemers. Deze koers van samenwerking met onze burens willen we de komende jaren verder versterken. Dit helpt de natuur én draagt bij aan nieuwe perspectieven voor de landbouw.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Aamsveen

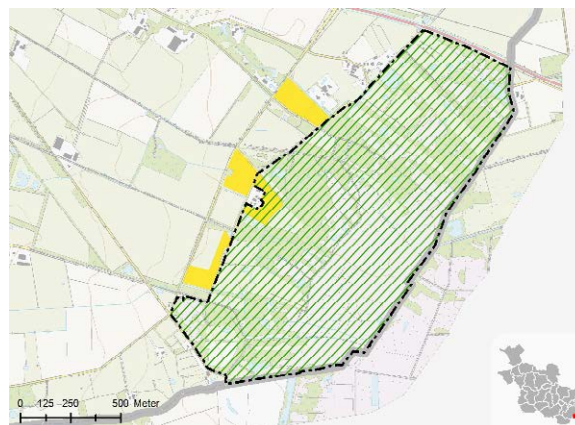
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie



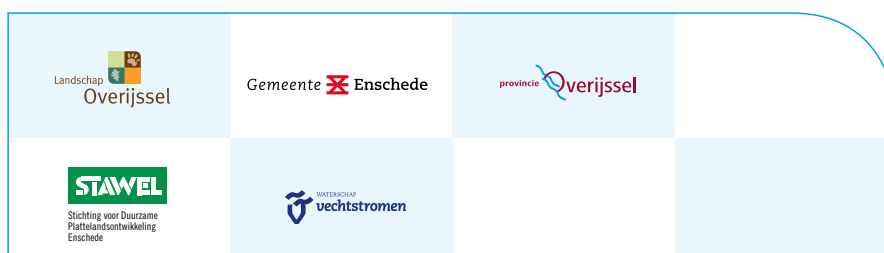
Gemeente Enschede

Oppervlakte: Natura 2000: 144 ha
Uitwerkingsgebied: 9 ha



Het Natura 2000-gebied Aamsveen ligt in de gemeente Enschede. Dit hoogveen gebied maakte ooit deel uit van een veel groter hoogveencomplex, dat zich ook over de grens heen uitstrekt. Het gebied ligt ten zuidoosten van Enschede en heeft een oppervlakte van 144 hectare. Het grenst aan de in Duitsland gelegen natuurgebieden Amtsvenn en Hündfelder Moor.

Het Aamsveen omvat de overgang van hoogveen, via een kwelzone naar het beekdal van de Glanerbeek tot op de flank van de stuwwal van Enschede. Deze overgang wordt gekenmerkt door een grote variatie in vegetatietypen met een duidelijke gradiënt in voedselrijkdom. Dit zorgt voor een gevarieerd landschap met een afwisseling van (deels afgegraven) hoogveen, natte broekbossen, heidevegetaties, gageelstruwelen, natte schraalgraslanden en rond de Glanerbeek beekbegeleidend bos. Tot in de jaren '60 van de vorige eeuw werd in het hoogveen gebied turf gewonnen. Er komen zowel vergraven als onvergraven delen voor. In de hierbij ontstane plassen ontstond vrijwel direct weer veengroei.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Voor het Aamsveen is gezien de Natura 2000-opgave geen gebiedsproces nodig. De maatregelen worden uitgevoerd binnen het natuurgebied. Landschap Overijssel is als terreinbeheerder verantwoordelijk voor de uitvoering van deze maatregelen.

LIFE-subsidie

In 2022 kregen wij bericht dat de aangevraagde LIFE-subsidie niet is toegekend aan het project. De werkzaamheden in het hoogveendeel zijn daarom nog niet gestart. Er is in 2022 een nieuwe aanvraag ingediend voor de volgende ronde. Wij hebben recent vernomen dat deze aanvraag in beginsel is toegekend. Ondertussen wordt de engineering van de werkzaamheden wel voorbereid.



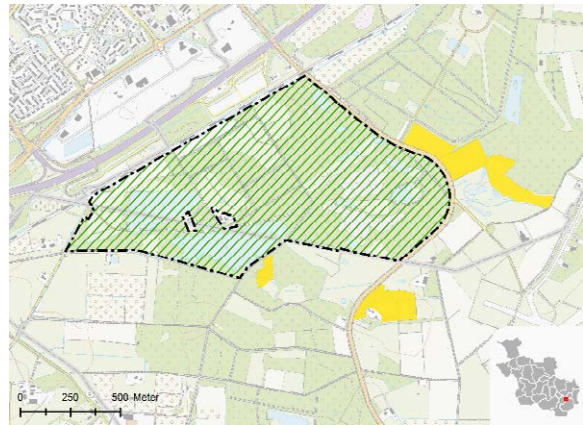
Lonnekermeer

Peildatum 01.01.2023

Fase: Beheer: Landschap Overijssel



Oppervlakte: Natura 2000: 105 ha
Uitwerkingsgebied: 12 ha



Lonnekermeer is een relatief jong natuurgebied dat van belang is vanwege twee waterplassen met zeldzame pionierbegroeiingen en die tevens de grootste populatie van de gevlekte witsnuitlibel in ons land herbergt. Naast het landgoed omhelst het gebied het Hartjesbos, een kleinschalig beekdallandschap met natte en droge heide op landgoed De Wildernis.

De belangrijkste maatregelen die in het gebied zijn uitgevoerd om de natuurwaarden te behouden en te herstellen betreffen het herstel van de waterhuishouding. Hiervoor zijn een aantal door het gebied lopende beken en waterlopen verondiept. Daarnaast is het heidegebied vergroot door het kappen van bos dat vaak in de loop van de 20e eeuw op de heidevelden is aangeplant.

Gelijk met de uitvoering van de (herstel)maatregelen bestaande natuur is ook een ecologische verbindingszone aangelegd, die de natuur op het heringerichte voormalige vliegveld Twente verbindt met het Natura 2000-gebied.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaat.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Realisatiefase en uitvoering

Landschap Overijssel is de trekker van de planuitwerking en de planuitvoering die voor dit gebied is gemaakt. In 2021 zijn de bermsloten van de N737 verondiept. Het groot Lonnekermeer en het Gibraltarven zijn gebaggerd, evenals het Klein Lonnekermeer.

Er zijn enkele graslandpercelen geplagd en stukken bos gekapt waarbij de strooisellaag is verwijderd. Op de plek van het gekapte bos ontwikkelt zich nu de heide. Het beheer en onderhoud van een aantal ingerichte terreinen is overgedragen aan de (particuliere) grondeigenaren. De standaard beheerwerkzaamheden zijn nu overgedragen aan Landschap Overijssel en Waterschap Vechtstromen. Met uitzondering van de verondieping van de Hesbeek zijn alle werkzaamheden uitgevoerd.

In 2022 is samen met Technology Base Twente een aanvullend onderzoek gestart om te bekijken hoe het water nog beter vast kan worden gehouden en hoe grote piekafvoeren bij hevige regenval kunnen worden voorkomen. De verondieping van de Hesbeek wordt in overleg met de landgoedeigenaar uitgewerkt, waarbij de landgoedeigenaar onderzoekt of en zo ja, hoe hiermee tevens een duurzame ontwikkeling van het landgoed kan worden gerealiseerd. Daarnaast is gestart met het actualiseren van het beheerplan N2000 waarin op basis van de monitoringsgegevens wordt gekeken of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn.

Grondverwerving

De grondverwerving die nodig was om het plan uit te kunnen voeren is inmiddels afgerond. Ten behoeve van de verondieping van de Hesbeek overlegt Landschap Overijssel met de grondeigenaar. Afhankelijk van de uit te voeren maatregelen zal door grondzaken worden bepaald of hier schadevergoeding van toepassing is.

Monitoring

De provincie monitort de herstelmaatregelen. Een groot deel van de inrichtingswerkzaamheden betreft het aanpassen van de waterhuishouding. Om de effecten van deze maatregelen te kunnen volgen zijn er naast de negen bestaande peilbuizen nog zeven nieuwe peilbuizen geplaatst.



LTO Noord

LTO Noord is binnen Overijssel bestuurlijk trekker voor de drie gebieden Engbertsdijksvenen, Springendal & Dal van de Mosbeek en Wierdense Veld.

Karst Spijkervet, bestuurder LTO Noord:

“In de loop van 2022 kon er weer fysiek vergaderd worden. Het menselijk contact is onontbeerlijk in deze processen. De bedrijven en bewoners in en aan de randen van de gebieden ervaren een steeds grotere onzekerheid over de toekomst van hun bedrijven. Terwijl de insteek van de gebiedsprocessen was om te werken aan een robuust natuurgebied en toekomstbestendige landbouw. Het PPLG wordt de komende tijd uitgewerkt en trekt een zware wissel op de veerkracht van de mensen in de gebieden. Toch zijn er stappen gezet. Het Provinciaal Inpassingsplan (PIP) Springendal & Dal van de Mosbeek is in januari 2023 door Provinciale Staten vastgesteld. Daarmee is er duidelijkheid, waar het gebied met smart op gewacht heeft. Het gebiedsproces Wierdense Veld is herstart en het projectplan is vastgesteld. Engbertsdijksvenen is vanwege de complexiteit en juridische procedures bij de uitvoering vertraagd.”



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Engbertsdijksvenen

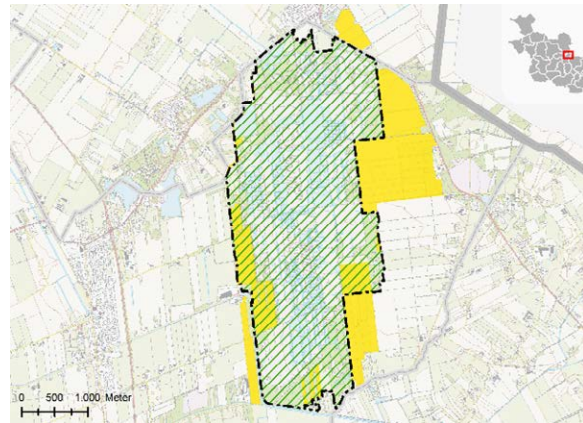
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking: LTO Noord



LTO Noord

Oppervlakte: Natura 2000: 998 ha
Uitwerkingsgebied: 339 ha



Het natuurreservaat Engbertsdijksvenen in Noordwest Twente is een van de laatste hoogveengebieden in Nederland. In de kern van het reservaat bevindt zich een restant levend hoogveen. De belangrijkste Natura 2000-opgave in het gebied waarvoor Nederland zich heeft geplaatst is het initiëren van hoogveenvorming. De voorwaarde daarvoor is dat het grondwater jaarrond de veenbasis van het hoogveen bereikt. Om dit te bereiken is een ingrijpende verandering van de hydrologie in en rond het gebied noodzakelijk.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Uitwerken varianten

De afgelopen jaren zijn er meerdere varianten voor de inrichting in en rondom Engbertsdijksvenen uitgewerkt en doorgerekend met het grondwatermodel. Eind 2020 ging de Bestuurlijke Adviescommissie (BAC) akkoord om de voorkeursvariant (variant 2020) door te rekenen om meer inzicht te krijgen in de effecten op natuur, landbouw en woningen. Hierbij zijn twee varianten met maatregelen uitgewerkt. Eind december 2021 heeft de BAC het maatregelenpakket gekozen waarmee wordt ingezet op het maximaal haalbare resultaat voor het ecologische doelbereik. Deze variant is het afgelopen jaar verder uitgewerkt en wordt in het komende jaar afgerond tot een inrichtingsplan, MER en ontwerp Provinciaal Inpassingsplan.

Verruimen uitwerkingsgebied

In juni 2021 heeft de Bestuurlijke Adviescommissie de provincie Overijssel gevraagd het uitwerkingsgebied voor het Natura 2000 gebied Engbertsdijksvenen te verruimen en de financiële middelen daarvoor beschikbaar te stellen. De verruiming is nodig om een duurzame toekomstbestendige inrichting mogelijk te maken en om belanghebbenden zekerheid te kunnen geven. In september 2021 hebben Provinciale Staten besloten het uitwerkingsgebied (de buffer) te verruimen en de financiële middelen beschikbaar te stellen.



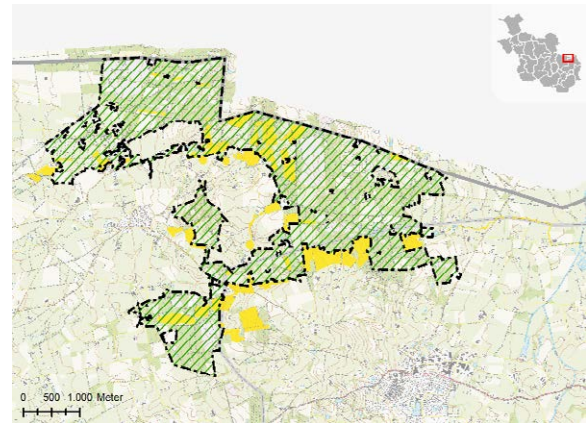
Springendal en Dal van de Mosbeek

Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (voorbereiding): LTO Noord



Oppervlakte: Natura 2000: 1.245 ha
Uitwerkingsgebied: 209 ha



Het Natura 2000-gebied Springendal en Dal van de Mosbeek ligt in de gemeenten Dinkelland en Tubbergen op de stuwwal van Ootmarsum. Het gebied dankt zijn grote verscheidenheid voor een groot deel aan het aanwezige reliëf met opgestuwde heuvelruggen, waarin een aantal erosiedalen is uitgeschuurd. In de dalen is het oude kleinschalige cultuurlandschap met een afwisseling van bos, heide en beekjes herkenbaar. Keileem afzettingen en glauconiethoudende kleien in de ondergrond maken het gebied zeer gevarieerd en rijk aan bronnen. In het Springendal, het Dal van de Mosbeek en Hazelbekke vinden we natte schraalgraslanden (waaronder kalkmoeras en trilveenvegetaties), bronnetjesbos, jeneverbesstruweel, droge en vochtige heiden en heischrale graslanden. De graslanden en heiden worden afgewisseld met bos, struweel en houtwallen.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Provinciaal Inpassingsplan

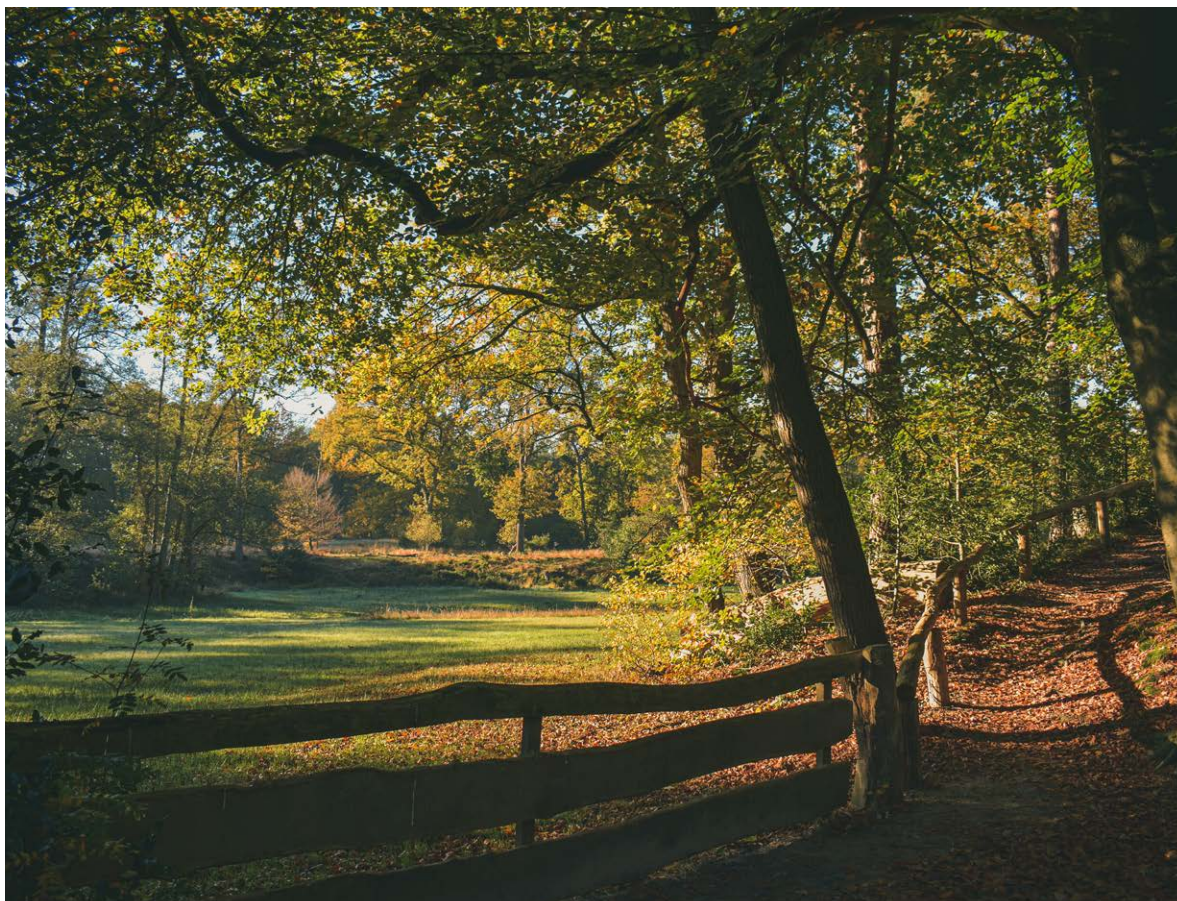
2022 stond vooral in het teken van het proces van het Provinciaal Inpassingsplan. De terinzagelegging van het ontwerp eindigde op 31 januari 2022. Het beantwoorden en verwerken van de 35 zienswijzen heeft tot aan de zomer geduurd. Op 11 oktober 2022 hebben Gedeputeerde Staten ingestemd met het Definitief Provinciaal Inpassingsplan en deze doorgeleid naar Provinciale Staten. Inmiddels heeft een hoorzitting op locatie plaatsgevonden en zijn de Statenleden geïnformeerd via een informatiesessie. Op 23 november 2022 hebben 12 insprekers hun mening gegeven over het plan en het proces. De behandeling gaat 11 januari 2023 verder (commissievergadering).

Vorbereiding uitvoering

Parallel is gewerkt aan het opstellen van Definitieve Ontwerpen en bestekken voor het eerste beekdal en de bronvijvers van het Springendal. Zo kan snel worden doorgeschakeld naar de uitvoering als vanuit de PIP, vergunningen en grondverwerving de lichten op groen staan. Met name grondverwerving gaat stroef, nu onzekerheid groot is voor zowel grondeigenaren als banken, doordat de opgaves zich opstapelen. Tevens is gewerkt aan een plan voor evenwichtsbemesting. Hierover hebben we afgestemd met de betrokken grondeigenaren.

Bouwen aan vertrouwen

Het gebiedsproces Springendal loopt sinds 2015 en er is veel gebeurd. Het vertrouwen van grondeigenaren in het gebiedsproces is beperkt. Tegelijk vragen deze en toekomstige opgaven goede samenwerking. Er zijn daarom diverse gesprekken gevoerd over beelden, verwachtingen en samenwerking om te bouwen aan het vertrouwen. Ook voor 2023 is dit een belangrijk punt.



Wierdense Veld

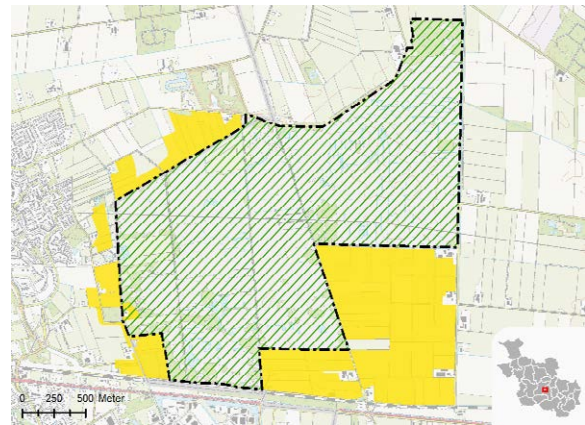
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking: LTO Noord



LTO Noord

Oppervlakte: Natura 2000: 3.121 ha
Uitwerkingsgebied: 209 ha



Het Wierdense Veld is een restant van een ooit uitgestrekt veenlandschap in Twente. Het gebied is grotendeels afgegraven voor turf. Het is begroeid met vochtige heide en enkele berkenbosjes. Binnen het hoogveen is het dekzandrelief plaatselijk zo sterk en uitgesproken dat op de dekzandruggen droge heide voorkomt. Op de lage delen bevinden zich enkele met water gevulde veenputten.

Mijlpalen en bijzonderheden

In 2022 is onder leiding van LTO-Noord de planuitwerking weer opgepakt. Gezien de actualiteiten rond stikstof en andere opgaven in het landelijk gebied (Nationaal Programma Landelijk Gebied) is veel geïnvesteerd in gesprekken met de omgeving. De samenloop met de andere opgaven en de onzekerheid die hierbij komt kijken, maakt het proces niet altijd even gemakkelijk. Eind 2022 is het projectplan voor Wierdense Veld vastgesteld. De voorbereidingen zijn getroffen om het hydrologisch model te actualiseren, om de verschillende scenario's door te rekenen. In 2022 is doorgedaan met het verwerven van de nodige ruilgronden. Er is een aantal overeenkomsten gesloten.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaat.](#)

Natuurmonumenten

Natuurmonumenten is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de herstelmaatregelen bestaande natuur in de Natura 2000-gebieden Buurserzand-Haaksbergerveen, De Wieden, Landgoederen Oldenzaal, Sallandse Heuvelrug, Vecht Beneden Regge en Witte Veen.

Marjet Korf, bestuurder Natuurmonumenten:

Veel maatregelen voor natuurherstel binnen de Natura 2000-gebieden zijn uitgevoerd, dat is positief. Tegelijkertijd, om ervoor te zorgen dat de effecten van deze maatregelen blijvend zijn, is meer ambitie nodig. Gezonde natuur is belangrijk voor ons allemaal. Juist door de diversiteit, de rijkdom van het landschap in Overijssel, kan echt worden bijgedragen aan herstel van de diversiteit en de uitdagingen rondom het klimaat. Voor die toekomstbestendige balans tussen natuur en economie zetten wij ons graag in.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Natuur en Milieu Overijssel

Natuur en Milieu Overijssel is bestuurlijk trekker van het Natura 2000-gebied IJsseluiterwaarden.

Matthijs Nijboer, bestuurder Natuur en Milieu Overijssel:

“In 2022 hebben we goede stappen gezet in de ontwerpplannen van zowel Duursche Waarden - Fortmond als het Zalkerbos. We hielden hierover waardevolle gesprekken en bijeenkomsten met bewoners. In 2023 verwachten we voor beide gebieden een definitief ontwerp op te leveren. Zo leveren we vol energie een bijdrage aan steeds mooiere IJsselvallei.” Het Natura2000-gebied IJsseluiterwaarden is het gebied langs de IJssel. De gebieden waar we maatregelen nemen, liggen geografisch ver uiteen. IJsseluiterwaarden heeft geen eigen gebiedsanalyse of eigen beheerplan. IJsseluiterwaarden is onder de noemer ‘Uiterwaarden IJssel’ opgenomen in het beheerplan Rijntakken. De 80 inrichtingsmaatregelen voor de uitbreiding van 228 hectare nieuwe natuur moeten in de tweede en derde periode van elk 6 jaren zijn uitgevoerd. In het begin van de tweede beheerplanperiode maken we de balans op in welke mate de doelstellingen gerealiseerd zijn. Hiervan is afhankelijk of, hoe en wanneer we de maatregelen in de tweede en derde periode uitvoeren.

- In de Olsterwaarden is in samenwerking met Rijkswaterstaat een variantenstudie gedaan waarbij een voorkeursvariant is gekozen die nu uitgewerkt wordt naar een schetsontwerp.
- In Duursche Waarden - Fortmond hebben we omwonenden geïnformeerd over het schetsontwerp. We haalden vragen, wensen en suggesties op, zowel voor het ontwerp als het proces. Samen met Royal Haskoning DHV zijn we de fase naar een voorlopig ontwerp gestart.
- Het Zalkerbos: er ligt een definitief ontwerp met een beheer- en onderhoudsplan. Er zijn meerdere bewonersbijeenkomsten geweest waarbij het ontwerp is toegelicht en suggesties en wensen zijn opgehaald. Ook werden bewoners geïnformeerd over de opgave vanuit Kader Richtlijn Water om natuurvriendelijke oevers te ontwikkelen langs de IJssel.
- Voor de Oldenelerwaard zijn we in gesprek met Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat.
- Voor de gehele IJsseluiterwaarden staat nu een website live om geïnteresseerden te informeren: www.natuurenmilieuoverijssel.nl/natura2000-ijsseluiterwaarden.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Ijsseluiterwaarden

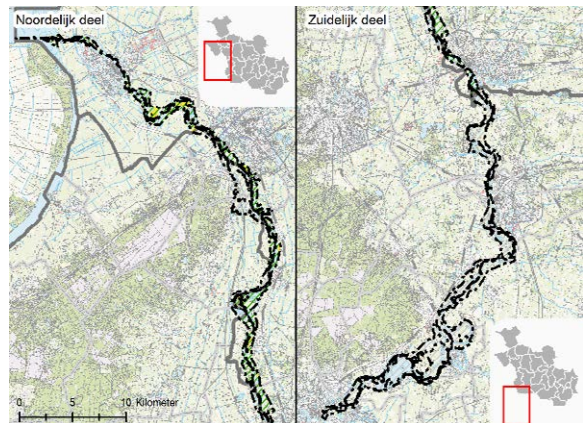
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking: Natuur en Milieu Overijssel



Natuur en Milieu Overijssel

Oppervlakte: Natura 2000: 3.121 ha
Uitwerkingsgebied: 209 ha



Het Natura 2000-gebied Ijsseluiterwaarden is het gebied langs de IJssel. De gebieden waar maatregelen moeten worden genomen liggen geografisch ver uiteen. Ijsseluiterwaarden heeft geen eigen gebiedsanalyse of eigen beheerplan. Ijsseluiterwaarden is onder de noemer 'Uiterwaarden IJssel' opgenomen in het beheerplan Rijn-takken. De 80 inrichtingsmaatregelen voor de uitbreiding van 228 hectare nieuwe natuur moeten in de tweede en derde periode van elk 6 jaren zijn uitgevoerd. In het begin van de tweede beheerplan periode zal de balans opgemaakt worden in welke mate de doelstellingen gerealiseerd zijn. Hiervan is afhankelijk of, hoe en wanneer de maatregelen in de tweede en derde periode uitgevoerd worden.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)



Mijlpalen en bijzonderheden

In de Olsterwaarden is de variantenstudie uitgevoerd. Hiervoor zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd, zodat bepaald kan worden of de N2000 en KRW-doelen gehaald kunnen worden. Het voorlopig ontwerp wordt nu opgesteld.

In Fortmond/de Duursche Waarden zijn de natuurpotenties in relatie tot de opgave inzichtelijk gemaakt. In verschillende bijeenkomsten zijn deze toegelicht en zijn de wensen opgehaald. Onderzoeken voor het voorlopig ontwerp zijn uitgevoerd.

In 2022 zijn de suggesties van de bewoners van het dorp Zalk, samen met de bodemkundige onderzoeken vertaald, naar een inrichtingsplan. De maatregelen over de inrichting van de graslanden en de beheermaatregelen in het unieke hardhoutoobos zijn toegelicht aan de bewoners en belangstellenden.

Voor de Oldenelerwaard zijn we samen met Rijkswaterstaat aan het onderzoeken of de KRW-opgave en de Natura2000-opgave gecombineerd uitgevoerd kunnen worden.

Overijssels Particulier Grondbezit

Overijssels Particulier Grondbezit is verantwoordelijk voor het uitvoeren van de herstelmaatregelen bestaande natuur particuliere eigenaren in de Natura 2000-gebieden Buurserzand-Haaksbergerveen, Landgoederen Oldenzaal, Sallandse Heuvelrug, Springendal & Dal van de Mosbeek en Vecht Beneden Regge.



Max van Rechteren, bestuurder Overijssels Particulier Grondbezit:

De hele samenleving, maar de OPG leden en de provincie in het bijzonder, zetten zich in voor het behoud en versterken van de voor ons zo waardevolle en rijke cultuurhistorische landschappen die ook voor ecologie en recreatie van belang zijn. Onderstaande foto toont een werkbezoek aan een landgoed bij de Bruinehaar van de commissie Landbouw en Natuur, waar met steun van de provincie omstandigheden worden gemaakt die gunstig zijn voor diverse aandachtsoorten. Tijdens de rondrit kon men zien dat er op korte afstand drie verschillende landschappen waren met elk andere ecologische waarden. Onze hoop is dat in de toekomst veel meer van dit type projecten door de hele provincie op allerlei terreinen zullen gaan plaatsvinden om daarmee een verrijking voor zowel, natuur, cultuur en de welvaart van de samenleving als geheel te zorgen.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Provincie Overijssel

Provincie Overijssel is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Landgoederen Oldenzaal, Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht, Wieden Weerribben en Vecht Beneden Regge - Arriën.



Gert Harm ten Bolscher, gedeputeerde provincie Overijssel:

We hebben in het achterliggende jaar gezien dat het stapelen van maatregelen een enorme impact heeft op de boerengezinnen. De onzekerheid is groot en zicht op nieuwe richtingen met duidelijke verdienmogelijkheden is er nog niet. Dat heeft een stevige impact gehad op onze Ontwikkelopgave Natura2000. De afgelopen vijftig jaar hebben wij als maatschappij veel gevraagd van onze boeren, dat had effect op de manier van hun bedrijfsvoering en daarmee invloed op onze omgeving. We profiteren wel allemaal van goed voedsel voor een hele lage prijs. Terug naar de tijd van Ot en Sien kan en hoeft niet, maar we moeten wel naar een nieuwe balans tussen natuur en voedselproductie. Daarvoor hebben we alle partijen nodig, inclusief de consument, want die maakt uiteindelijk de keuzes. Durven, willen en kunnen we onze boeren belonen voor het leveren van diensten die we als maatschappij belangrijk vinden, zoals water vasthouden in een gebied, meer biodiversiteit en een karakteristiek landschap? Alleen als we er met elkaar de schouders eronder zetten, je mag het ook nieuw noaberschap noemen, gaan we die nieuwe balans vinden met ruimte voor boeren, behoud van de sociaaleconomische waarde van het platteland en een waardevolle natuur.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Landgoederen Oldenzaal

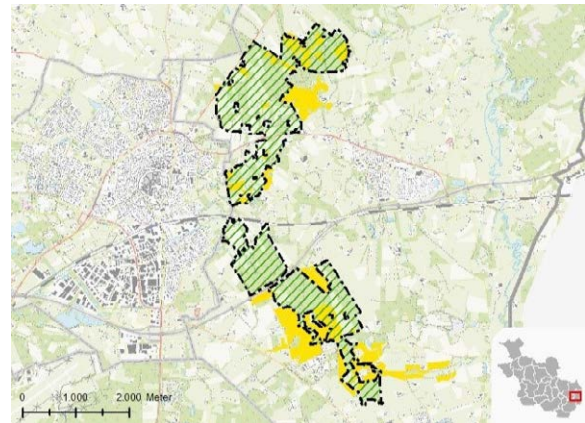
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (uitvoering)



Provincie Overijssel

Oppervlakte: Natura 2000: 578 ha
Uitwerkingsgebied: 234 ha



De Stuwwal tussen Oldenzaal en De Lutte behoort tot de mooiste landschappen van Twente. Het gebied ligt grotendeels in de gemeente Losser en een heel klein deel in de gemeente Oldenzaal. Kenmerkend voor dit gebied zijn de vele beken, hoogteverschillen, houtwallen en bossen. Langs de beken bevinden zich beekbegeleidende bossen; de vochtige alluviale bossen. De beuken-eikenbossen met hulst en eiken- haagbeukenbossen zijn ook typische bossen in dit landschap. Landgoederen Oldenzaal is, gezien de hoeveelheid poelen, een succesvolle leefomgeving voor de kamsalamander en op nationaal niveau van grote betekenis voor de instandhouding van deze soort. Aanleg en kwaliteitsverbetering van poelen en het creëren van verbindingzones naar subpopulaties is van groot belang om de instandhouding van de kamsalamander te waarborgen.

Gebiedsanalyse en opgave

Voor het in standhouden van de bossen zijn maatregelen beschreven in de gebiedsanalyse. Verdroging is het belangrijkste knelpunt, waarbij zowel de eiken- haagbeuken- bossen als de vochtige alluviale bossen in kwaliteit een dalende trend laten zien. Herstel van de hydrologie is noodzakelijk om verdere verslechtering te voorkomen. De te hoge stikstofdepositie en fosfaatbelasting is een aanvullend knelpunt, waarvoor passende maatregelen getroffen moeten worden. Een onderzoeksopgave geldt voor de



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

kamsalamander en uitbreiding van de eiken-haagbeukenbossen. Uitgangspunt in de gebiedsanalyse is dat in de eerste periode (herstel)maatregelen voor de bossen worden gerealiseerd. Voor de tweede en derde beheerplanperiode staat oppervlakte-uitbreiding van de eikenhaagbeukenbossen aangegeven, wat nog niet is gekwantificeerd.

Aanpak planuitwerkingsfase en grondeigenaren

De grondeigenaren, voor wiens eigendom maatregelen zijn beschreven in de gebiedsanalyse, zijn bezocht door een specialistenteam (hydroloog, ecooloog en landbouwdeskundige). Informatie van de eigenaren, veldonderzoek, deskundigheid en expertise hebben geleid tot de gerichte maatregelen. De maatregelen zijn in een vervolgesprek toegelicht aan de eigenaar. De maatregelen zijn uitgewerkt opgenomen in het inrichtingsplan.

In het gebied wonen agrariërs, landgoedeigenaren en particulieren. In totaal zijn er circa 70 eigenaren met gronden in het uitwerkingsgebied.

De rentmeesters voeren de gesprekken met de betreffende eigenaren om tot overeenstemming te komen, waarbij ook de schadeloosstelling wordt vastgesteld. Met veel eigenaren is al tot minnelijke overeenstemming gekomen. Het uitwerkingsgebied dat invloed heeft op de te beschermen habitattypen omvat 234 ha. Het specialistenteam heeft geconstateerd dat niet alle percelen die invloed hebben op de habitattypen waren begrensd als uitwerkingsgebied. Deze zijn toegevoegd aan het uitwerkingsgebied. Daarnaast zijn er ook percelen die wel begrensd waren als uitwerkingsgebied, maar geen invloed bleken te hebben op de habitattypen, er af gehaald.

Mijlpalen en bijzonderheden

Onderzoeken planfase

Gedurende de planfase zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd voor de onderbouwing van de maatregelen. Dit was nodig omdat er weinig onderzoeksgegevens bekend waren van dit gebied. Een hydrologisch model ontbrak, evenals een Landschaps- ecologische Systemanalyse (LESA). Onderzoeken naar de bodemopbouw, de fosfaat- en nitraatgehaltes in de bodem en het water en oppervlakte- en grondwaterstromen hebben plaatsgevonden. Deze onderzoeken hebben veel tijd gekost, maar hebben geleid tot meer inzicht, effectieve maatregelen, een goede onderbouwing en meer begrip.

Onderzoeken realisatiefase

In de winter van 2017 en het voorjaar van 2018 zijn peilbuizen geplaatst langs beken, op landbouwpercelen en bij enkele gebouwen en zijn er bouwkundige opnames gedaan bij deze gebouwen. Hiermee wordt mede de mate van vernatting in de toekomst gemeten. De waterkwaliteit in de beken en de natuur, maar ook de kwaliteit van het grondwater wordt gemeten. Naar de bronnen op de Tankenberg is een ecohydrologische systeemanalyse uitgevoerd.

Snoeyinksbeek-benedenloop

De maatregelen voor de Snoeyinksbeek-benedenloop zijn integraal uitgewerkt en uitgevoerd met de maatregelen voor het Natura 2000-gebied Landgoederen Oldenzaal. Officieel hoort dit deelgebied bij het Natura 2000gebied Dinkelland. Dit deel heeft een zodanig sterke samenhang met het overige deel van de beek, dat het voor het gebiedsproces en de kwaliteit van de onderzoeken en maatregelen wenselijk was om dit integraal mee te nemen.

Ontwerp Provinciaal Inpassingsplan (PIP)

Het ontwerp Provinciaal Inpassingsplan heeft in de periode van 18 december 2018 tot en met 28 januari 2019 ter inzage gelegen.

Vaststelling definitieve PIP door Provinciale Staten, beroepen en uitspraak Raad van State

Op 10 juli 2019 hebben Provinciale Staten het definitieve PIP vastgesteld. Hierop volgend heeft het PIP van 6 augustus tot 16 september 2019 ter inzage gelegen. Bij de Raad van State zijn 7 beroepen ingediend, waarvan er voor de zitting 2 zijn ingetrokken in verband met minnelijke overeenstemming. De zitting bij de Raad van State voor de behandeling van de 5 beroepen heeft plaatsgevonden op 26

november 2020. Op 30 juni 2021 heeft de Raad van State uitspraak gedaan. Door de Raad van State is de noodzaak tot het nemen van maatregelen niet ter discussie gesteld. Het overgrote deel van het PIP is nu door de uitspraak onherroepelijk. Een aantal percelen is door de uitspraak van de Raad van State uit het PIP gehaald. Voor deze percelen wordt een nieuw inpassingsplan opgesteld binnen de kaders die de Raad van State heeft gesteld.

Maatregelen in uitvoering

Het gehele werk is in de eerste helft van 2020 aanbesteed en gegund aan Gerwers uit Tilligte. Ondanks de coronamaatregelen is de uitvoering van fase 1 in augustus 2020 gestart. Op 13 juli 2020 heeft er voor eigenaren en de omgeving een informatie-inloop plaatsgevonden.

In fase 1 (2020) zijn in eerste instantie de werkzaamheden uitgevoerd bij eigenaren die overeenstemming hadden bereikt met de provincie en met name ten noorden van de A1. Dankzij de goede weersomstandigheden verliep de uitvoering voorspoedig en zijn vanaf eind oktober ook ten zuiden van de A1 werkzaamheden uitgevoerd. De aannemer heeft tot half november door kunnen werken. De werkzaamheden in fase 1 hebben met name bestaan uit het verondiepen van de Rossummerbeek en in de Snoeyinksbeek is tussen de Veldmatenweg en de Lutterstraat een retentiegebied ingericht. De oude loop van de diepe en rechte beek is gedempt en er is een nieuwe ondiepe beek gegraven.

Deze nieuwe beek slingert door het retentiegebied dat zich als natuurgebied kan gaan ontwikkelen. Het provinciale perceel aan de Denekamperstraat is als natuurgebied ingericht, waarbij een groot deel van de bovengrond is afgegraven. Daarnaast zijn ook bij enkele particuliere eigenaren percelen omgevormd van landbouw naar natuur.

In fase 2 (2021) is o.a. de knijpstuw in de Reuver aangelegd, zijn de werkzaamheden bij de bronnen op de Tankenberg uitgevoerd en zijn op landgoed De Wilmersberg oude stuwtes vervangen. Tevens zijn herstelwerkzaamheden aan de Rossummerbeek uitgevoerd. Sommige delen waren weer teveel uitgesleten, omdat bovenstrooms nog onvoldoende maatregelen waren genomen om piekafvoeren te beperken. Voor de verondieping is daarbij ander materiaal toegepast, op basis van voortschrijdend inzicht. Het verondiepen van de Snoeyinksbeek en de werkzaamheden op de percelen langs de beek schuiven door naar 2022, evenals de resterende werkzaamheden op basis van het onherroepelijke PIP.

In fase 3 (2022) zijn in De Reuver; het bovenstroomse agrarische gebied van de Rossummerbeek, randdammen aangelegd en enkele sloten gedempt, waardoor de piekafvoeren gedempt worden en waardoor de beek minder snel opnieuw uit kan slijten. Het resterende deel van de beek is verondiept, evenals een oostelijke zijloop op landgoed Egheria. De verondieping van de Snoeyinksbeek is voor een groot gedeelte afgerond, inclusief het vispasseerbaar maken van de meest benedenstrooms gelegen bodemval. Circa de helft van de bovenloop is verondiept. In de middenloop is in het bosreservaat Duivelshof de verondieping gestart door suppletie van zand, wat naar verwachting in de winter van 2022/2023 afgerond zal zijn. Daarmee zijn de werkzaamheden aan de middenloop dan afgerond. De werkzaamheden aan- en langs de benedenloop van de Snoeyinksbeek zijn afgerond, inclusief de inrichting van de naastgelegen retentiegebieden. De voorziene beplanting is overal in het projectgebied gerealiseerd. De uitvoering van de resterende werkzaamheden hangt sterk samen met het in procedure brengen van de nieuwe PIP's en met het verkrijgen van minnelijke overeenstemming met de eigenaren, waarmee nog geen minnelijke overeenstemming is verkregen. Waar voor de realisatie geen nieuw PIP nodig is zal dit in 2023 afgerond worden. De laatste werkzaamheden worden echter naar verwachting in 2024 uitgevoerd.

Kaderrichtlijn Water

Het waterschap Vechtstromen is mede financier voor veel van de werkzaamheden aan de Snoeyinksbeek. Met de natuurherstelmaatregelen aan de Snoeyinksbeek wordt ook gewerkt aan de KRW-doelen.

Interne maatregelen

Door Natuurmonumenten worden natuurherstelmaatregelen op hun eigen gronden voorbereid en uitgevoerd.

Vecht Beneden Regge – deelgebied Arriën

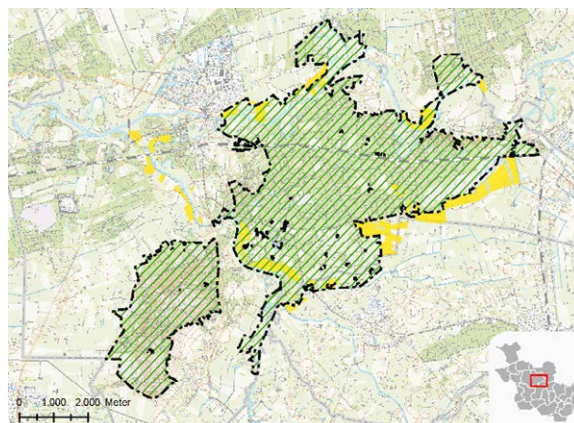
Peildatum 01.01.2023

Fase: planvorming: provincie Overijssel



Provincie Overijssel

Oppervlakte: Natura 2000: 4.122 ha (totaal)
Uitwerkingsgebied: 397 ha (totaal)



Mijlpalen en bijzonderheden

Voortgang deelgebied Arriën

De provincie heeft in 2020 het trekkerschap voor deelgebied Arriën overgenomen van waterschap Vechtstromen. De opgave beperkt zich hier tot N2000-doelen aangezien de KRW-opgaven (verwijderen oeverversteving) al in een eerder stadium zijn gerealiseerd. Dit betekent dat Vechtstromen hier geen waterdoelen heeft waarvan de uitvoering gecombineerd kan worden met de N2000-opgave. Uiteraard blijft het waterschap als een van de partners betrokken bij het vervolg.

Plan van aanpak op hoofdlijnen

Om het vervolgproces vorm te geven en het project (opnieuw) te structureren, is er een plan van aanpak op hoofdlijnen opgesteld. Dit plan van aanpak richt zich op het vervolg van de planfase voor het Natura 2000 gebied Vecht- en Beneden Regge, deelgebied Arriën.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Ecologische potenties in beeld gebracht

Om de Natura 2000-opgave concreter in kaart te brengen zijn de ecologische potenties van het gebied op kaart gezet. Deze kaart met ecologische potenties is een bouwsteen voor het verdere vervolg waarin de maatregelen worden uitgewerkt in een inrichtingsplan.

Onderzoeken

In 2022 zijn een aantal onderzoeken uitgevoerd om meer kennis van het gebied te krijgen. Zo is er onderzoek naar de voedselrijkdom van de bodem uitgevoerd en is het verloop van de zuurgraad gemonitord om het effect van het hoogwater in het voorjaar van 2022 te kunnen volgen. De onderzoeksresultaten worden het komende jaar verder uitgewerkt in een inrichtingsplan en Provinciaal Inpassingsplan (PIP).



Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht

Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie: provincie Overijssel



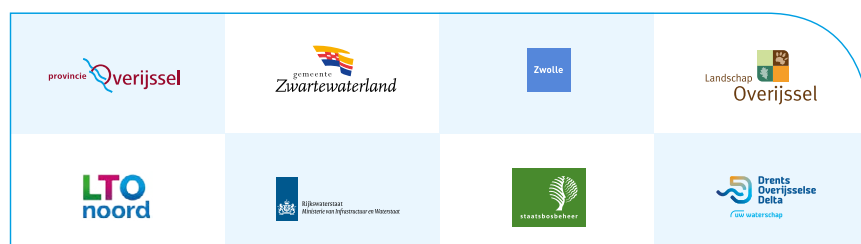
Provincie Overijssel

Oppervlakte: Natura 2000: 1.464 ha
Uitwerkingsgebied: 169 ha



Het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht ligt in de gemeenten Zwartewaterland en Zwolle. Het gebied betreft het geheel aan uiterwaarden ten noorden van Zwolle, waar de Overijsselse Vecht samenstroomt met het Zwarte Water. De uiterwaarden bestaan uit buitendijkse graslanden, waarin strangen, kolken, rivierduinen en hakhoutbosjes voorkomen. Bijzonder in het gebied zijn de glanshaverhooilanden met onder andere de unieke kievitbloem als vlaggendrager. Naast flora is het gebied ook belangrijk voor bijzondere diersoorten, waaronder de schuwe kwartelkoning, de roerdomp en de zwarte stern. Langs het Zwarte Water komen nattere graslanden voor. Dit gebied herbergt veel kievitbloemhooilanden. Daarnaast liggen er in het gebied een aantal hardhoutoibosjes.

Het uitwerkingsgebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht heeft een omvang van ongeveer 170 hectare. Ten behoeve van het behoud en de ontwikkeling van kievitbloemhooilanden, moeten inrichtings- en beheermaatregelen worden genomen in het gebied. Inrichting betreft vooral de aanleg van regelbare duikers om daarmee de juiste winterinundatie te krijgen. Bij de ontwikkeling van diverse hooi- en graslanden gaat het om het juiste maaibeheer en het niet meer bemesten van de gronden. Daarnaast worden diverse maatregelen genomen ter verbetering van de leefomgeving van diverse soorten vogels (o.a. kwartelkoning, roerdomp en grote karekiet) en vissen.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

De maatregelen in het gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht richten zich op het inrichten van landbouwgrond voor natuurdoelstellingen door de verbetering van de waterhuishouding en het stoppen met bemesting. Deze maatregelen hebben directe gevolgen voor 33 particuliere grondeigenaren.

Doelstelling is om herinrichtingmaatregelen zo veel mogelijk gepaard te laten gaan met agrarische structuurversterking. Voor de herinrichting wordt ook een aantal hydrologisch onderzoeksmaatregelen uitgevoerd. Ook richt het project zich op ontstening van de oever langs de Vecht. Rijkswaterstaat heeft een Kaderrichtlijn Water-opgave langs het Zwarte Water. De uitvoering van de maatregelen binnen de bestaande natuur wordt door de desbetreffende terreinbeheerder uitgevoerd. Eventuele aanvullende maatregelen buiten de opdracht, op verzoek van partners, kunnen worden mee gekoppeld. Financiering hiervan valt niet binnen de opdracht en wordt afzonderlijk geregeld.

Mijlpalen en bijzonderheden

Start uitvoering

Een groot aantal inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd in de periode 2020-2022. Een aantal klepduikers zijn aangelegd en beplanting rond een paar op te schonen poelen is verwijderd. Er zijn sloten en poelen opgeschoond en er zijn verschillende sloten en kolken ontgraven. Ook is een plas-dras zone ontgraven.

Samenwerking met Rijkswaterstaat

Met Rijkswaterstaat (RWS) is een akkoord bereikt, waarbij RWS enkele duizenden kubieke meters grond uit het N2000-gebied gaat toepassen in oeveroptimalisaties langs het Zwarte Water. RWS kan daardoor KRW-doelstellingen realiseren. Daarmee is bereikt dat de provincie aanzienlijk lagere uitvoeringskosten heeft en RWS geen grond van elders hoeft aan te voeren. Het akkoord is in februari 2022 getekend.

In een ander deelgebied; Genne-Overwater, ten zuiden van Hasselt, maken de provincie en Rijkswaterstaat onder andere een nevengeul. Vanwege weerstand uit de omgeving is het project tijdelijk stilgelegd. De uitvoering van de werkzaamheden in samenwerking met Rijkswaterstaat zal in 2023 worden herstart en in 2024 worden afgerond.

Op de laarzen langs de Kievitsbloem

Onder grote publieke belangstelling heeft op 13 april de oplevering van een deel van de werkzaamheden plaatsgevonden. De gedeputeerde Gert Harm ten Bolscher liep samen met omwonenden en agrariërs uit de omgeving langs de Kievitsbloemen. De agrariërs zijn erg tevreden over de gerealiseerde kavelruil. De bewoners zijn blij dat de toegankelijkheid van het gebied is vergroot door de aanleg van enkele laarzenpaden.

Interne maatregelen

Door Staatsbosbeheer en Landschap Overijssel zijn in 2022 natuurherstelmaatregelen op hun eigen gronden afgerond in het gebied Langenholte.



Wieden en Weerribben

Peildatum 01.01.2023

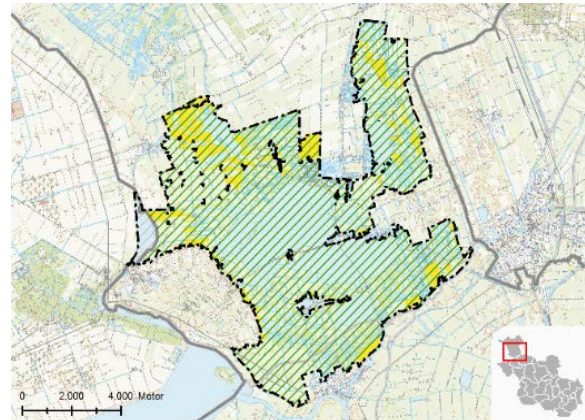
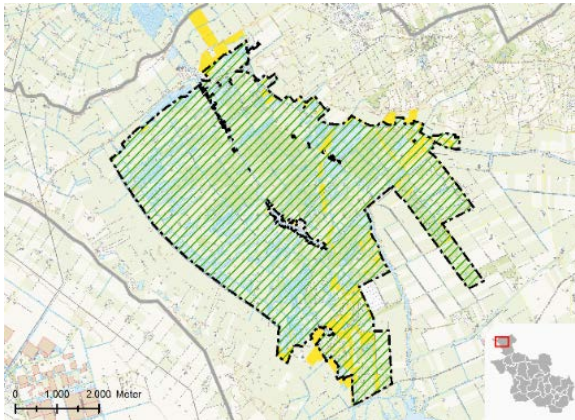
Fase: Planuitwerking en Realisatie (voorbereiding en uitvoering): provincie Overijssel



Provincie Overijssel

Wieden oppervlakte: Natura 2000: 8.885 ha
Uitwerkingsgebied: 891 ha

Weerribben oppervlakte: Natura 2000: 3.329 ha
Uitwerkingsgebied: 262 ha



De opgave in Wieden en Weerribben buiten de bestaande natuurgebieden (zogenoemde externe maatregelen) betreft in totaal ca. 1004 hectare en is verdeeld over 18 deelgebieden die in de komende 18 jaar gerealiseerd moet worden, waarvan het grootste deel in de eerste zes jaar. Binnen deze deelgebieden is de netto opgave voor inrichting of het wijzigen van het beheer 946 ha. Daarnaast wordt in de opgave voor de externe maatregelen in het deelgebied Noordmanen ook 185 hectare bestaand natuurgebied bij de opdracht betrokken (bestaande herstelmaatregelen) met daarin een netto opgave voor de ontwikkelopgave van 116 ha. De reden hiervoor is dat de opgave voor de externe maatregelen en de interne maatregelen hier sterk verweven zijn.

Het gaat in eerste instantie om het opstellen van inrichtingsplannen voor de realisatie van de leefomgeving voor diverse moerasbroedvogels zoals de roerdomp, de purperreiger, de bruine kiekendief en de grote vuurvliinder, die uniek is in de wereld.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Daarnaast worden plannen voor blauwgraslanden opgesteld. Het gaat in een deel van de gebieden om het creëren van moerasgebieden en in andere deelgebieden om het wijzigen van het beheer. Na de planuitwerking volgt de realisatiefase. De provincie heeft de leiding over het project en er wordt daarbij nauw samengewerkt met de partnerorganisaties, waterschap Drents Overijsselse Delta, gemeenten Steenwijkerland en Zwartewaterland, LTO, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Zij zijn vertegenwoordigd in werkgroepen voor het opstellen van plannen, in een ambtelijke adviesgroep waar alle producten voor advies worden voorgelegd en in een bestuurlijke adviesgroep voor bestuurlijke adviezen.

Mijlpalen en bijzonderheden

Weerribben

Voor verschillende deelgebieden zijn inrichtingsplannen in voorbereiding:

Deelgebieden Noordmanen en Kooi van Pen

Sinds 2017 worden voorbereidingen getroffen om natuurherstelmaatregelen in de natuurgebieden Noordmanen en Kooi van Pen uit te voeren. Staatsbosbeheer en Provincie Overijssel werken samen om invulling te geven aan de doelstellingen, zoals verwoord in het Natura 2000-Beheerplan De Wieden en Weerribben. Er is voor deze gebieden een inrichtingsplan opgesteld.

Voor het deelgebied Noordmanen is een inpassingsprocedure (PIP) doorlopen om de natuurherstelmaatregelen mogelijk te maken. Vanwege zorgen van agrariërs, eigenaren en pachters over de mogelijke hydrologische effecten heeft Gedeputeerde Staten besloten om het advies van de Bestuurlijk Advies Groep op te volgen. Dat betekent dat met eigenaren / gebruikers in de omgeving naar oplossingen worden gezocht voor de mogelijke hydrologische effecten. Verder zullen de waterpeilaanpassing in Noordmanen tot zes jaar na vaststelling van het PIP door PS, stapsgewijs worden uitgevoerd. Agrariërs in de aangrenzende Baarlingerpolder zijn een pilot gestart in het kader van de PPLG. Ze stellen een streefbeeld op met bedrijfsmodellen voor de agrarische ondernemers, waarbij de opgaven op het gebied van stikstof, veenweide/bodemdaling en de wettelijke opgave voor natuur worden gerealiseerd. Eind 2022 hebben Gedeputeerde Staten besloten het PIP Noordmanen ter besluitvorming aan Provinciale Staten voor te leggen.

Er zijn natuurherstelmaatregelen in de Kooi van Pen uitgevoerd. Het betreft verwijderen bosopslag, rietlandherstel, oeveraanpassingen (33 km) voor de Grote vuurvlieder en het graven van enkele petgaten.

Verbindingszone Ossenzijl

Voor dit gebied op de grens met Friesland is een inrichtingsvariant gereed. In augustus 2022 zijn gemeente, Staatsbosbeheer en provincie bestuurlijk overeengekomen om natuurherstel, ontwikkeling randweg en European Wetlandcenter in samenhang te ontwikkelen. Dorpsbelang Ossenzijl is hierbij intensief betrokken.

Waterkwaliteitsonderzoek

De waterkwaliteit in De Wieden en Weerribben wordt voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit van het water dat uit de polders aan de oostzijde van het gebied naar binnen komt. Het waterkwaliteitsonderzoek is in 2022 afgerond. Er is een begin gemaakt met de uitwerking van een aantal scenario's met maatregelen.

Wijziging beheer

Bij 'wijziging beheer' vindt geen grootschalige inrichting plaats, maar worden de N2000-doelen gerealiseerd door de gronden op een juiste manier te beheren. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van de subsidiestelsels die de provincie hiervoor beschikbaar heeft gesteld. In 2022 lag de nadruk op de omzetting van de beheercontracten in de Weerribben. Het collectief Noord West Overijssel heeft alle deelnemers bezocht en

gesproken over de voortzetting van de bestaande contracten. Dat heeft voor zowel de kwantiteit als de kwaliteit geleid tot mooie resultaten. Omdat, op landelijk niveau, de voorwaarden in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) nog niet zijn vastgesteld kunnen de beheercontracten nog niet ingaan per 01-01-2023. Met de deelnemers is afgesproken al wel te starten met het voorgenomen beheer.

Gemeenteraad en Provinciale Staten

In 2021 is de gemeenteraad van Steenwijkerland een aantal keren bijgepraat, tijdens een werkvergadering en veldbezoek, over de voortgang in de Weerribben en De Wieden en de te nemen maatregelen. Ook heeft de gemeenteraad geadviseerd over het PIP Noordmanen.

Natuurherstel in de natuurgebieden

Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer zijn de beheerders in de Wieden-Weerribben en moeten natuurherstelmaatregelen op hun eigen gronden uitvoeren. In nauwe samenwerking met de terreinbeheerders is een pakket herstelmaatregelen uitgewerkt. Het betreft een reeks aan maatregelen over aanzienlijke oppervlakten, waarbij petgaten worden gegraven, rietvelden worden geschraapt, bosopslag wordt verwijderd en greppels worden aangelegd.

In het Natura 2000-beheerplan voor de gebieden De Wieden en Weerribben (2017) is beschreven dat het graven van petgaten noodzakelijk is om de verlandingsreeks met de daarbij behorende habitattypen weer op gang te brengen. Hierdoor wordt de behoudsdoelstellingen voor met name trilvenen en veenmosrietlanden behaald. Een deel van de hierboven beschreven maatregelen in het deelgebied Kooi van Pen valt ook onder deze interne maatregelen. Bij Jonen en Dwarsgracht zijn petgaten gegraven. Via een persleiding is het vrijkomende materiaal vervoerd naar een gebied achter aangelegde vooroever. Daar wordt het materiaal onder water opgeborgen. Omdat weinig materiaal onder water niet oxideert wordt bij de uitvoering van deze natuurherstelmaatregelen de uitstoot van CO₂ tot een minimum beperkt.



De Wieden

In De Wieden lopen twee planprocessen voor de externe maatregelen: De Wieden1 (deelgebieden Muggenbeet, Duinweg-Leeuwte en Verbindingszone De Wieden-Vollenhovermeer) en De Wieden2 (deelgebieden Zwartsluis, Beukers, Doosje en Polder Giethoorn). In De Wieden1 is de planuitwerking afgerond en is gestart met de uitvoering. De Wieden2 zit nog in de planuitwerking.

De Wieden1

Rond de zomer is de bouwteamfase, ter voorbereiding op de uitvoering, afgerond. De aannemer is in september gestart met de uitvoering. Om dit te markeren was er op 20 september 2022 een starthandeling in deelgebied Muggenbeet. Dit deelgebied vormt de verbinding voor de vuurvlinder tussen de Weerribben en De Wieden. De uitgevoerde en nog uit te voeren maatregelen zijn vooral daarop gericht. Dat betekent o.a. dat sloten worden verbreed en het waterpeil wordt verhoogd. Voor een goede waterhuishouding zijn dammen, duikers en kaden aangelegd. Het eerste deel van de werkzaamheden is in december afgerond. Bewoners zijn via een inloopbijeenkomst en inloopspreekuren geïnformeerd tijdens de uitvoering.

Een particuliere grondeigenaar heeft ervoor gekozen om zijn agrarische bedrijfsvoering te beëindigen en te gaan voor zelfrealisatie op zijn gronden. Zo wordt hij, na inrichting, beheerder van de nieuwe natuur en blijft hij eigenaar van de gronden. Dit is in een kwalitatieve verplichting vastgelegd bij de notaris.

De Wieden2

In 2022 is het Inrichtingsplan voor het grootste deel afgerond. Per deelgebied zijn de inrichtingsmaatregelen bepaald om de gewenste N2000-doelen te behalen. Daaraan voorafgaand zijn meerdere onderzoeken uitgevoerd naar onder andere archeologie, kabels en leidingen en hydrologie. Met name een betrouwbaar hydrologisch onderzoek is een belangrijk en onmisbare basis voor het inrichtingsplan. Daar is dan ook extra aandacht voor geweest. De werkgroep heeft ingestemd met de voorgenomen maatregelen. Het Inrichtingsplan is de basis voor de nog op te stellen MER en PIP. Tijdens meerdere bijeenkomsten zijn belanghebbenden en omwonenden betrokken bij de planuitwerking.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Punthuizen-Stroothuizen, Olde Maten en Veerslootslanden (beheer), Sallandse Heuvelrug en de Noordmanen (deelgebied De Weerribben). Daarnaast is Staatsbosbeheer verantwoordelijk voor het uitvoeren van de herstelmaatregelen bestaande natuur in de Natura 2000-gebieden Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek, Buuserzand-Haaksbergerveen, Borkeld, Dinkelland, Engbertsdijksvenen, Lemselermaten, Sallandse Heuvelrug, Springendal & Dal van de Mosbeek, Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht, Vecht- en Beneden Regge gebied, IJsseluiterwaarden en De Weerribben.

Susan Bonekamp, bestuurder Staatsbosbeheer:

2022, wat een jaar. We maakten flinke meters in verschillende gebieden en in andere gebieden ondervonden we vertraging in de voortgang. En tegelijkertijd was het in diezelfde gebieden weer razend druk met bezoekers. De natuur wordt nog altijd hoog gewaardeerd. De vele bezoekers hebben kunnen zien dat we afgelopen jaar ook druk bezig zijn geweest de natuur te beheren en te behouden en ecosystemen te versterken. Mooie voorbeelden zijn onder andere te zien in de Borkeld. Daar is het Elsenerveen weer waterrijk gemaakt, waardoor planten en dieren die er thuis horen zich kunnen vestigen en verder ontwikkelen. We hebben een stap gezet richting een rijkere biodiversiteit. Dat is nodig en daar gaan we mee door.

Het ontwerp voor de interne maatregelen in de Engbertsdijksvenen ligt klaar, zodat de uitvoering kan starten zodra de (herstel)procedure omtrent PIP, MER en vergunningen zijn doorlopen. In De Weerribben deelden we met bewoners en ondernemers onze plannen voor de Noordmanen en de voortgang in de Kooi van Pen, waar we verder werkten aan het behoud en herstel van trilveen en veenmosrietlanden. We onderhielden contact door bijeenkomsten, excursies en spreekuren met de boswachters. We zijn ons bewust van hoeveel verschillende belangen er spelen in deze gebieden. Het gaat erom hoe we deze belangen goed meenemen bij het realiseren van de Ontwikkelopgave Natura 2000. We luisteren naar wat er leeft en dat blijven we doen, in al onze natuurgebieden. De noodzaak voor samenwerking tussen alle partijen in het buitengebied om met succes de gezamenlijke doelstellingen te realiseren, blijft onveranderd.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Borkeld

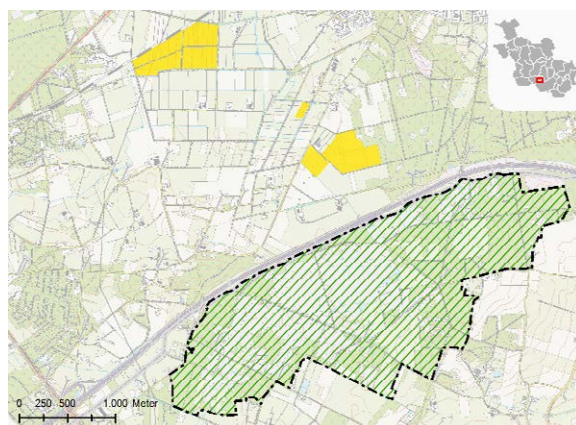
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie: Staatsbosbeheer



Staatsbosbeheer

Oppervlakte: Natura 2000: 493 ha
Uitwerkingsgebied: 51 ha



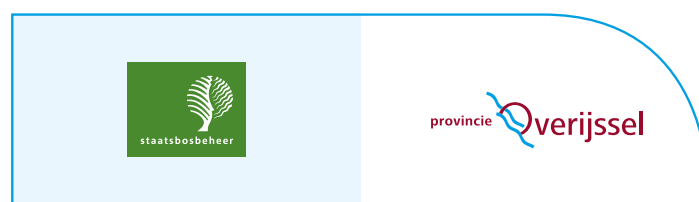
De Borkeld is onderdeel van een eindmorene tussen Hellendoorn en Lochem. Het gebied is gevarieerd door hoogteverschillen en tussen zandige, ijzerhoudende lemige en venige bodem. De vegetatie in het gebied bestaat aan de randen uit heide, jeneverbesstruweel en bos. In het centrale deel van het gebied ligt een voormalig hoogveen dat nu vergrast en enigszins verbost is. Ten westen hiervan komt een strook met vergraste natte heide voor die over gaat in een groter droog heidegebied. Het leemkuilengebied is deels vergraven en deels onvergraven. Als gevolg hiervan bestaat het uit een kleinschalig patroon van heischrale graslanden en natte heide, omgeven door bos.

Mijlpalen en bijzonderheden

Voor de Borkeld is gezien de Natura 2000-opgave geen gebiedsproces nodig. De maatregelen worden uitgevoerd binnen het natuurgebied. Staatsbosbeheer is als terreinbeheerder verantwoordelijk voor de uitvoering van deze maatregelen.

Werk in uitvoering

Het werk dat in het najaar van 2021 is gestart, is in 2022 afgerond. Op 9 december 2022 is met een bestuurlijke bijeenkomst bekrachtigd dat de inrichtingswerkzaamheden in het gebied zijn afgerond. Grootste werk daarbinnen was het afgraven van het Elsenerveen.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)

[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Dinkelland: Punthuizen-Stroothuizen

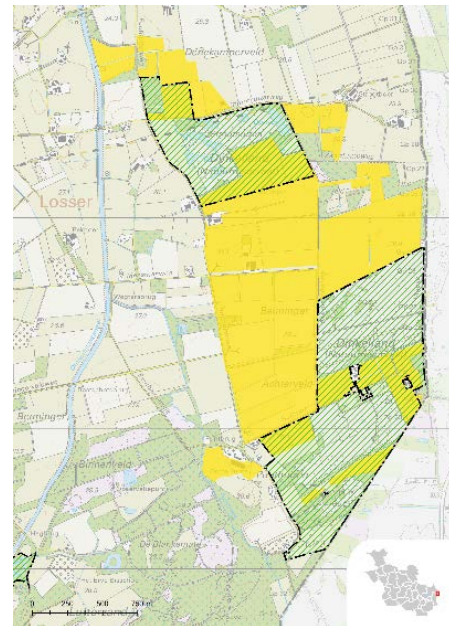
Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie (voorbereiding): Staatsbosbeheer



Staatsbosbeheer

Oppervlakte: Natura 2000: 532 ha
Oorspronkelijk uitwerkingsgebied Punthuizen-Stroothuizen: 246 ha



De natuurgebieden Punthuizen-Stroothuizen en Beuninger Achterveld maken deel uit van het Natura 2000-gebied Dinkelland. Het deelgebied Stroothuizen is circa 60 hectare groot en een restant van het vroegere omvangrijke heidelandschap in Oost-Twente. Het bestaat uit droge en natte heide en een aantal natte slenkvormige laagtes met vennen en schraalland. Het deelgebied Punthuizen is 135 hectare groot (inclusief Beuninger Achterveld) en bestaat voor een belangrijk deel uit heide en laagtes met diverse goed ontwikkelde schraalland- en venvegetaties. Delen van het reservaat zijn kortstondig ontgonnen geweest, maar worden ondertussen 25 à 30 jaar verschraald. Ook het tussengelegen deelgebied Beuninger Achterveld is een restant van het vroegere omvangrijke heidelandschap in Oost-Twente (Denekamperveld).

Het waterpeil van de natuurgebieden en de omgeving is gedaald.
Door de verdroging is de natuurwaarde van het gebied achteruitgegaan.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Onder leiding van Staatsbosbeheer, als bestuurlijk trekker van dit gebiedsproces, is een Inrichtingsplan opgesteld dat is vertaald naar een Provinciaal Inpassingsplan. Dit PIP is op 10 juli 2019 vastgesteld door Provinciale Staten. Op het vastgestelde PIP zijn zeven beroepen ingediend. Deze beroepen zijn op 26 november 2020 behandeld door de Raad van State.

Mijlpalen en bijzonderheden

Het Ontwerp-Herstel-PIP voor de percelen die in 2021 door de Raad van State vernietigd zijn, is in 2022 opnieuw in procedure gebracht en door Gedeputeerde Staten vastgesteld. In dit PIP zijn alle vernietigde percelen opnieuw opgenomen. De regels voor de bestemming 'Agrarisch-3' zijn naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State aangepast. Daarom zijn niet alleen de vernietigde percelen met deze bestemming opgenomen in het Ontwerp-Herstel-PIP, maar ook de percelen waar de deze bestemming al onherroepelijk was, opnieuw opgenomen. De definitieve vaststelling van het PIP door Provinciale Staten zal naar verwachting in de zomer van 2023 volgen. Om verdere achteruitgang van de natuur tegen te gaan, is ervoor gekozen om de gedeelten die obstakelvrij zijn zo snel als mogelijk in uitvoering te nemen.

In het najaar van 2022 is in de gebieden van Staatsbosbeheer gestart met natuurherstel door bosopslag in de gebieden te verwijderen (interne maatregelen). Daarnaast zijn stappen gezet in het verder uitwerken van de definitieve ontwerptekeningen en een bestek voor aanbesteding, zodat in het najaar van 2023 gestart kan worden met fase 1 van de maatregelen om de hydrologische situatie te verbeteren en de natuur robuuster te maken (externe maatregelen).



Olde Maten en Veerslootslanden

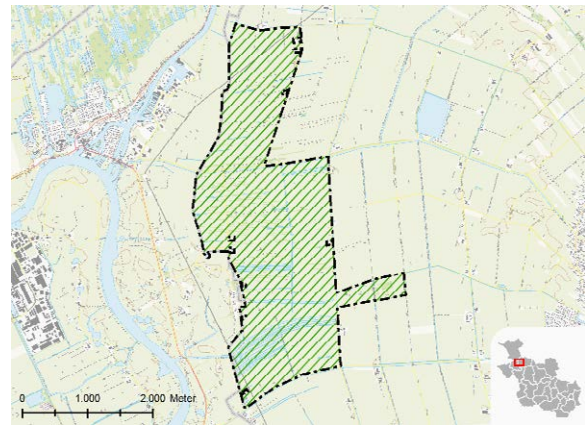
Peildatum 01.01.2023

Fase: Beheer: Staatsbosbeheer



Staatsbosbeheer

Oppervlakte: Natura 2000: 795 ha
Uitwerkingsgebied: 0 ha



Het Natura 2000-gebied Olde Maten en Veerslootslanden ligt in de gemeente Staphorst. De Olde Maten en Veerslootslanden omvatten één van de laatst bewaard gebleven restanten van onbemeste blauwgraslanden in het Nederlandse laagveengebied. De bodemkundige en hydrologische situatie zijn gunstig voor herstel waar de kwaliteit achteruit gegaan is. Het uitgebreide slotenpatroon in het gebied is een van de belangrijkste leefomgeving van de grote modderkruiper in ons land.

Mijlpalen en bijzonderheden

De benodigde maatregelen vanuit de Ontwikkelopgave Natura 2000 zijn gerealiseerd.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

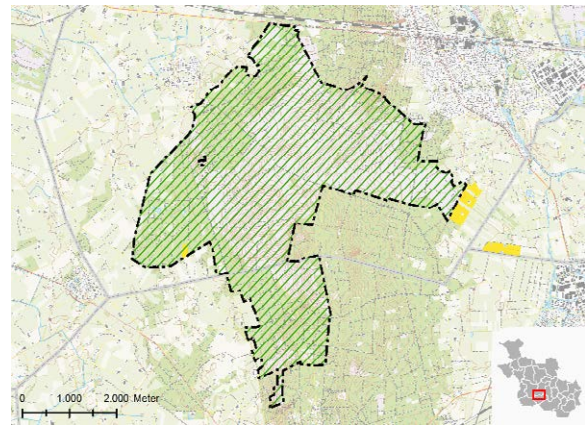
Sallandse Heuvelrug

Peildatum 01.01.2023

Fase: Realisatie en beheer: Staatsbosbeheer

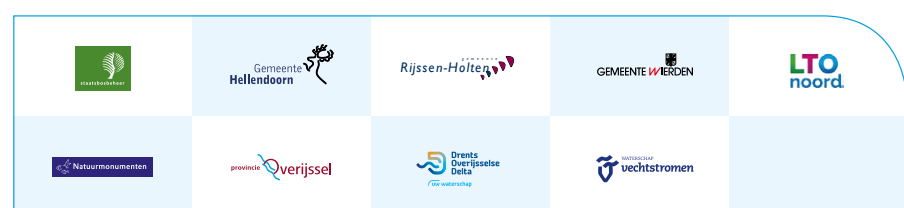


Oppervlakte: Natura 2000: 2.217 ha
Oorspronkelijk uitwerkingsgebied: 40 ha



De Sallandse Heuvelrug wordt gevormd door een glaciële zandrug die een totale lengte heeft van veertien kilometer en een variabele breedte van ongeveer één tot zes kilometer. In het sterk geaccidenteerd terrein bevatten de heuveltoppen (gemiddelde hoogte tussen de 45 en 70 meter boven NAP) grote aaneengesloten struikheibegroeiingen, met enkele jeneverbesstruwelen en zure vennen. In de lagere delen en op de flanken van de heuvelrug komt een vochtiger heidetype voor, waaronder ook een hellingveentje. De flanken van de stuwwal zijn grotendeels begroeid met naaldbos, loofbos en gemengd bos van verschillende leeftijden. Dit gevarieerde heidelandschap vormt de leefomgeving voor soorten als de nachtzwaluw, de roodborsttapuit en het korhoen.

De Sallandse Heuvelrug heeft een omvang van 2.217 hectare. Door verdroging en teveel stikstof staan de vochtige Heide en hellingveentjes onder druk, terwijl juist deze nattere vegetatie nodig is voor het habitat van verschillende vogels. Insecten in deze nattere delen zijn noodzakelijk voedsel voor veel vogels en andere dieren. Behalve maatregelen op de heuvelrug zelf om de heide te herstellen, zoals het dempen van greppels en het maken van verbindingen tussen de centrale heide en de randen van het gebied, is aan de oostzijde een natter gebied geschikt gemaakt als foerageergebied.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Het blijft noodzakelijk het totale ecosysteem op de heide te helpen herstellen en naar de variatie te streven die het heidelandschap zo hard nodig heeft. Op een aantal plekken waar nu bos is, wordt de heide uitgebreid. Een schaapskudde wordt ingezet om de heide gezond te houden. Bovendien worden korhoenders bijgeplaatst om deze vogelsoort voor uitsterven in het gebied te behoeden. Om variatie in heidesoorten te krijgen, worden stukken heide geplagd, gemaaid en gebrand. Toevoegen van steenmeel moet de verzuring van de bodem vertragen en tegengaan.

Mijlpalen en bijzonderheden

Korhoen

In 2022 zijn opnieuw korhoenders uit Zweden gehaald en uitgezet op de heuvelrug. Ondertussen is een evaluatie opgestart om de resultaten van deze en andere maatregelen in beeld te krijgen.

Agrarisch natuurbeheer

Aan de westzijde van de heuvelrug ligt een opgave voor het extensiveren van een aantal akkers (agrarisch natuurbeheer) als foerageergebied voor het korhoen. Hier is enkele jaren terug een start mee gemaakt, maar er is nog een aantal hectare nodig om aan de opgave te voldoen.

Uitvoering Zunasche Heide afgerond

In 2021 is, na bijna anderhalf jaar uitvoering en meerdere jaren van voorbereiding daaraan voorafgaand, de inrichting van de Zunasche Heide afgerond.



Waterschap Vechtstromen

Waterschap Vechtstromen is bestuurlijk trekker van de Natura 2000-gebieden Dinkedal en Vecht Beneden Regge: Reggedal en Benoorden de Vecht.

Nettie Aarnink, bestuurder Waterschap Vechtstromen:

“Als waterschap Vechtstromen, provincie en gebiedspartners, hebben we het afgelopen jaar flinke stappen gezet als het gaat om de Ontwikkelopgave N2000. Bij de Dinkel hebben we het project Dinkel-Zuid afgerond. Daarnaast hebben we gewerkt aan verschillende zijbeken. Waaronder de Ruhenbergerbeek, de Glanerbeek en de Elsbeek en de Snoeyinksbeek. Bij Archemermaten is de Regge natuurlijk ingericht met een nieuwe drempel, een vistrap, een paaiplaats en natuurlijke oevers. Ook is het Provinciaal Inpassingsplan voor de Eerderhooilanden onherroepelijk geworden.



Ga hier naar het [overzicht Bestuurlijke trekkers](#).

Dinkelland: Dinkeldal

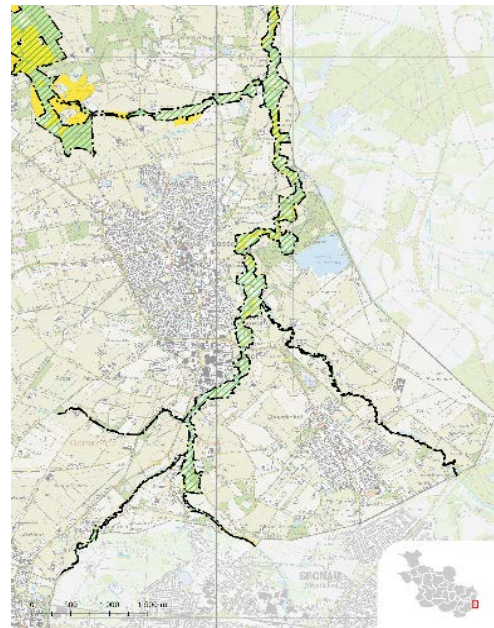
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking (Noord) en Beheer (Zuid): Waterschap Vechtstromen



Waterschap Vechtstromen

Oppervlakte: Natura 2000-gebied Dinkelland: 532 ha
Uitwerkingsgebied Dinkeldal: 53 ha



Het Dinkeldal maakt deel uit van het Natura 2000-gebied Dinkelland. De Dinkel is een kleine laaglandrivier. Bovenstrooms van de aftakking van het Omleidingskanaal heeft de Dinkel een vrij natuurlijke hydrodynamiek. Benedenstrooms van deze aftakking is de hydrodynamiek sterk gereguleerd. Landschappelijk is het een gaaf beekdal, gekenmerkt door hoogteverschillen, houtwallen, bossen en vochtige en schrale graslanden en heideterreinen.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

Mijlpalen en bijzonderheden

Het deelproject Dinkedal-Zuid bevindt zich in de beheerfase. Op 12 oktober 2022 is het project Dinkedal-Zuid officieel geopend. In dit project is ruimte gegeven aan water en gewerkt aan ontwikkeling, herstel en versterking van kwetsbare natuur (stroomdalgrasland). Van de Duitse grens tot Losser heeft de Dinkel haar natuurlijke karakter teruggekregen. De oevers zijn natuurvriendelijk ingericht en de rivier is smaller gemaakt. Ook zijn er nieuwe meanders aangelegd. Voor mensen, planten en dieren is een betere en natuurlijke leefomgeving ontstaan. Voor bewoners zijn paden, vlonders en bruggen aangelegd om te fietsen of om een wandeling te maken langs dit mooie natuurgebied. Momenteel wordt er gewerkt aan een beheerplan waarin het eigendom, beheer en onderhoud wordt beschreven.

Het deelproject Dinkedal-Noord bevindt zich in de planfase. Het verwerven van grond heeft langer geduurd dan eerder voorzien. Voor de verworven gronden worden inrichtingsplannen gemaakt ten behoeve van realisatie van stroomdalgraslanden. Het gaat om negen locaties tussen Losser en Beuningen. Deze locaties zijn afgebakende gebiedjes langs de Dinkel en worden kralen genoemd.



Vecht Beneden Regge

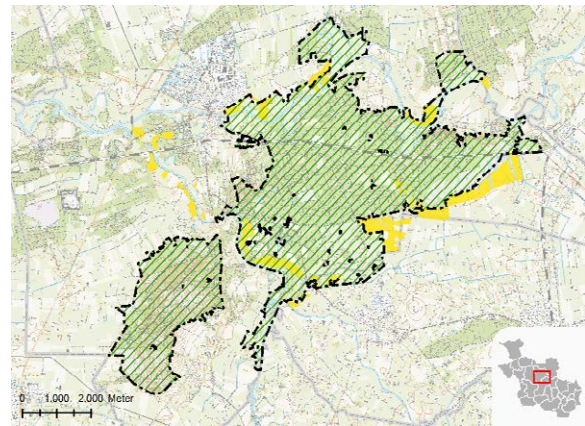
Peildatum 01.01.2023

Fase: Planuitwerking (deelgebied Giethmen) en
Realisatie voorbereiding (deelgebied Eerderhooilanden)



Waterschap Vechtstromen

Oppervlakte: Natura 2000: 4.122 ha
Uitwerkingsgebied: 397 ha



Het Vecht Beneden Reggegebied ligt in de gemeenten Hardenberg, Ommen en Twenterand. Het Natura 2000-gebied ligt in twee zeer verschillende landschappen: in het riviereengebied (uiterwaarden van de Vecht en de Beneden-Regge) en in de hogere zandgronden (Boswachterij Ommen, Beerze, het landgoed Eerde en de Archemer- en Lemelerberg).

De bodem van de hogere zandgronden is van oorsprong zuur en voedselarm, langs Vecht en Regge komen voedselrijkere bodemtypes voor. De Overijsselse Vecht is een kleine rivier waarin veel transport van zand plaatsvindt door erosie en sedimentatie. De rivier is hier niet bedijkt en er zijn reliëfrijke rivierduinen, hoge oeverwallen en oude meanders. De rivier is, onder andere bij de koelanden van Junne en Arriën, rechtgetrokken, er zijn stuwen in aangebracht en het zomerbed is verbreed. Inundaties met rivierwater zijn daardoor afgenomen evenals nieuwe zandafzettingen.



[Klik hier voor de online gebiedsinformatie.](#)
[Bekijk hier de Gebiedsoverzichtskaart.](#)

De Regge is een kleine laaglandrivier in het oostelijk zandgebied. Langs de Vecht bevinden zich oude meanders in verschillende stadia van verlanding, rivierduinen, natte en droge schraalgraslanden (waaronder stroomdalgraslanden), ruigten, struwelen gedomineerd door sleedoorn, heiderestanten met jeneverbesstruweel en loofbos. In de ongestoorde kronkelwaarden is een grote verscheidenheid aan milieumomstandigheden die wordt bepaald door hoogteligging, vochtigheid, voedselrijkdom, kalkgehalte, expositie en microklimaat. Het dekzandgebied is een groot complex van naald- en loofbossen, heiden, stuifzanden en vennen. Het grootste deel van de heiden bestaat uit droge struikheibegroeiingen. In laagten komen natte heiden met dophei en soms veenmossen voor. Plaatselijk komen vochtige, schrale graslanden voor waarin klokjesgentiaan en borstelgras kenmerkend zijn.

In Beerze liggen daarnaast een mooi kamduin en uitgebreide veenputtencomplexen. Op de hogere gronden ten oosten van de Regge komen goede voorbeelden van zure vennen voor. Landgoed Erde bestaat uit oud kampenlandschap en jongere heideontginningen met heiderestanten en jeneverbessen. De Archemer- en Lemelerberg bestaan uit gestuwde rivierzanden en dekzanden. Hier komt droge heide, jeneverbesstruweel, een hellingveentje en stuifzand voor.

Mijlpalen en bijzonderheden

Regge

Na vaststelling door Provinciale Staten van het Provinciaal Inpassingsplan voor deelgebied Eerderhooilanden in het voorjaar van 2021 is door twee belanghebbenden beroep ingesteld bij de Raad van State. Op 4 mei 2022 heeft de Afdeling Bestuursrechtspraak deze beroepen ongegrond verklaard. De realisatie van het plan wordt momenteel voorbereid en zal in 2023 plaatsvinden.

Ook is aan de Beneden Regge bij stuw Archem in 2022 door Waterschap Vechtstromen een deelproject gerealiseerd. Met de uitvoering wordt verdroging van landbouw en natuur tegengegaan, de natuur en de kwaliteit van de Regge behouden en versterkt en wordt gezorgd voor een recreatieve beleving.

Voortgang deelgebied Arriën

De provincie heeft in 2020 het trekkerschap voor deelgebied Arriën overgenomen van waterschap Vechtstromen. De opgave beperkt zich hier tot N2000-doelen aangezien de KRW-opgaven (verwijderen oeverversteving) al in een eerder stadium zijn gerealiseerd. Dit betekent dat Vechtstromen hier geen waterdoelen heeft waarvan de uitvoering gecombineerd kan worden met de N2000-opgave. Uiteraard blijft het waterschap als een van de partners betrokken bij het vervolg.



Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen bij Ketelmeer en Vossemeer, Veluwerandmeren en het Zwarte Meer.

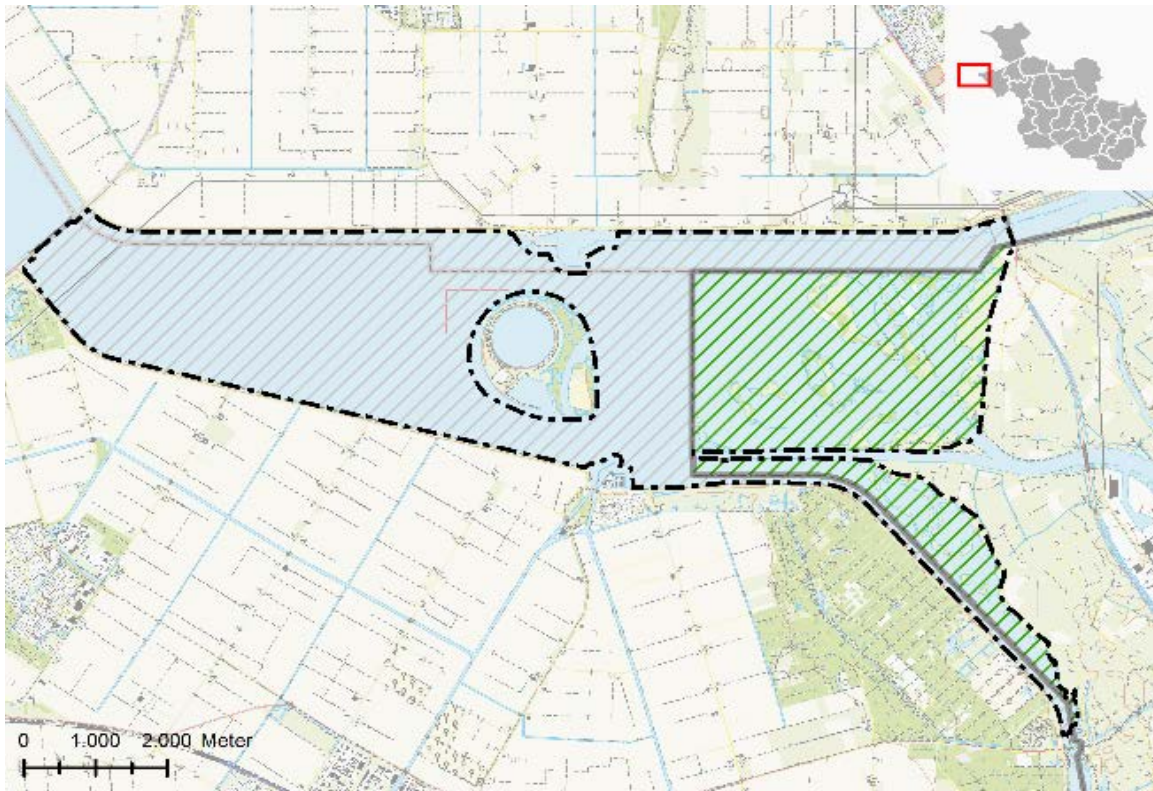


Ketelmeer en Vossemeer

Peildatum 01.01.2022

Oppervlakte: Natura 2000: 1.381 ha
Uitwerkingsgebied: 0 ha

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen bij Ketelmeer en Vossemeer.

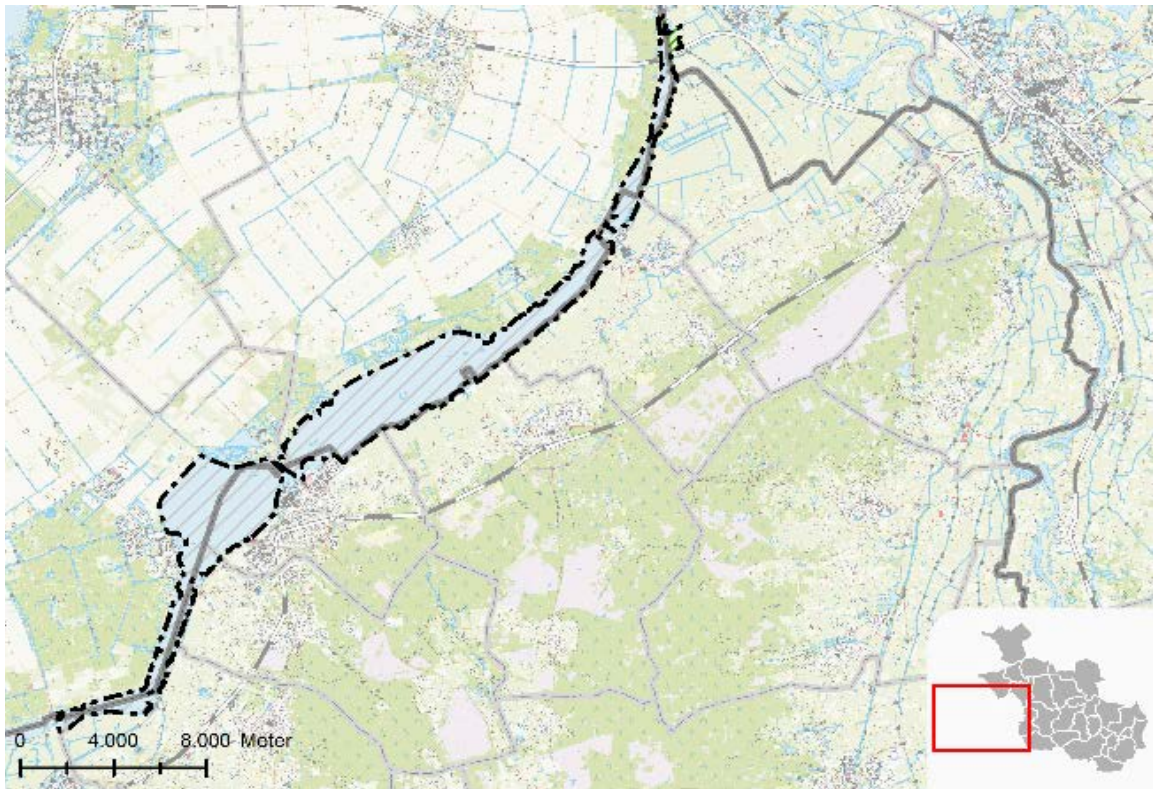


Veluwerandmeren

Peildatum 01.01.2022

Oppervlakte: Natura 2000: 73 ha
Uitwerkingsgebied: 0 ha

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen bij Ketelmeer en Vossemeer.

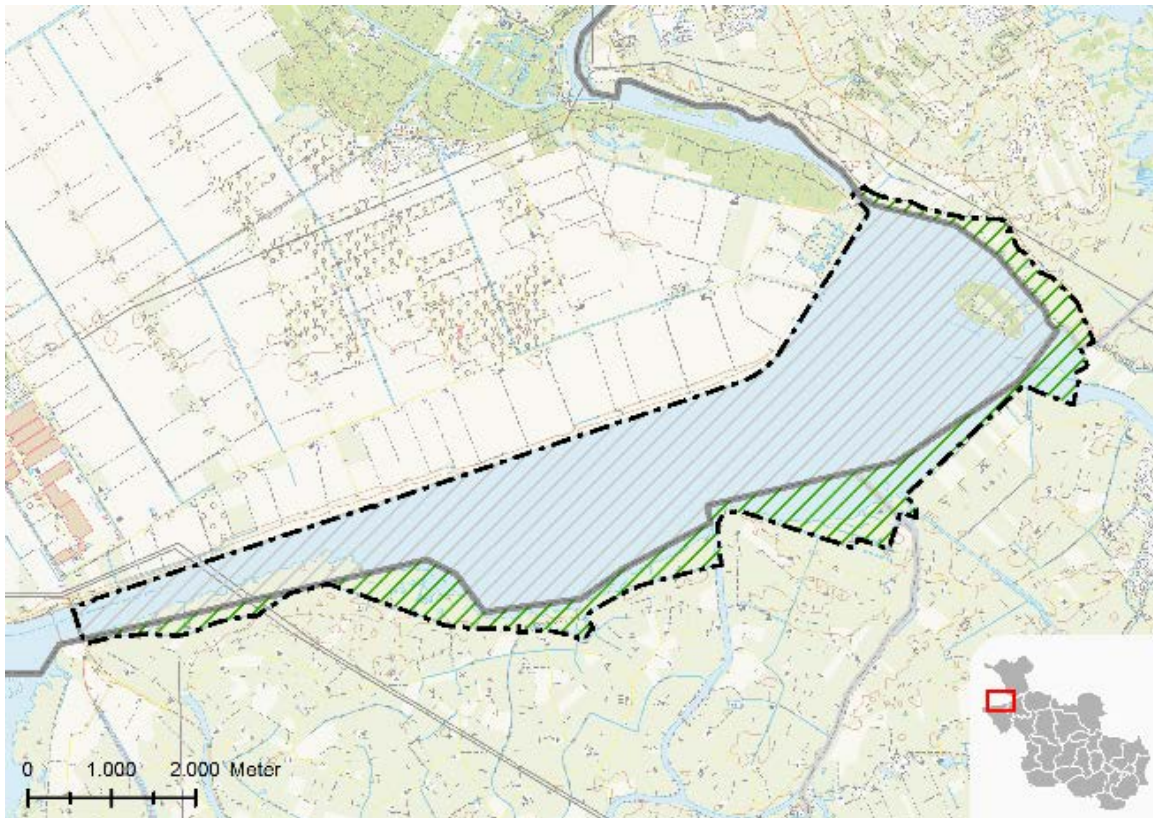


Zwarte Meer

Peildatum 01.01.2022

Oppervlakte: Natura 2000: 507 ha
Uitwerkingsgebied: 0 haa

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering van de maatregelen bij het Zwarte Meer.



Resultaten per verbetervoorstel

De verbetervoorstellen Natuurnetwerk Nederland hebben een andere status dan de Ontwikkelopgave zelf. Er is geen sprake van juridische afdwingbaarheid van de te realiseren natuur. Er is een verkenning gedaan en er zijn procesafspraken gemaakt met de partners die de verbetervoorstellen hebben ingediend en ook trekken.

Opgave per verbetervoorstel	
Deelgebied	Hectare
Barsbekerbinnenpolder Ga naar de pagina over dit gebied »	44
Beneden-Dinkel en Ottershagen (incl. Wiemsel) Ga naar de pagina over dit gebied »	130
Cellemuiden (= afgerond) Ga naar de pagina over dit gebied »	6
Deldenerbroek (= afgerond) Ga naar de pagina over dit gebied »	79
Ruiten Ga naar de pagina over dit gebied »	37
Ijsseluiterwaarden Fabrieksweg Ga naar de pagina over dit gebied »	17
Kuiperberg Ga naar de pagina over dit gebied »	5
Landgoed het Lankheet (= afgerond) Ga naar de pagina over dit gebied »	2
Landgoed Schultenwolde (= afgerond) Ga naar de pagina over dit gebied »	2
Reestdal, Vledder en Leijerhooilanden Ga naar de pagina over dit gebied »	82
Regge Ga naar de pagina over dit gebied »	124
Reutum Ga naar de pagina over dit gebied »	13
Stuwwal Oldenzaal Ga naar de pagina over dit gebied »	69

Barsbekerbinnenpolder

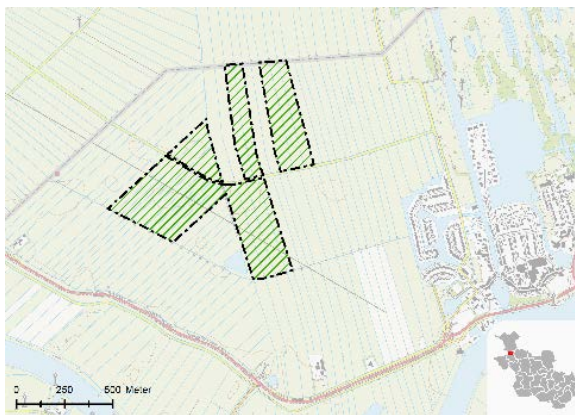
44 hectare

Barsbekerbinnenpolder is een oude veenpolder die van grote betekenis is als broedgebied voor weidevogels en foerageergebied voor ganzen. De binnenpolder is aangewezen als Vogelrichtlijng gebied. Hier broeden onder andere grutto's, tureluurs, Kieviten, slobeenden en zomertalingen.

De afgelopen jaren is de weidevogelstand hier sterk achteruitgegaan door te intensief agrarisch gebruik, de lage grondwaterstanden en predatie door onder andere vossen. Natuurmonumenten is samen met agrarische ondernemers bezig om de weidevogelstand te verbeteren. Het is de bedoeling dat de komende jaren in het gebied een kern ontstaat waar het waterpeil wordt verhoogd, zodat het gebied geschikter wordt als broedgebied.

Bijzonderheden

De natuurkern is gerealiseerd via de landinrichting Blokzijl-Vollenhove. Via het ruilplan zijn de eigendommen van Natuurmonumenten bij elkaar geruild. Het ruilplan is definitief en de kavelovergang (ingebruikname van de nieuwe toedeling) heeft op 8 december 2022 plaatsgevonden. Natuurmonumenten heeft een voorstel om 19 hectare extra natuur te begrenzen ten behoeve van de weidevogels. Deze hectares zijn vrijkomende hectares uit het zoekgebied Ottershagen. De planning is in het voorjaar Gedeputeerde Staten over deze hectares te laten besluiten.



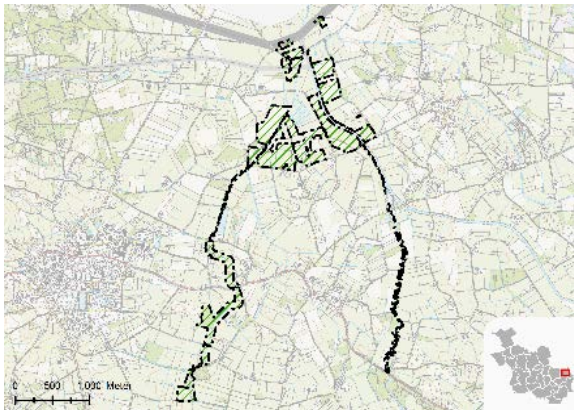
Beneden-Dinkel en Ottershagen (inclusief Wiemsel)

130 hectare

Ottershagen is het vroegere overstromingsgebied van de Dinkel. Door kanalisatie van de Dinkel en de Hollandergraven komen overstromingen nu nog maar zelden voor. Het gebied is van regionale betekenis als broedgebied voor weidevogels (hier broedt de grootste populatie grutto's van Twente) en als overwinteringsgebied voor veel watervogels. Het gebied is ook belangrijk voor de zeldzame boomkikker. Het streven is om de betekenis van dit gebied voor weidevogels en boomkikkers te versterken in combinatie met de functie van waterberging.

Bijzonderheden

De verschillende partners zijn het eens geworden over de begrenzing van dit zoekgebied. Het zal deels worden ingericht als natuur voor weidevogels en deels wordt geprobeerd via agrarisch natuurbeheer de doelstellingen te halen. De SWB-partners hebben in 2018 overeenstemming bereikt over de inzet van 36 hectare verbetervoorstel elders. Plannen voor de weidevogeldoelstelling in het kerngebied Ottershagen zijn in voorbereiding en uitvoering. Voor het verbetervoorstel Wiemsel is in 2018 een onderzoek gestart om te bepalen of KRW- en NNN-opgaven worden gerealiseerd via de Wiemsel of de Tilligterbeek. Dit onderzoek is afgerond in 2022. Zodra er meer duidelijkheid is over de uitwerking van o.a. de KRW-opgave en afstemming is geweest over de opgaven in het gebied zal het gebiedsproces concreter vorm krijgen. Verwachte realisatie in 2026.



Cellemuiden

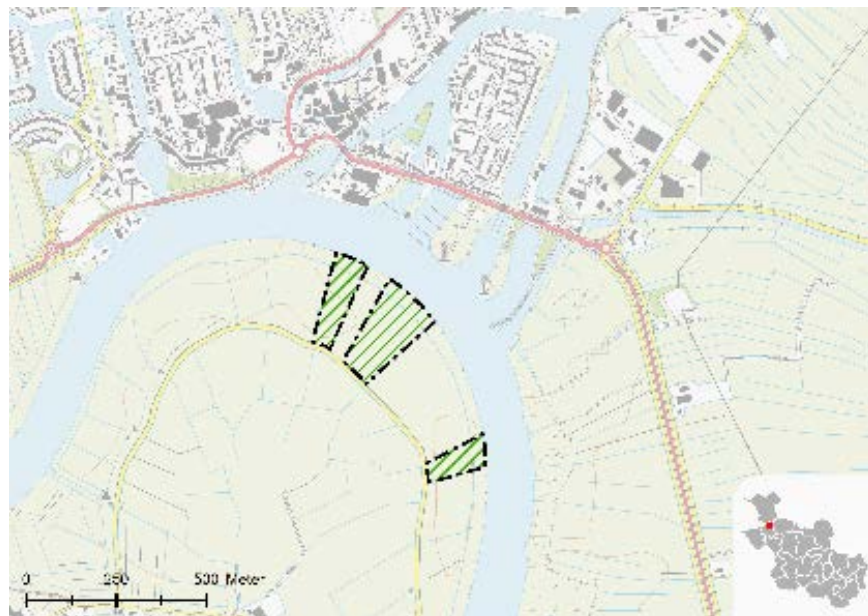
6 hectare

Cellemuiden is een Natura 2000-vogelrichtlijngebied. Het heeft vooral betekenis voor ganzen en is een broedgebied voor weidevogels. Lokaal komt hier nog de beschermde kievitsbloem voor.

Het was in dit gebied de bedoeling om de bestaande, versnipperde eigendommen van Staatsbosbeheer bij elkaar te ruilen tot goed beheerbare eenheden.

Bijzonderheden

Inmiddels is gebleken dat het ruilen van deze percelen op grote praktische bezwaren stuit. Zo komen in deze percelen al bijzondere natuurwaarden voor (o.a. kievitsbloemen). Er is daarom door Staatsbosbeheer besloten om af te zien van ruiling. De eigendommen blijven liggen en het verbetervoorstel is hiermee afgerond.



Terug naar verbetervoorstellen.

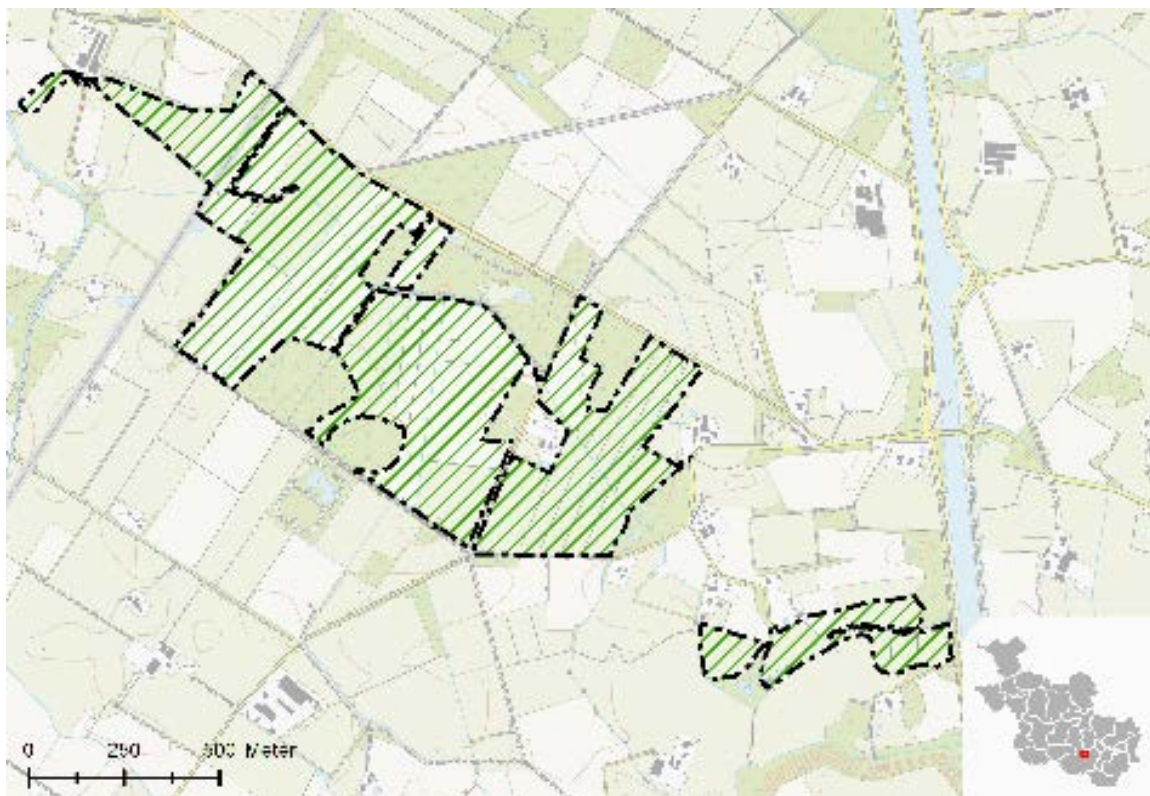
Deldenerbroek

79 hectare

Deldenerbroek is een voormalig heideontginningslandschap met veel variatie in terreintypen. Een afwisseling van kleinschalig agrarisch cultuurlandschap met houtwallen en bosjes. Het laagstgelegen centrale deel van het gebied (Demmersblok) is rijk aan kalkrijke kwel. Hier stroomt de Hagmolenbeek. In het kader van de landinrichting Enter is dit gebied ingericht als nat beekdallandschap.

Bijzonderheden

Het verbetervoorstel is gerealiseerd via de landinrichting Enter en is in 2017 afgerond.



Ruiten

37 hectare

Kenmerkend voor dit open weidegebied is de aanwezigheid van schoon kwelwater dat afkomstig is vanuit het Drents plateau. Het betreft het laagste deel van de polder Haerst-Genne. Door het kwelwater zijn de sloten en slootkanten rijk aan bijzondere plantensoorten zoals de dotterbloem, de grote pimpernel en de blauwe zegge. In het natuurgebied van Staatsbosbeheer, dat enkele jaren geleden is ingericht, ontwikkeld zich een soortenrijke schraalgrasland vegetatie.

In dit gebied is het de bedoeling om de versnipperd gelegen eigendommen van Staatsbosbeheer via een kavelruil bij elkaar te ruilen, zodat er een meer aaneengesloten hooilandreservaat kan ontstaan.

Bijzonderheden

In 2017 is een concept ruilplan gemaakt. Deze vrijwillige kavelruil is in 2018 verder uitgewerkt met Staatsbosbeheer, provincie Overijssel en enkele particuliere eigenaren. De aktepassering van de kavelruil heeft plaats gevonden in februari 2019. Daarna kunnen de gronden van Staatsbosbeheer ingericht worden en kan het verbetervoorstel worden afgerond. Verwachte inrichting is in de komende twee jaren.



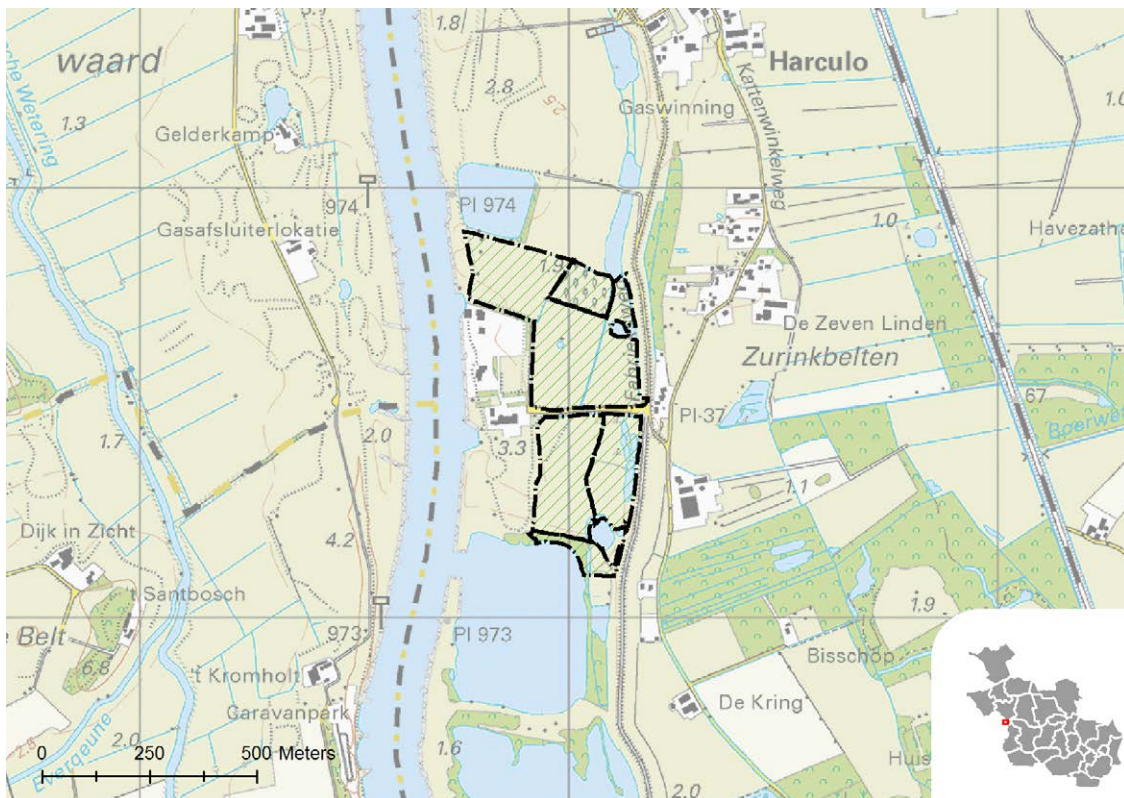
Ijsseluiterwaarden Fabrieksweg

17 hectare

Het gaat hier om de afronding van een natuurreservaat in de Ijsseluiterwaarden bij Windesheim. Het is de bedoeling dat de natuurkwaliteit van een aantal percelen van Staatsbosbeheer wordt verhoogd.

Bijzonderheden

Inrichting van enkele percelen van Staatsbosbeheer. Deze percelen worden nu nog verpacht en landbouwkundig gebruikt. Op dit moment zijn er geen middelen voor de inrichting. In afwachting van meer duidelijkheid hierover ligt het verbetervoorstel stil.



Terug naar verbetervoorstellen.

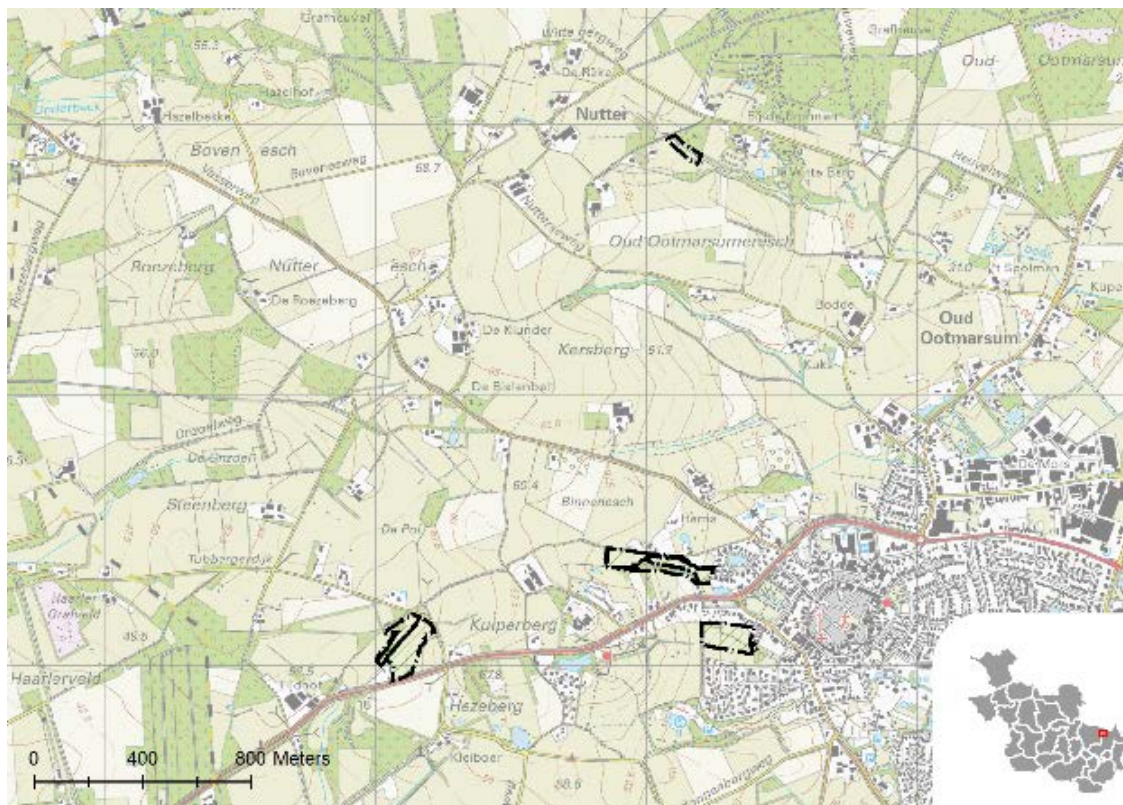
Kuiperberg

5 hectare

Aan de rand van Ootmarsum liggen een aantal bronbeken die hier ontspringen. Deze beken en beekdalen hebben kenmerkende flora van natte schraalgraslanden en bronbossen met o.a. goudveil en bittere veldkers. Een aantal beken wordt hersteld en natuurlijk ingericht. Hierbij wordt vrijwel steeds een combinatie gezocht met een wandelpad. Ook de toeristische betekenis van Ootmarsum wordt hiermee vergroot.

Bijzonderheden

In 2017 is de begrenzing van het verbetervoorstel gewijzigd in overleg met de gemeente. Er lopen gesprekken met enkele grondeigenaren en er zijn beoogde ontwikkelingen rondom enkele van deze locaties. Planning van dit verbetervoorstel is gereed in 2024.



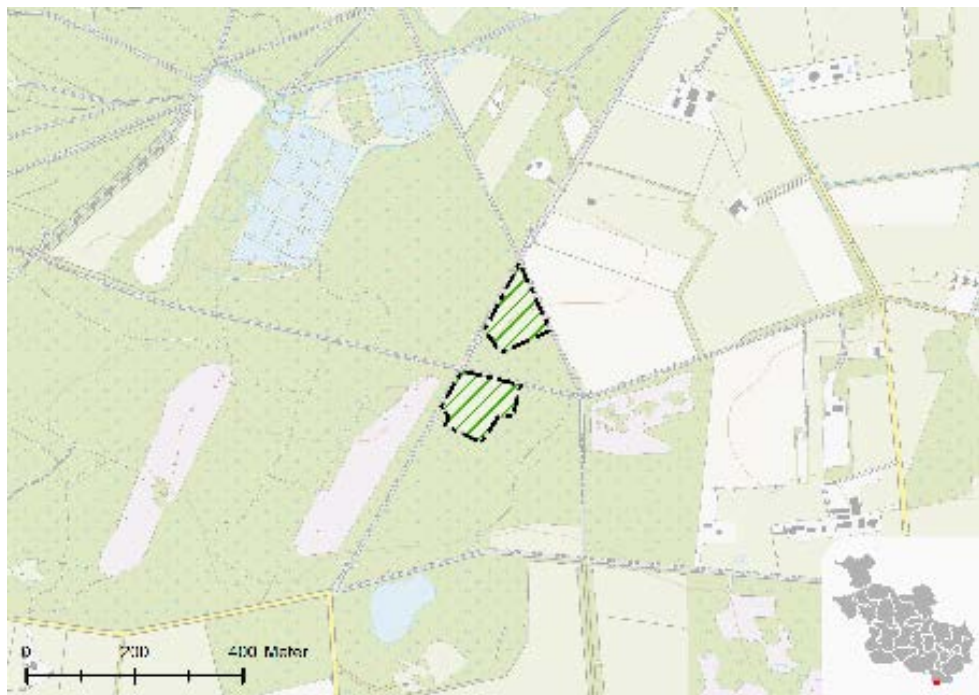
Landgoed Het Lankheet

2 hectare

Landgoed Het Lankheet heeft een afwisseling van bossen, heideterreinen en landbouwgronden. Op deze landgoederen kunnen enkele percelen cultuurgrond worden omgevormd tot natuurgebied, waardoor de natuur en landschapswaarden hier worden vergroot.

Bijzonderheden

Het verbetervoorstel is afgerond in 2016 via SKNL.



[Terug naar verbetervoorstellen.](#)

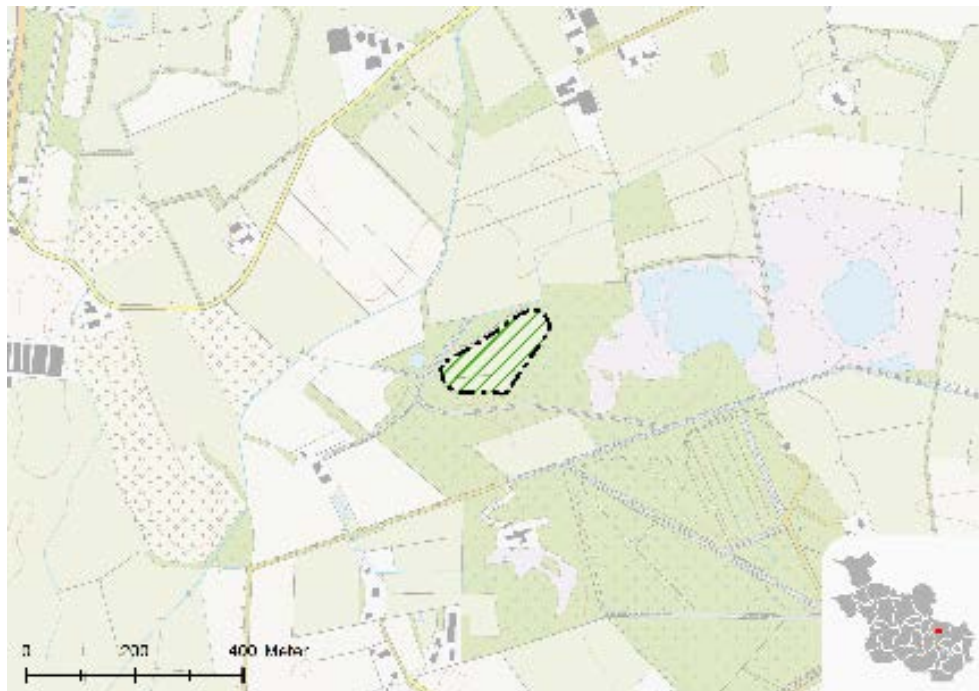
Landgoed Schultenwolde

2 hectare

Net als landgoed Lankheet heeft dit landgoed een afwisseling van bossen, heideterreinen en landbouwgronden. Op deze landgoederen kunnen enkele percelen cultuurgrond worden omgevormd tot natuurgebied, waardoor de natuur en landschapswaarden worden vergroot.

Bijzonderheden

Het verbetervoorstel is afgerond in 2016 via SKNL.



Terug naar verbetervoorstellen.

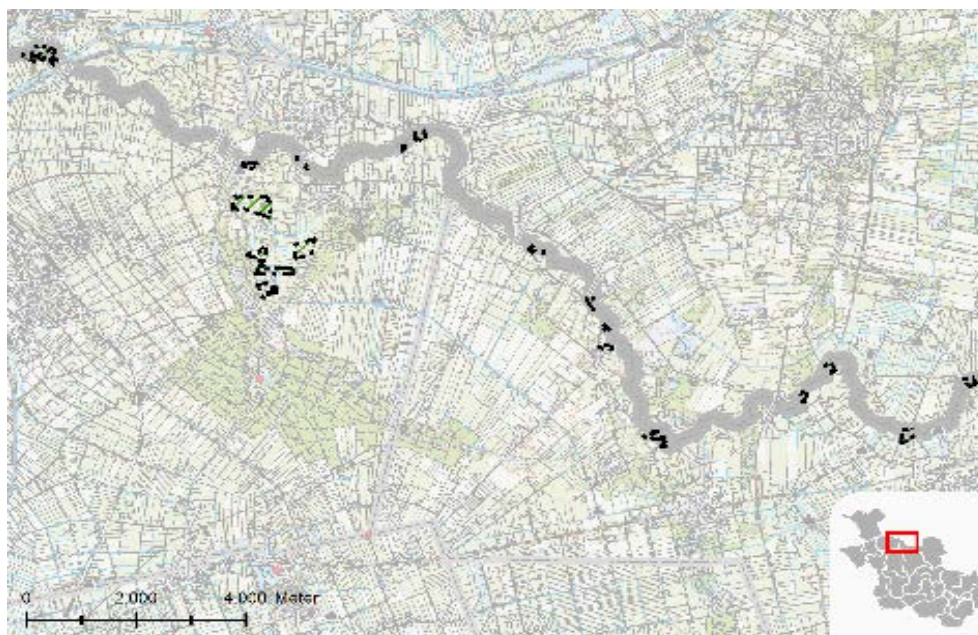
Reestdal Vledder en Leijerhooilanden

82 hectare

Reestdal is één van de gaafste niet ontgonnen beekdallandschappen van Nederland gelegen op de grens van Drenthe en Overijssel. De van oorsprong natte hooilanden in het beekdal hebben veel last van te lage grondwaterstanden. Daarom is het waterschap bezig om het waterpeil van de Reest te verhogen. Hierdoor wordt de natuurkwaliteit van deze hooilanden verhoogd.

Bijzonderheden

Het grootste deel van dit project is gerealiseerd via de landinrichting Staphorst. De herinrichting van de Vledders en Leijerhooilanden is uitgevoerd in 2021 en 2022, en is inmiddels afgerond. 44 Hectare in de Vledders en Leijerhooilanden is bij IJhorst natter gemaakt om natuur te laten herstellen. In de komende vijf tot tien jaar krijgt het gebied de kans zich te ontwikkelen tot een nieuw natuurgebied. Nu de laatste inrichtingsmaatregelen zijn uitgevoerd, kan er gestart worden met het vasthouden van water. De komende jaren wordt stapsgewijs het waterpeil met in totaal 40 centimeter verhoogd naar 1.20 m +NAP. Dat is nodig om de natuur tot bloei te laten komen. Om dit te bereiken is ook een stuw in de Streitenvaart aangelegd.



Terug naar verbetervoorstellen.

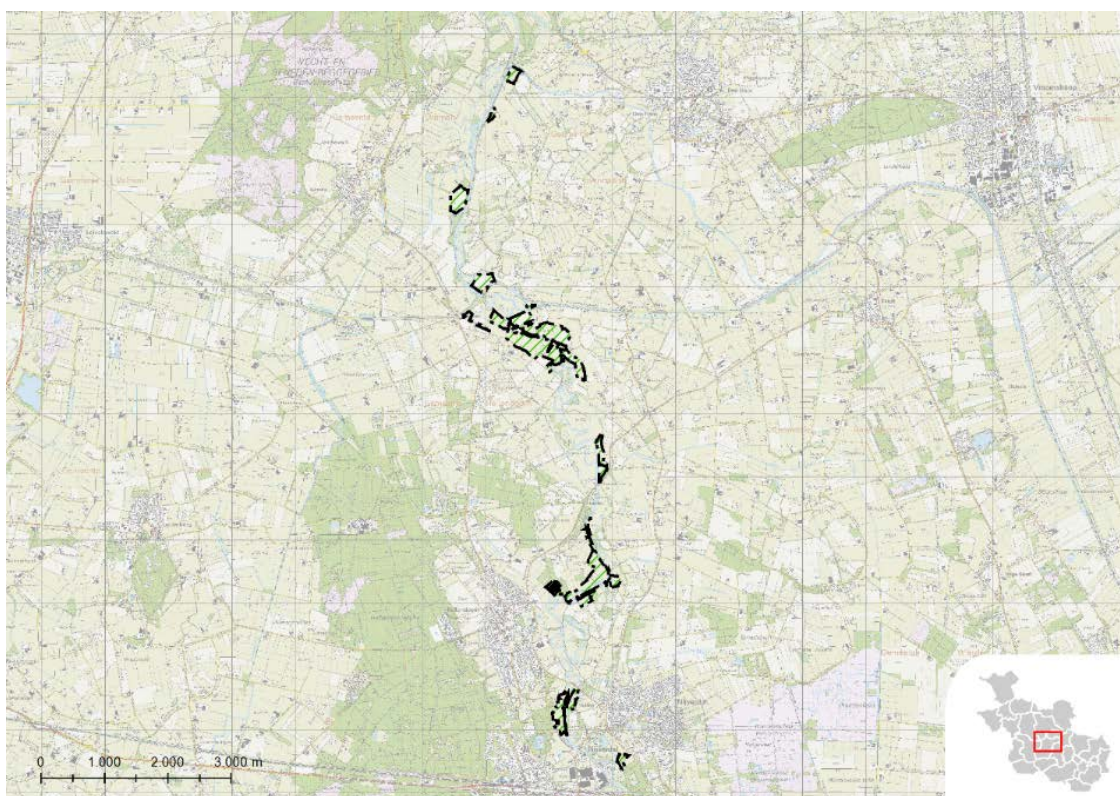
Regge

124 hectare

De Regge is eind 19de eeuw gekanaliseerd en bekaad ten behoeve van de scheepvaart en de landbouw. De afgelopen jaren heeft het waterschap grote delen van de Regge weer natuurlijk heringericht. De kaden zijn verdwenen en er ligt weer een natuurlijk meanderend riviertje. Hierdoor is zowel de betekenis voor de natuur als die voor de recreatie en het waterbeheer sterk toegenomen. De komende jaren worden de nog ontbrekende schakels in dit rivierherstelproject uitgevoerd.

Bijzonderheden

In dit gebied vindt verwerving en functiewijziging plaats. Het verbetervoorstel loopt mee in het gebiedsproces voor het Natura 2000-gebied Vecht en Beneden Regge. De voorbereiding en de uitvoering loopt. Waterschap, gemeente en provincie zijn hierbij betrokken. Inmiddels is 58 hectare gerealiseerd.



Reutum

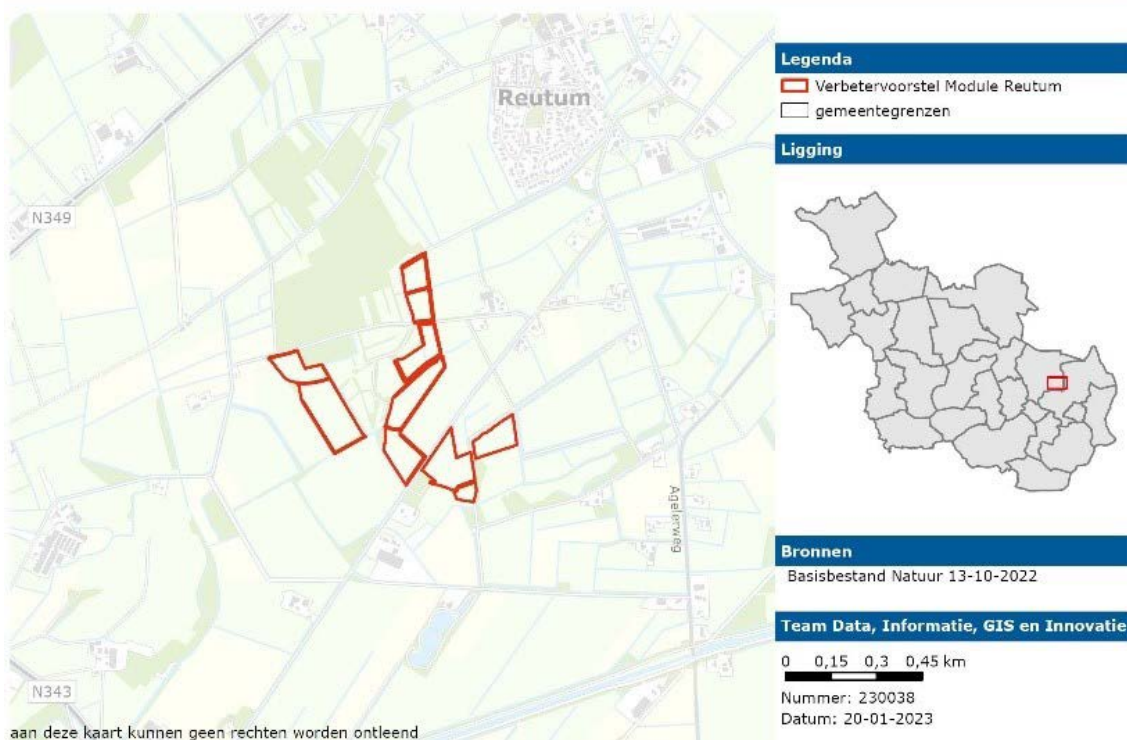
13 hectare

Met de percelen die onder dit verbetervoorstel vallen en die eigendom zijn van de provincie, wordt de waterhuishouding van het natuurgebied 'de Reutumerweuste' van Staatsbosbeheer verbeterd. Hierdoor nemen de natuurwaarden van dit gebied toe.

Bijzonderheden

Het betrof hier een vrijwillige kavelruil. Het ruilplan is in 2019 afgerond en de akte is gepasseerd. Het ruilplan is door het Kadaster in opdracht van het CKO opgesteld. Vanwege de droge weersomstandigheden is dit verbetervoorstel door Waterschap Vechtstromen grotendeels in 2022 afgerond.

Verbetervoorstel Module Reutum



Stuwwal Oldenzaal

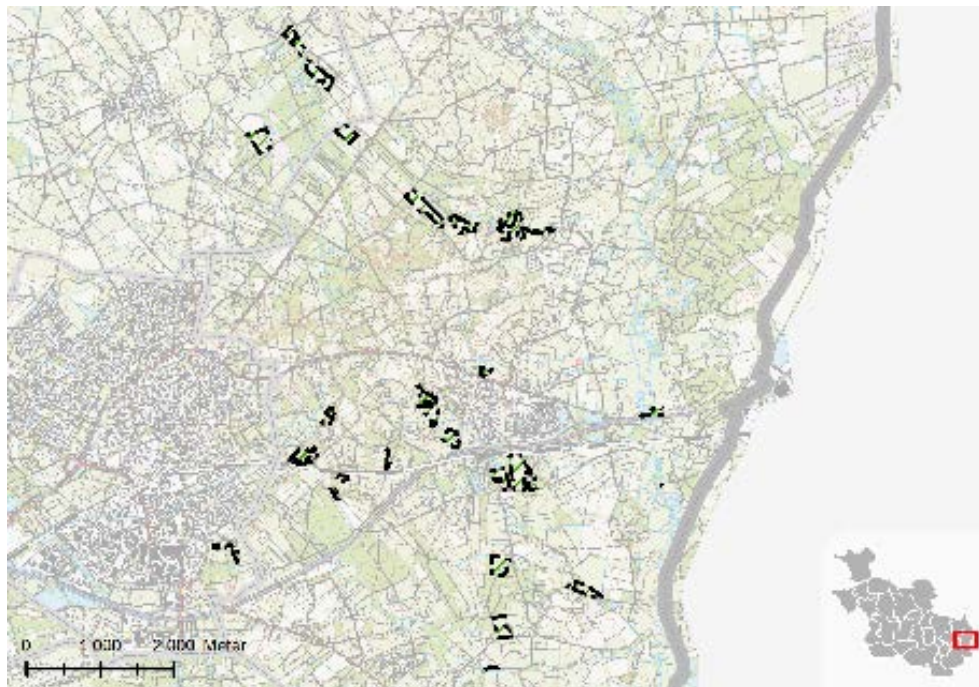
100 ha

Het verbetervoorstel Stuwwal Oldenzaal betreft verspreid liggende percelen die omgevormd zullen worden van landbouw naar natuur. Hiermee wordt de kwaliteit en samenhang van het natuurnetwerk verbeterd en versterkt.

Bijzonderheden

Er is 58 hectare gerealiseerd en/of beschikt. In dit gebied vinden vrij veel verschuivingen van hectares plaats en is daardoor arbeidsintensief. Er zijn nog een aantal hectares in voorbereiding, waardoor het verbetervoorstel nagenoeg is afgerond. De komende jaren zal Natuurmonumenten nog afrondende inrichtingswerkzaamheden uitvoeren. Naar verwachting is dat in 2023 gereed.

Natuurnetwerk Nederland worden dit jaar voor het laatst in dit jaarverslag opgenomen.



Terug naar verbetervoorstellen.

Meer informatie

Kijk op www.overijssel.nl/nnn voor meer informatie over de maatregelen, regelingen en achtergronden. Hier vindt u ook de koppeling naar de PAS-gebiedsanalyses.

Het NNN is op perceelsniveau begrensd en zichtbaar in de Atlas van Overijssel > Landelijk gebied > Natuur en landschap > Begrenzing EHS & zone ONW. Op de kaart is bestaande natuur, gerealiseerde nieuwe natuur en nog te realiseren nieuwe natuur te zien.



Colofon

Datum

Maart 2023

Realisatie:

Provincie Overijssel, Programma Ontwikkelopgave Natura 2000

Beeldmateriaal

Gezamenlijke beeldbank Provincie Overijssel en Ontwikkelopgave Natura 2000

B.A. Moraal

Bert Stegeman

Betty Morsinkhof

Eveline van der Vliet

Gert-Jan Hoeve

GJ Jansen

Harro Pruijssen

Jan Lohuis

Marjon Tigchelaar

Margot Schulte

Maurice Bijl

Mark Zekhuis

Milou. Rijnders-Sijtsma

Ruud Westerhof

Vincent Croce

Digitaal beschikbaar via

www.overijssel.nl/Natura2000jaarverslag2022

Adresgegevens

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2

Postbus 10078

8000 GB Zwolle

038 499 88 99

Natura2000@overijssel.nl

www.overijssel.nl/nnn